

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendőek, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Egyházkerületünk egy éve.

A ker. közgyűlés előhírnöke, az Igazgatótanács 1907. évi jelentése a napokban szétküldetett. Egy testes füzet 88 oldalon, a régi gyakorlat szerinti 3 részben I. az egyh. közgazgatási; II. az iskola- és III. vagyon-ügyekről való beszámolás. Az egésznek éppen felét teszi ki a jelentés, a többi melléklet, köztük egy pár igen értékes statisztikai kimutatás. Ha a püspöki jelentés is — más kerületek nem helytelen gyakorlata szerint — itt volna ezekkel: kerületünk egy évi szellemi és anyagi életének teljes képe állana előttünk. Így most a szellemnek csak egyik részéről — a vallás erkölcsiről, nem — szólhatunk.

Ez a jelentés már a pusztá átolvasással is meggyőz arról, hogy egyházkerületünk központi adminisztrációja — a püspöki ügyeket ide nem számítva is — oly sokoldalú és nagy munkát igényel s azonkívül oly nagy jelentőségű és felelősségteljes feladatokat ró az intézőkre, hogy azoknak megfelelni csak kiváló szakértelemmel bíró, lelkiismeretes hívataltalnok kar és oly buzgó, időt, munkát nem kímélő tanács képes, aminővel a mi egyházkerületünk dicsekedhetik. Az a 6500 körüli ügydarab, ami egy év alatt elintézésükre vár, három főreferensre megosztva, átlag naponként 7 drbot ad egyre s ha már körülbelül $\frac{1}{3}$ -e (1100 drb.) tanácsból való elintézés alá kerül, bizonyára fele olyan, ami kisebb-nagyobb utánjárást és tanulmányt igényel. S hogy minő munkát végez maga a tanács: arról fogalmat alkothat az, aki meggondolja, hogy átlag egy-egy tanácsülésre 70-nél több darab elintézése esett, amit másként alig is lehet elképzelni, mint a br. Bánffy Dezső elnöklése mellett, ki időt s fáradságot nem kímélve minden ügyről előzetesen részletes és alapos tájékozódást szerez s így a dolgok meritumára irányítva a figyelmet, mederben tartja a discussiót s biztosan irányítja a tanácskozást. Az a szorgos és a legapróbb részletekre is kiterjedő gondoskodás, melyet az ügyek intézésében, nyilvántartásában a mindennapi munka testet-lelket emésztő fáradságával a tanács püspök-elnöke kifejt, az a széles látókörű irányítás és biztos vezetés, melyet a vezető főgondnok és társai biztosítanak s az a hangyaszorgalom, melyet a derék hívataltalnok kar benn a központban s künn is az egyházkerületen tanúsít: mindezek együttvéve eszközlik, hogy egyházkerületünk adminisztrációja rend és pontossággal tekintetében — ha némi kívánni valókat, különösen alsóbb tagozataiban, hogy is még fenn — egészében, hogy mennyire felette áll a többi kerületekének, elég a jelentésnek az orsz. közalap és lelkesítő özvegy-árvai gyámintézetre vonatkozó, összehasonlításra alkalmas utalás, adataira utalunk.

E sorok feladata azonban nemcsak a jól meg-

érdemelt elismerés kifejezése. Írója amint büszke arra, hogy sokszor népszerűtlen kérdésekben sem habozott, meggyőződése szerint, a magasabb közérdeket szem előtt tartó kormányzatot támogatni: úgy másfelől joggal számít arra, hogy ugyancsak a magasabb közérdek szempontjából ha reámutat azokra a fogyatkozásokra, javítani valókra, melyek nézete szerint még mindig fennforognak, nem fog félreértetni s ami a mai világban — fájdalom — oly gyakori, nem fognak személyi vonatkozásokat keresni ott, hol tollát csak tárgyas igazság vezeti.

I. A közgazgatási jelentés, melyet Péter Károly az új titkár állított össze, feltűnő rövidségével vonja magára a figyelmet. A 8 oldalból négy az egyetemes egyházi (zsinat, konvent) ügyeknek van szentelve s kerületünkről közelebbről csak a másik négy oldal szól. Magyarázata ennek egyfelől az, hogy maga Péter Károly sem a sok beszéd (inkább a munka) embere, de meg az is, hogy új ember a hivatalában, aki bizonyosságot tehet róla, hogy a kerület adminisztratív élete egészének áttekintése időt igényel ám még olyan ember részéről is, aki az egyházmegeit könnyedén kezelte. Azonkívül a lefolyt évnek közel $\frac{2}{3}$ -ában nem is ő volt az ügyek intézője. Végre a körlelkésziségek állapotáról szóló — eddig nagy terjedelmű — jelentés is kimaradt, az új egyházszervezeti átalakulás körüli nagy munka csak az „Igazgatótanácsai intézkedések az 1904. évi zsinati törvények végrehajtása tárgyában” c. különnyomatra való hivatkozással intéztetik el (helyesen) s így nem csuda, ha az egész tulróvidre jött ki. Ebből az a) pont az irodai ügydarabokra, a b) a tisztviselő változásokra, c) az adminisztráció menetére (a rendbíróság igazolása), a d) a körlelkésziségekre, az e) az új törvények életbeléptetésére, az f) a mult ker. gyűlés utasításai végrehajtásáról s az utolsó a közgyűlés jóváhagyásától feltételezett intézkedésekről szól. Ezek során kénytelenek vagyunk a körlelkésziségeket az adminisztráció különös gondjaiba s személyes érdeklődésébe ajánlani. Móját kell keresni és találni, hogy ne álljanak hosszabb ideig s talán ismételtelen üresen ezek a közegyház áldozatai s nemzeti érdekeink szempontjából is oly fontos pozíciók. Mert ha a régiek is senyvednek: újak szervezése annál nehezebbé lesz, mint az örményesi megütközést keltő eset is mutatja. Ebben az ügyben jól teszi a ker. gyűlés, ha részletes felvilágosítást kér, hadd tudja meg a nyilvánosság, hogy kinn mulik ez égetően szükséges kérdés rendezése. Mert hogy a földmivelési kormány a telepítéssel kapcsolatban megteszi kötelességét: ez csak nem menti fel a kultuszminiszteriumot saját kötelessége alól?!

Az új törvények alapján való választásokra nézve meg kell jegyeznünk, hogy a tanítók ker. gyűlési képviselői választásánál felesleges volt az

Ig. tanácsnak *általános* szavazattöbbséget kívánna s így az egyh. megyéket nagy költséggel második közgyűlések tartására kényszerítne, mikor az I. t.-c. 65. §. e) itt kifejezetten csak „viszonylagos” szótöbbséget kíván, amivel nálunk is meg kell elégedni. Csakugyan a választások körül vannak még az Ig. tanácsnak olyan köztudomású rendelkezései és eljárásai — a jelentésben még csak említve sincsenek — amelyek közgyűlési tisztázást, esetleg közigazgatási bírói eljárást igényelnek (e. m. gondnok, esperes választás, egyh. megyei és kerületi képviselőválasztások.) Általában a választások körüli eljárások során (érvénytelenítés, újnak elrendelése) szívesebben tartotta magát (bár nem jogtalanul) az „Utasítás”-ban körvonalozott régi hatásköréhez, mint az új E. T. intézkedéseikhez. Sajnosan nélkülözzük azon ötrendbeli szabályrendelet javaslatának szövegét, amelyeket jelez s amelyekre nézve a közgyűlési tagok méltán igényelték volna, hogy előre tanulmány tárgyává tehessek. Köztük főleg a 3 első olyan fontos, hogy merjük állítani, miszerint kerületünk békés fejlődése nagyrészt ezek helyes megvalósításától függ. Hogy a közgyűlésnek csak kisebb jelentőségű meghagyásait teljesíthette, a fontosabbakat azonban nem: önkénytelenül is arra irányítja figyelmünket, hogy az Ig. tanács hatáskörének küszöbön álló új rendezésénél arról kellene gondoskodni, hogy ereje és ideje ne merüljön ki a jóváhagyás, írásos ellenőrzés stb. apró-cseprő az alsóbb szervek autonómiáját is bénító, a ker. közgyűlés életerejét is elszívó munkában, hanem a kerület nagybörszabású, egyh. politikai vonatkozású ügyei előkészítése, tanulmányozása és végrehajtása számára rezerváltassék.

II. *A tanügyi jelentés* főiskolai és népiskolai részét ismét — a munkakör szerint — Péter Károly titkár készítette. A *theol. fakultásról* szóló jelentés csak a tanügyre terjed ki részletesen, a vagyoni ügyek nem jönek szóba, kivéven a teológusok segélyezését, mely a legáció, stipend., jutalmak, konviktusi kedvezményekben is meghaladja az évi 20,000 K-t. *Tanítóképzőnk*ről örömmel állapíthatjuk meg, hogy gyors léptekkel halad a korszerű berendezkedés útján, részint az állammal kötött szerződés, részint az új fizetéskiegészítési szabályzat folytán. A tanulók képzése sokoldalú, % szerinti eredménye kevésbé kielégítő, mert átlag 35% bukkott, mely a III. o.-ban 48%-ra is emelkedett. Az *állami tanítóképzők*beli vallásitanítási és kántori vizsgáknál csak az van kimutatva, hogy hányan nyertek képesítést, az eredményről nincs — s tán jobb is, hogy nincs — ítélet kockáztatva. A *népiskolák* közt először kapunk jelentést marosvásárhelyi *polg. leányiskolánkról*, s — fájdalom — úgy halljuk bizonyos oldalról, hogy aligha nem utoljára is, mert az egyházközség fél akarja adni, dacára annak, hogy tanerői az idén már 2300 K fizetéskiegészítést kaptak s hogy elég népes (183 növendék.) Lesújtóan szomorú az állapot *egyházközségi népiskoláinkra* vonatkozólag. Az Ig. tanács még csak jelentést sem tud tenni róla. Panaszol, hogy még a statisztikai adatokat sem tudja kicsikarni. 6 egyh. megye nem is reflektált a felszólításokra, a többi nagyrésze is hasznavehetetlen hiányos. „*Ez a körülmény is arra vall — mondja a jelentés —, hogy a lelkészek nagyrésze az iskola ügyével nem sokat törődik.*”

Megdöbbenően szomorú igazság, Egyházunk hivatása tudatának mély sülyedését semmi sem mutatja jobban, mint ez. Am — s ezt nem a lelkészek mentségére mondjuk — így van ez az egyházi élet és hatóságok minden fokozatán, legalább nálunk az erdélyrészi reformátusoknál. Egy negyedszázad óta nekünk jelentéktelenné lett a népiskola. Egyedüli, amit e téren teszünk: az *államosítás*. Azt hisszük, van egyházmegyénk, melyben egyetlen felekezeti

iskolánk sincs. Államosítunk hatra-vakra s aztán panaszkodunk, hogy a népiskola is a klerikalizmus zsákmányául esik. Felekezeti népiskoláink ügyének egyházpolitikai programszerű kidolgozását (s nem „a népiskolák ügyének kezelésére” nézve, mint a 7-ik lapon olvasható) e sorok írója, már tavaly az egyházi adó-segély szempontjából felhívta a figyelmet, sőt elfogadott indítványt is tett. Azóta az 1907. évi XXVII. t.-c. és az erre vonatkozó végrehajtási miniszteri rendelet is létrejött „a nem állami népiskolák jogviszonyairól és tanítóik tanácsadóságáról” s mi ezek dacára nemcsak teljesen tanácsatlanul állunk még most is, de az egyházkerületi közgyűlés kifejezett tilalma dacára is — *államosítunk* akkor, a mikor az új törvény a kath. szerzetesi iskolák özönét zúdítja erre a szerencsétlen országra. És nincs szavunk sem a törvény sérelmes intézkedései ellen, sem programunk a törvény egyházi érdekeink szerinti kihasználására. — A *Szeretetház* terén öröndetes jelenségeket konstatálhatunk. Nemes feladatait szépen oldja meg s csak lassu fejlődését kellene alkalmas eszközökkel fokoznunk s rég várt felsőbb leánynevelő intézetünket felállítani mellette.

A *főgimnáziumokra* vonatkozó rész a dr. Kálmán János szakavatott tollából került ki s magán hordja az ő nemes egyéniségének, egyszerűségének és buzgalmanak jeleit. A részletekben is gazdag jelentés elárulja, hogy írója éber gonddal figyeli kollegiumaink életének minden jelenségét s van érzéke iskoláink szerényen megnyilvánuló felekezeti jellege iránt is. A jelentéshez mellékel 5 drb. statisztika közül a négy új, de főleg az I. számú óriási munkával készült s habár ez idő szerint még összes tanulásait nem is vonta ki, gazdag paedagógiai, sőt tanügy-politikai elvek megállapításának forrásává is lehet, ha évről-évre elkészítetik. Igen értékes kollegiumaink *vagyoni* állapotának kimutatása 12 millió vagyonnal, több mint 1 millió évi jövedelemmel, 85 ezer kor. tanulói segélyekkel. A mi feltűnő az, hogy dacára a ker. közgyűlés ide vonatkozó határozatának a beíratkozások körüli eljárásra nézve, a *reform.* tanulók száma iskoláinkban nemcsak hogy nem emelkedett, de talán csökkent s átlagban a 65%-ot sem éri el, a zsidó pedig meghaladja az $\frac{1}{3}$ részt, sőt Marosvásárhelyt és Szászvároson $\frac{1}{5}$ -ig, Zilahon még azon felül is emelkedik.

III. *Vagyoniügyi jelentés.* Az új referens, Pünkösti Pál sok öröndetes dologgal lep meg, amint ezt tőle vártuk is. Természetében fekvő egyenes őszinteséggel kíván tájékoztatni a helyzetről. Erre nézve, — ha a költségvetés és zárszámadás címletei harmoniába hozatalát még nem is vihette keresztül (jövőre igéri!) az áttekintést — amint a felülvizsgáló bizottság is örömmel ismeri el, most először előre kinyomatott jelentésében nagyban megkönnyítette új rendszerű összeállításban szerkesztett költségvetésében. A költségvetés realitása érdekében is megtette az első lépést, midőn az értékpapírok szelvényeit tényleges befolyásuk évére irányozza elő, bár ez az idén 63 ezer korona leírást jelent. Fájdalom, a leírások ezzel nem fognak véget érni, a jövő évre máris előre veti árnyékát a m.-n.-zsombori 39 ezer koronás függőszámla leírása, tovább az ingó és ingatlan vagyon kilátásba helyezett realis felbecsülése során bekövetkező, „ami előreláthatólag igen nagy összeget fog kitenni”. Ezekhez járul pesti és kolozsvári házaink adómentessége megszűnése folytán előálló 30—40 ezer koronás évi bevételi különbözet, melynek mérséklésére való törekvés kifolyása, hogy eladhatásukra előzetes felhatalmazást kér az Igazg. tanács. Summa summarum: a költségvetés és számadás formája javul ugyan, de, fájdalom, ez nem jelenti egyben a vagyoni helyzet javulását is. Jobb számadást tudunk csinálni, de pénz... Am azért a

gazdálkodás gondossága és takarékosága teljes elismerésünkre érdemes, mert egyébként a múlt évben is több mint 11 ezer korona megtakarítást ért el a költségvetés is $3\frac{1}{2}$ ezer korona felesleget helyez kilátásba. Tehát nincs már deficités költségvetés, a mi már magában óriási haladás, de a vagyoni konszolidációtól bizony nagyon nagyon messze vagyunk; úgy hogy teljesen igazolt az a megjegyzés, hogy a kerületi pénztárral szemben fennálló, sőt fokozódó igényeket minden téren le kell szállítani vagy legalább is mérsékelni.

Pünkösti még két új értékes mellékletet adott jelentéséhez. Az egyik a *theol. fakultás* 1906. évi zárszámadása s az ebből kiszakított *konviktus és internátus kombinált számadása* és 1907. évi elkülönített *költségvetés*; a másik az *egyházmegyék számadása és költségvetése*, a mennyiben ez utóbbiak adatai rendelkezésére álltak. Az első igen fontos dokumentum most a *theol. fak. vagyoni konszolidációja* tárgyalása küszöbén annak, hogy a *theológia* elköltött vagyona voltaképpen a *konviktus-internátus* által emésztetett fel; a második a *közigazgatási államsegély* tekintetében fontos adalék, mikor kimutatja, hogy *adminisztrációnk*, a *tisztviselők* mostani gyarló javadalmazása mellett is, évi 65—70 ezer koronába kerül. Ide tehát csakugyan elfér a *közigazgatási államsegély!*

Nem zárhatjuk be ez ismertetésünket a nélkül, hogy ki ne fejezzük örömünket a felett, hogy az *Ig. tanács bölcsessége* dr. *Sárkány Lajosban* a kerületi vagyoni ügyek és számadások felülvizsgálatára egy megbecsülhetetlen szakembert állított. Dr. *Sárkány, édes atyja örökébe lépve*, immár közel két évtized óta gyakorol jótékony hatást kerületünk gazdálkodására. A legnehezebb napokban is, ha, fájdalom, nem is irányítólag, de mérséklőleg befolyt ügyeink intézésére. Most pedig; mint az *Ig.-tanács bizalmi embere*, a *hivatalnokokkal együtt*, válvetett munkásságot fejt ki vagyoni ügyeink konszolidálására. Az a rövid jelentés, mit a számadások átvizsgálásáról tesz, annak keretében a számadás főbb jövedelmi és költségvetési összehasonlítása, gazdasági vezetőségünk mindennél ékebben szóló elismerése. A számok az összehasonlításban beszélnek legérthetőbben és *Sárkány dr.* így szólaltatta meg őket, elismerést szavaztatván velük az érdemnek, melyet az egész igazgatótanácsi jelentés alapján ez ismertetésünk végén magunk is készséggel fejezünk ki a buzgó munkásoknak és nagyérdemű vezetőknek.

Nagy Károly.

A theológiai fakultás emlékiratához.

— Irta *Gidófalvy István dr.*, a *theológia* algondnoka. —

Mindig örömmel tölt el, ha közérdekű tevékenységem körében tett utamban szekerem küllője a *Sárkány Lajos szekerébe* akad. Mert sem ő, sem én, nem az az *automobilszerű gyorshajtó*, hogy ezért valamelyikünk tengelye eltörjék vagy szekerünk az árokba boruljon. Mind a ketten visszarántjuk a gyepelőt, megállunk egymás mellett, kifejtjük az összeakadás okát és egymást kölcsönösen megértve, folytatjuk külön-külön, de mindig egy irányban *egyházkerületünk és intézményei előbbrevitelének* útját.

Az *Erdélyi Protestáns Lap* 42-ik számában a *theológiai fakultás vagyoni konszolidációja* tárgyában kiadott emlékiratban az én kezem nyoma is benne van és éppen azért, mert abban az előljáróság minden egyes tagja legjobb tudásával működött közre, megkísérlem *Sárkány Lajos barátomnak* a 44. számban közlött észrevételeit megcáfolni. Hátha érvet érv mellé állítva, képes leszek arra, hogy ő is elfogadja a mi álláspontunkat és így emlékiratunk

értelmében történjék a *theológiai fakultás ügyének* rendezése.

Azt mondja *Sárkány Lajos*, hogy az *alaptőke* öt százalékkal való kamatoztatása a további tizenhét esztendőben nem lesz fentartható. O is, meg én is közvetlen tapasztalatból tudjuk, hogy éppen az általa kezelt *kolozsvári pap-tanítói árvai segélyalap* és a *kollegiumok* nem egy alapja teljes biztosítékot nyújtó *magánkölcsonokban* az utolsó husz esztendő alatt hét százalékkal volt kamatoztatható.

A *hitelkeresők* az ilyen kölcsönöket *nyugodt pénznek* nevezik, mely nem érzi meg a *börzei fluktuációt*, melynek nem kell visszafutni a jól-rosszul megkötött kiegyezések alkalmával soronkívül azokba a zsebekbe, a honnan kiindult, hanem az adósnál maradhat nyugodtan mindaddig, a míg a kamatokat pontosan fizeti. Ebbeli minőségéért szívesen áldoznak a kölcsönvevők egy százalékkal többet, mint más kölcsönökért. Ugyancsak ezt tapasztaltam én több mint kétezer *hitelszövetkezetről*. Tehát az általunk öt százalékosnak felvett kamatoztatás sem nem illuzórius, sem nem túlzott, hanem jól megfontolt *reális számításnak* az eredménye.

Hogy a legközelebbi husz év alatt *Sárkány Lajos barátom óhajta* szerint az általános *pénzviszonyok* annyira jobbra fordulnának, hogy az ilyen jellegű *pénzek* biztos elhelyezéssel csak négy százalékot jövedelmezzenek, az — *fájdalom* — ki van zárva. Hisz a legérzékenyebb mérőke: pl. az *osztrák-magyar bank kamatába* négy és féltől hat százalékgig ingadozott az utóbbi időkben. Ez pedig olyan *pénzt* nyújt e kamatlábért, hogy minden *váltóesedékeségi napon* az egész tartozás teljes összegében vissza fizetendő. Ezzel szemben az ilyen „*nyugvó pénz*”-ért szívesen fizet bárki két százalékkal többet, ha e kölcsönnel hosszabb időre, biztosan berendezkedhetik.

Feltéve, de — *fájdalom* — meg nem engedve, ha a *felállítandó magyar bank kamatába* három százalékos lenne, melynél talán kedvezőbb helyzetet remélni *utópisztikus kívánság* volna, még abban az esetben is az általunk *tervbevett öt százalékos kamatozás* *reális és biztos*, eltekintve az ingatlanok időközi értékgyarapodásától és a nagyobb *bérijövedelmektől*.

Legyen szíves tehát *Sárkány Lajos barátom* elfogadni *számításunk* alapjául az öt százalékos *jövedelmezést*, mert ha még lenne is a *következő husz évben* néhány esztendő, mit *Isten adjon*, hogy a *tőke* nem volna öt százalékkal *gyümölcsöztethető*, a többi évek *kamattöbblete* ezt jól pótolná.

*

Sárkány Lajos az *egyenlő kórpótlékok rendszerére* kívánja alapítani a *theológiai tanárok fizetésének* rendszerét, mivel:

1. Az *egyházkerület* és a *konvent* is elvileg kimondták, hogy a *tanári fizetések*nél helytelenítik a *fizetési fokozatok* rendszerét.

2. A *szükségletek emelkedésének* inkább megfelel a *javadalmak növekedése*.

3. A *költségvetés szempontjából* előnyösebb az *egyenlő kórpótlékok* rendszere.

Ne vegye tőlem rossz néven, aki az *emlékirat* alapján, tehát más alapon állok, ha e három *indokolását* meggyengíteni *iparkodtam* az alábbiakban és kérve kérem *Sárkány Lajos barátomat*, hogy *álláspontomat* elfogadva, *emlékiratunkat* az *egyházkerületi közgyűlésen* megvédelmezze, annál is inkább, mert az *egyházkerület új szervezése* következtében én, mint a *theológiai fakultás legfiatalabb gondnoka*, a *közgyűlésnek tagja* nem vagyok és így ott *álláspontomat* — *szokásom* szerint — ki sem fejthetem.

Ami *első indokolását* illeti, ezt bátran figyelmen kívül lehet, sőt kell is hagyni, mert a *zsinat* (VI. t.-c. 112. §.) ebben a kérdésben már *közvetve másképp* foglalt állást.

Az egyházkerület és konvent is nem az automatikusan jelentkező fizetésfokokat ellen nyilatkozott, hanem az egyes fokozatok kontingált létszáma ellen, amikor tudniillik előhaladás csak azon esetben volt lehetséges, ha egy hely előzetesen már megürült. De figyelmen kívül kell hagyni azért is, mert maga Sárkány Lajos is a teológiai tanároknak az emlékiratban kontemplált fizetésrendezésében lényegileg a korpótlékok, tudniillik az egyenlőtlen korpótlékok rendszerét ismeri fel és így amit a fizetési fokozatok ellen mond, formailag és tartalmilag egyaránt meg nem álló.

A második indoklás abból a feltevésből indulván ki, hogy a családi élet, a gyermekek szaporodása és növekedése kevésbé befolyásolja a szükségleteket, mint az egyszerű háztartási költségek tapasztalható növekedése: szintén tarthatatlan. A gyermekek taníttatása az elemi és középiskolában, majd a felsőbb oktatás, leányok férjhezmenete, fiúk önállósítása: mindezek nem egyenletes, hanem szökkenő terheket rónak a szülőkre. Ezt minden szülő tudja saját tapasztalásából. Azért ennek bizonyítása felesleges is. De nem lesz felesleges, ha arra mutatunk rá, hogy Németországban, a honnan mi magyarok is a korpótlék rendszert átvettük, úgy a lelkészek, mint a tanárok és más tisztviselők javadalma is az egyenlőtlen korpótlék alapján van rendezve. Az emelkedés a szolgálati idő elején és végén jóval alatta marad a szolgálati idő derekára eső emelkedéseknek. Az ok kifejezetten a családi élet ama szükségleteiben van megadva, melyek a gyermekek számának és korának emelkedésével kapcsolatosan jelentkeznek.

A harmadik indoklás bír látszólag a legnagyobb nyomatékkal, mivel az emlékirat tételeivel szembeállítva a Sárkány Lajos által kontemplált egyenlő korpótlékok rendszerét, ezzel a költségvetést mindig aktívának, az emlékirat szerint pedig már tíz év múlva passzívnak mutatja ki. Nem akarok arról szólni, hogy mintegy huszezer korona tőke jövedelmét Sárkány Lajos barátom, lehet tévedésből, figyelmen kívül hagyja. De nézzünk szemébe az általa erősen kiemelt kétszázhetvenhat korona hiánynak, mely szerinte három éven át biztosan felmerülne. Az ő számításait véve alapúl, így szerintem a téves számítás alapján előidézett hiánynak is meg volna azonban a fedezete a három év múlva jelentkező több jövedelemben, sőt tisztán ennek abban a részében is, melyet Sárkány Lajos szintén figyelmen kívül hagyott, tudniillik a teológiát illető földjövedelem, mely százötven koronában van felvéve.

Hogy világosabban szóljak, a majdnem huszezer korona általa figyelembe nem vett tőke, a megtakarított feleslegek tőkésítéséből állott elő, mely a költségvetésből ki nem maradhat és a ma még más által használt földjövedelem is a teológiát fogja illetni, a föld hozadéka pedig a legreálisabb fedezet.

Kérve-kérem, nemcsak Sárkány Lajos barátomat, de az egyházkerületi közgyűlés minden tagját, fogadják el a teológiai fakultás emlékiratában foglaltakat, mert azokat — a helyzetet ismerve — legjobb tudásunk szerint, legmelegebben ajánlhatjuk elfogadásra, mivel igaz ugyan, hogy a Sárkány Lajos barátom terve szerint a harminc év alatt élvezett fizetés összesen háromezer koronával kevesebb lesz, de ezt az összeget éppen akkor vonná el az egyházkerület a teológiai tanároktól, a tizenhatodik és huszonötödik évi szolgálat között, amikor ezeknek arra legnagyobb szükségük van.

Kicsiny összeg az egyházkerületnek harminc év alatt e háromezer korona, tehát évenként száz korona, de nagy az összeg egy családnak a mai nehéz megélhetési viszonyok között, éppen akkor, amikor erre nekik legnagyobb szükségük van.

Azt hiszem, hogy a mint Sárkány Lajos barátom

tárgyilag, nyílt és őszinte volt fejtegetéseiben, én is annak megfelelően tárgyaltam az ügyet. Talán kissé hosszadalmasan. Azonban szíves készséggel arra ügyeltem, hogy ha szekerünk tengelye ez alkalommal is összeakadt, úgy mint eddig, ez alkalommal sem vezetett keréktörésre, hanem kölcsönös megértés útján haladunk mindketten egyetértéssel azon az uton, melyen eddig is együtt haladtunk, s melynek végállomása *egyházkerületi intézményeink jóléte és virágzása.*

Egyetemes konventi ülések.

1907 okt. 22—25.

(Folytatás és vége.)

Az iskolaügyi bizottság jelentése alapján, melyet Dóczy Imre referált, előgadatott, a miskolci főgimn. kérvénye államsegélyének 32 ezer K-ra való emelése iránt; tudomásul vétetett és a kerülettel közöltetett a közokt. miniszter leírata, mely a debreceni főgimn. újabb 300.000 K-ás beruházási államsegély kérése kapcsán az építési tervek felküldését kéri; hozzájárult a hódmezővásárhelyi főgym. új államsegély-szerződéséhez, valamint a mezőturiéhoz is, mely utóbbinak még 100.000 K-ás beruházási (tornaterem, könyvtár, rajzterem, igazgatói és két szolgálakás) államsegély iránti kérvényét is pártolólag terjeszti fel a miniszterhez. A gyöngyi főgymnázium államsegély ügye ismét megütközést keltett. A szerződés-tervezetét azon az alapon, hogy az államilag kinevezett tanárok fegyelmi ügyeire a kultuszminiszteriumnak ingerencia köttetett ki mint korábban vagy négy gimnáziumunknál a törvény helytelen értelmezése következtében — a konvent évekkel ezelőtt visszautasította azzal, hogy e törvényen nem alapuló pont belőle kihagyassék, aminthogy, négy legrégebb szerződéstől eltekintve, egyetlen más szerződésben sem foglaltatik benne. Azóta az ügy soha sem került a konvent elébe idáig. Most pedig egyszerűen beterveztetik a miniszter által is jóváhagyott és aláírt szerződés egy példánya, melyet a fentartó testület a konvent kikérülésével s a kifogásolt pont megtartásával kötött. Az iskolaügyi bizottság azon javaslattal terjesztette elő, hogy értesíttessék a miniszter, hogy a konvent így nem vállal felelősséget a szerződési pontok betartásáért. Voltak, akik igen helyesen erősebb álláspont érvényesítését kívánták s az iskola igazgatótanácsa eileni lépések megtételét s a segélyek igénybevételének betiltását kívánták autonóm egyh. törvényeink respektáltatása érdekében; de végre is az a középső álláspont győzedelmeskedett s emelkedett határozattá, hogy a konvent értesíti a minisztert, hogy „a konvent kikérülésével s egyházi törvényeink rendelkezésétől eltérő módon létrejött szerződést jogérvényesnek nem tekinti.“ Örvendetesen meglepő volt a pápai főgimn. új államsegély-pótló szerződése ügye. Ez iskola már régebben a maximális (32.000 K) államsegélyt élvezte. Ujabbban azonban a szükségessé vált párhuzamos osztályok érdekében új tárgyalást kezdett a miniszteriummal és sikerült még évi 16 ezer korona segélynek megnyerése. sőt egy alpontban annak biztosítása, hogy minden újonnan felállított további párhuzamos osztály után még 4000 K további segélyt fog kapni. A konventi elnökség azonban elnöki úton nem írhatta alá az új pótszerződést, mert ebben is benne van a kinevezett tanárok fegyelmi ügyére vonatkozó sérelmes pont. A konvent úgy határozott, hogy új tárgyalás során e pont *lehetőleg* elimináltassék; ha azonban ez nem volna lehetséges, mivel ez a pont az eredeti régi szerződésben is benne foglaltatik, mint annak pótszerződését, azzal is jóváhagyja. A példátlan siker az új segély kieszközlésében Antal Gábor dunántúli

püspök érdeme, ki kerülete minden ügyében személyesen jár el és tárgyal a miniszteriumban. S ime, ilyen sikerrel! Meg is éljeneztek érette, mert az új út most már másoknak is meg fog nyilni.

Az ügyek következő csoportja a *közjogi* bizottság referációjában kerültek a plenum elébe Nagy Dezső dr. előadásában. Megsürgette a miniszternél a tanítói felemelt ötödéves korpótlékok kiutalását. Sérelmezte a heves-nagykunsági kir. tanfelügyelő eljárását a dévaványai ref. iskola ügyében, hogy közvetlenül rendelkezni próbált az egyh. községgel. Felírt a korcsmáknak vasárnapi és ünnepnap zárvar-tartása elrendelése érdekében a kormányhoz. *Csekes Béla* volt buffalói (Amerika) lelkész presbyt. oklevele honosítási ügyében hozott határozata megváltoztatásával visszavonta az eziránti engedélyt, az illető súlyos kifogás alá eső viselkedése folytár. Felírt a kultuszminiszterhez, adott eset (Sólyom Ferencz nagybányai ref. tanítói okleveles vallástanító) alkalmából aziránt, hogy szerezzon érvényt hivatali másodelődje azon leírának, mely szerint a tanítói oklevéllel bíró hitoktatók megfelelő óraszám és fizetési feltételek mellett az orsz. tanítói nyugdíjintézetbe bevételnek. Felírt a belügyminiszterhez, hogy utasítsa a községi jegyzőket s adóközvegeket, hogy az állami adókimutatások lemásolására adjanak alkalmat az egyházaknak, kiknek egyházi adóügyben azokra szükségük van.

A *taápi sérelem* (kath. pap a törvényes formások mellőzésével halálos ágyon átvette egy haladókli ref. hívünket és kath. szertartással temettetett el) ügyében, mellőzve azt a korrektebb álláspontot, hogy a miniszterhez felírat intéztessék és a „*jus parochiae*“ megsértése címén (miután az áttérés a törvényes formások híján semmis) kérjünk eljárást a plebános ellen s közigazgatási intézkedést a halott törvényes vallása szertartásainak respektálása és biztosítása iránt, melyet Nagy Károly képviselt s kimondatott, hogy többi sérelmeink mellé raktározva, nyilvánartjuk majdani (mikori?) felhasználásra.

A kultuszminiszternek arra a felszólítására (110.229/1907 okt. 4.), hogy jelölje meg azokat az egyéneket, bizottságot vagy általában szervet, melylyel az 1848: XX. t.-c. útasításához képest az ugyan azon törvénycikk 3. §-a alapján az egyházak alapítványyszerű segélyezésére vonatkozó törvényjavaslat előzetes tárgyalását eszközölje: a konvent ilyenül a „közös (ref. és luth.) bizottságot“ jelöli meg ilyennek, kiegészítve a bizottságot a maga részéről is (mint a luth. testvérek) még 4 taggal (Dókus Ernő, dr. Nagy Dezső, Czike Lajos és Kenessey Béla).

E pontnál *Fejes István* és *Nagy Károly* felszólalásaira a konvent figyelmébe ajánlotta a közös bizottságnak, mely a tárgyalásokban részt vesz s különösen annak ref. konventi tagjainak, hogy a zsinat és konvent ismételten kifejezett álláspontjának megfelelően, első sorban arra törekedjenek, hogy a *lelkészi fizetések immár halaszthatatlan korszerű rendezése* (Zsinati törvény) és az *összes egyházi és iskolai dologi és személyi, különböző című segélyek egy összegbe foglaltatva s egy jogi alapra helyezve* (48. XX. 3. §.) *egy külön törvényben biztosíttassanak a 48. XX. 2. §-ban kifejezett „tökéletes egyenlőség és viszonyosság“ érvényesítésével, úgy, hogy egyfelől intézményeinknek az államiakkal egyenlő színvonala és versenyképessége, másfelől az egyház organizmusa egyes tagjainak harmonikus egysége és fejlődése, anyagi és szellemi téren, biztosítva legyen autonómiánk sérelme nélkül.* Hogy fog ez megvalósulni? E felett kell egyházi köztudatunknak éberem örködni; ennek biztosítására kell minden erőnket sorompóba állítani. Egyházi, sőt állami életünknek is történelmileg fontos fejezete készül: *videant consules -- et milites!*

Konventi ügyésznek egyhangu lelkesedéssel

dr. Nagy Dezső választatott meg, kinek munkakörére és javadalmazására nézve a tavaszi konventhez lesz előterjesztés teendő.

Végül hagytuk a *legeslegfontosabb, messzekiható elvi jelentőségű kérdést: a hagyományok bírói átadása körüli vitás kérdést.* Ez a dolog egyházunknak nemcsak közjogi állását, de életfentartásának gyökerét is érinti. Arról van szó (Nagy András debreceni lakos egyházi hagyománya esetéből kifolyólag), hogy oly bírói gyakorlat van kifejlődőben, mely szerint a bíróság (s felebbezés során erre az álláspontra helyezkedett a m. kir. kuria is) a hagyományok bírói átadását hatósági (kezdik belügyminiszternek értelmezni) jóváhagyás nélkül nem akarják eszközölni. A bírói gyakorlat ugyan e tekintetben eltérő, de féltő, hogy a kuria állásfoglalása következtében egységesen hátrányos lesz s ez ellen egyházunknak állást kell foglalnia. Ez ügyben felír a konvent az igazságügyminiszterhez; egyben azonban a konvent kimondta és sürgősen az összes kerületeket felhívja, hogy minden alsóbb fórumnak sürgősen és nyomatékosan ajánlják figyelmébe, hogy az ily hagyományokhoz sürgősen szerezzék meg az *egyházi hatóság jóváhagyását*, hogy lehetőleg a bírói gyakorlat az irányba terelhető legyen (amint erre már ismételt esetek vannak), hogy a kívánt „*hatósági jóváhagyás*“ *egyháshatósági* legyen. Bizonyára megteszi eziránt a kerület is a maga rendelkezését; mi azonban már most felhívjuk lelkésztársaink figyelmét e roppant fontoságu dologra.

Ilyen fajta az az intézkedés is, hogy „mikor a felekezeti iskola alapja- vagy javadalmaként telekkönyvezett ingatlan tulajdonosának személyében vagy érintett rendeltetésének telekkönyvi kitüntetésében változás történik: a telekkönyvi hatóságok a telekkönyvi bejegyzést rendelő végzést tudomás végett ne csak az illetékes kir. tanfelügyelőnek, hanem egyuttal az illetékes egyházi főhatóságnak is hivatalból küldjék meg“ A konvent itt is kimondta, hogy felhívja a kerületeket, hogy ezeket éber figyelemmel kísérik, s ha meg nem küldetnének, minden egyes esetben kérje ki, hogy ellenőrzést gyakorolva, érdekeinket megfelelően megvédelmezhessek.

Állampolitikai szempontból is nagyjelentőségű a konventi elnökségnek a kormány elnökéhez a horvátországi ref. egyházi és iskolai ügyek tárgyában tett előterjesztése (1907 ápr. konv. 85 jksz. o) és 87. jksz. A) pont), melyben reámutatva a horvát báni kormány sérelmes machinációira (iskola-zaklatás, horvát prot. theol. stipendiumok a bécsi egyetemen, ne kelljen a magyar nyelv ismerete stb.), minimális követelményül azt kívánja, hogy a magyar ref. egyháznak Horvátországban legalább annyi jog biztosíttassék, mint Magyarországon van az idegen (pl. szerb) egyháznak.

A minket, erdélyieket közelebből is érdeklő *baróthi* sérelmi ügyben tudatja a miniszter, hogy a vizsgálat igazolta ugyan, hogy ref. leány róm. kath. hitoktatásban és tanjegyben részesült, de viszont róm. kath. leányt tanított, sőt megkonfirmált ott a ref. pap is. Felkérte mindkettő egyh. főhatóságát az intézkedésre.

A *közigazgatási bizottság* előterjesztései alapján (ref. Mány Lajos) hálás köszönet kifejezése mellett örvendetes tudomásul vétetett *Wilhelmina* Holland királynője elismerő irata (gyönyörű kötésű pergamen lapon, holland szöveggel) és ezüst du Ruyter-emlékérem küldeménye a du Ruyter-emlékünnap alkalmából küldött zsinati megemlékezésért; a tárgyak a konventi vil. elnök őrizetére bízván, míg a központi helyiség felépül. A *siklósi adózási sérelem* (a luth.-ok nem akarnak a nagygerezdsdi egyezség értelmében adózni) ügyében útasítottak az érdekeltek, hogy az egyezségnek — ha másként nem lehet — bírói úton

is szerezzenek érvényt. — A *szentendrei* egyh.-község pert indított a Jordán alap ellen, részeseése érdekében. A konvent a per vitelével dr. Nagy Dezsőt bizza meg, utasítván őt, hogy lehetőleg békésen olója meg a dolgot. Az új egyházi törvényekből a miniszterelnökségnek 1400, a kultuszminiszternek 600 pld. bocsátatott — kívánságukhoz mérten — rendelkezésükre. — A *supplicatió* a luth. testvérek nem akarván megszüntetni: számunkra más védekezés nem marad, mint következetesen elzárkózni előlük. Tudomásul vétetett, hogy az erdélyi egyh.-ker. a Magy. Leszámitoló és Pénzváltó-Bank budapesti főpénztára útján veszi fel illetményeit a konventtől és fizet hozzá. — A *Kálvin születése* 400-ados évfordulója alkalmából Genében alakult nemzetközi bizottságban — felhívás folytán — a magyar ref. egyházat a konventi elnökség fogja képviselni. A kongruás lelkészek természetbeli javadalmai — a kultuszminiszter hozzájárulásával — az első becslésben maradnak további 10 évig, ha új becslést maga az érdekelt egyházközség vagy lelkész nem kíván (62.475/1907 jun. 27. kult. min. rend.).

A nyug. tanárok rendes lelkészsége is tárgyalás anyagát képezte az erdélyi kerület felterjesztése folytán. Az elvi kérdésre, hogy nyug. tanárok rendes lelkészekül szabadon, vagy mint az erdélyi Ker. Ig. tanácsa javasolja, bizonyos korlátozásokkal legyenek-e választhatók: a közigazgatási bizottság azt javasolta, hogy a teljes tanári szolgálati évek kitöltése után nyugalomba vonultak semmiképpen se legyenek választhatók. A konvent azonban kimondta, hogy e kérdést a zsinati törvény szabályozásán tulmenőleg korlátozni nem tartja jogosultnak magát. Adott esetekben a papi kvalifikáció kérdésében a törvény alapján a közigazgatási bíróságok lesznek hivatva dönteni. Persze, így a dolog egységes szempontok szerinti kezelése nemcsak hogy biztosítva nincs, hanem kerületenként, sőt egyházmegyénként eltérő eljárások honosodhatnak meg; sőt az elutasító álláspontuak sem zárkozhatnak el attól, hogy egy más egyh.-megyében rendes pappá választott nyugalmazott tanárt, rendes papnak ha megválasztják, kebelükbe fogadjanak. Az álláspont azonban tagadhatatlanul kedvez a gyülekezetek választási szabadságának, és mint némelyek hamiskodva élcelődtek: az erdélyi „spékulációnak“. Pedig „spékulálnak“ ezzel egyebütt is, most is, jövőben is; csak hogy az egyház javára legyen, nincs is benne semmi veszedelem, sőt lehet belőle sok jó is! Csak a lelkészi nyugdíj-végrehajtó bizottság nem „spékulált“ reájuk és a bőrükre vonatkozólag. Kimondta ugyanis, hogy az ilyenek nem kötelesek, sőt be sem léphetnek a nyugdíj-intézetbe s maguk nem is fizetnek oda, de egyházuk igen a maga részét az ilyenek papsága idején is.

A *missiói* bizottság jelentése alapján pártolólág terjesztetett a kultuszminiszterhez *Kusztos Gyula* és társai kérvénye az erdélyi körlelkészek nevében az I. t. c. 114. §. a) pontja végrehajtása tárgyában, melyre nézve annak idejében kötelező ígéretet nyertek illetékes egyénektől.

A *bírósági* ügyek során nagy szenzációt keltett a *rendkívüli* (püspökök és ker. főgondnokok felett ítélkező) bíróság összeülése. Gr. *Dégenfeld József* tiszántuli főgondnokot panaszolta *Demjén Zoltán* máramarosszigeti tanár, hogy az ő fegyelmi ügye vezetésében nem volt pártatlan. Az ügyész indítványa s dr. *Vécsey Tamás* gyönyörű referádája alapján a panasz tárgyalás nélkül elutasított.

Ezzel a Konvent érdemleges tanácskozásai be is fejeződtek. Péntekre a jkv.-hitelesítés és parokh. könyvtárbizottság ülése maradt, melyről a hétfőn előre tartott diakonia-ügyi bizottság határozatával egyetemben, már lapunk előző száma „Különílék“ rovatában beszámoltunk.

Az *ág. hitv. evang. testvérek* Egyetemes gyűléséből csak egy pontot kívánok itt leszögezni: „kurucz“-kodásuk bizonyosságát. Ez az egyetemes felügyelő elnöki megnyitója körül lefolyt szenvedélyes, néhol személyes vita. Persze, mi más csinálta volna, ha nem a *politika*. A főkoalíciós nemzetmentő br. *Prónay Dezső* nem volt elég tapintatos ahhoz, hogy különben is a ref. lelkészek gyűlésén szóba hozott secularizációról hallgasson, hanem oly a legvadabb ultramontánt is megszegyenítő beszédet tartott a kath. egyh. állami eredetű vagyona védelme mellett s annyira megvádolta a prot. papságot irigységgel és mások javaira való áhítózással, hogy a szenvedélyes ellenmondások valóban érthetőek voltak. Mikor a kath. főpapi javakat a „*magánjog*“ védelme alatt állóknak mondotta s azt emlegette, hogy „a mi a másé azt ne kívánd!“; a mikor az ily törekvéseket a kommunisztikus szociálmusz bevezetésének bélyegezte: kellett, hogy minden józan ész és prot. gondolkodás fellázadjon ez ellen.

A prot. szabadelvűség védelmére *Zsilinszky Mihály* és *Sztehló Kornél* ez a két nagy tudású szabadelvű prot. lelkületű férfi kelt, hangsúlyozva, hogy maguk politikai vonatkozásban — annál kevésbé egyházi cég alatt — sem barátjai a secularisációnak, de azért nem hagyhatják szó nélkül azt a jogilag és ethikailag egyformán ferde helyzetet, melyet br. *Prónay* elnöki megnyitója teremtett a hazai evang. egyház számára, amelynek eszméi lehetnek a br. *Prónayé*, de semmi esetre sem az evangélikusok egyeteméé. A politikusok szembe kerültek egymással az egyházban s nem csuda, hogy akik nem győzték igazsággal és érveléssel, megízelve a politikai hatalmat, phisikai ökleiket is kilátásba helyezték az *Apponyi* barátai *Szentiványi* vezetése alatt. Náluk kitört a vihar, amelyet nálunk — úgy hírdetjük — a diplomatikus taktika megelőzött. De ott legalább világos helyzetet teremtett, míg minálunk... De hagyjuk ezt. Tán jobb volt így. Legalább elrejtették, hogy minálunk azok, akik a választóvíz szerepére vállalkoztak volna, még csak a póttagságnál tartanak s néma betűkkel beszélhetnek csak — az ajtón kívül. S ez jól van így. A politikát — ha már száműzni egyházi gyűléseinkről teljesen nem tudjuk — legalább ne állítsuk homlokterbe. Politikusaink hitvallási jellegüket hej, de nagyon eltudják takarni, feledni, sőt levetkőzni a politikai élet porondján; próbáljuk meg hát, hogy az egyházi tanácsstermekből meg tudjuk künnhagyni a — politikát.

Vagy ha érezzük, hogy kell országos politikát is csinálnunk: akkor ne féljünk kiállani a porondra s kitűzni a liberális vagy ha kell, radikális reformpolitika nemzeti színű, demokrata zászlóját. Ki tudja: talán már itt is volna az ideje!? Vagy nem!?

Pedig br. *Bánffy Dezső* Kun Bertalan püspök imája után így zárta be az ülést: „*Építsük egyházunk várát, egymást támogató, egymás iránt kölcsönös bizalommal viseltető erős phalanxból, egekben a felette nehéz napokban!*“ S ennek a messze néző államférfinak, élesen látó politikusnak, buzgó kálvinista főúrnak, ki egyházáért s hazájáért csodás lelkesedéssel, önfeláldozó fanatizmussal dolgozik, nem hallanók meg szavát, — intelmét? Halljuk meg és kövessük, „mert az idők gonoszak!“

N. K.

EGYHÁZMEGYEI ÉLET.

A nagyszebeni egyházmegye közgyűlése.

Nagyszebeni egyházmegyénk Nagyszebenben, az állami polgári leányiskola tanácstermében október hó 14-én tartotta meg őszi rendes közgyűlését, a tagok tekintélyes száma mellett. A világiak aránylag nagyobb számban jelentek meg az egyháziaknál.

Fő- és algondnokaink megjelenésükkel ez alkalommal is szerencséltek. A képviselők legnagyobb része

elismerésre méltó buzgósággal jelent meg; tiszteletünket, ragaszkodó szeretetünket megérdemlik. Csupán egy van, aki távolmaradásával szokott tündökölni, kár az ilyen szemben a bizalom, s még inkább az elnézés, annál is inkább, mert távolmaradása mindig indokolatlan. Örömmel üdvözöljük soraink között mindenkor a világi elemet, de ha valaki csupán dignitásnak, decorumnak nézi a megbízatást, méltó hogy olykor-olykor bár *tartózkodó* ítéletünk súlyát érezzék vele.

Esperes-elnök jelezve, hogy a régi alapon ez alkalommal utoljára tartja az egyházmegye közgyűlését, a már ismeretes tárgysorozat bemutatása s annak az újabbban jött leíratokkal való kiegészítése után, a végzendő munka sikeréért buzgó inában emelkedik a gyülekezettel ahhoz, akitől száll alá e földre minden jó adomány és tökéletes ajándék: a Világosság Atyjához.

A névsor felolvasásából kitűnően a gyűlés határozatképessége, a papi- és tanítói karban történt változások bejelentése, a gyűlésről betegség, vagy más fontos indokok miatt elmaradtak igazolása után: esperes aa olvassa jelentését az egyházmegye 1906. évi szellemi és anyagi életéről. A kép, melyt az egyházak életéről feltár nem csupán eszményi, hanem a valóságnak megfelelő, nem a képzeletből szedi képe festéséhez a vonásokat, hanem a létező állapotok szolgáltatják ahhoz úgy a kül-, mint a belépítésben az alakokat. Nem a részrehajlás, nem a pajtáskodás adják meg mérlegeléséhez az emeltyüt, hanem a szigorú igazságszeretet; úgy az elismerésnél, mint a megróvásnál az igaz tárgyilagosság elve vonul keresztül. Életet, fejlődést mutat az egyházmegye, s ha itt-ott vannak is bajok, hiányok, de botrányt okozó romokba nem ütközik sehohly a vizsgálódó; pedig őrszeme kiterjed az első tekintetre aprólékosnak látszó dolgokra is, régi tapasztalata kezébe adja azon Adriadné fonalat, mely biztosan vezeti az élet nagy labirintjében. Képe festéséből kimagaslik egy pár, úgy anyagiakban, mint szellemiekben gazdag egyház, de ha az adott talentumokat vesszük tekintbe: nem állnak hátrább azok sem, akiknek csak egy adatott a sáfárkodásra, de akik azt nem ásták el, hanem kamatoztatták nyereségről-nyereségre. Köszönettel adózik úgy az őrálló munkásoknak, mint a segítő-társaknak, nem kicsinyli a tatarozó apró munkásokat sem, a tervező, építőmesterek mellett. Közgyűlésünk esperes aának, nemcsak terjedelmére, de érdemére is hű, nagy gondnal, a pontos köteleességteljesítés bizonyosságául készített jelentéséért köszönetet mond, s azt a jegyzőkönyv mellé csatolni határozza.

Ezután egyházmegyei jegyző teszi meg jelentését a tanács működéséről.

A törvény szava, a köteleességteljesítés parancsa, az előlegezett bizalom hármias rugójának hatása alatt áll, — aminőt mondja — midőn a közgyűlés előtt, bár halvány vonásokban képét akarja adni, a tanács ama működésének, amelynél sohasem hiányzott a hivatás, a buzgóság, melyet eljárásában soha sem vezettek személyes tekintetek, mely az objektivitást mindenha igyekezett megtartani, úgy a köz-, mint a magán ügyek intézésénél. A régi nyomon haladott, de új ösvényt is igyekezett verni, amelyen a haladás és fejlődés tágas mezőt nyit azok számára, akik érvényesíteni akarják legjobb erőiket a közgyűlés kiszélesített jogkörében. Kereste az összekötő kapcsokat mult és jövő között; áthidalta az irt a tanács és közgyűlés medrén. Négy gyűlést tartott, 126 ügyszerabot intézett el a tanács. Ha ezen ügyek mind a közgyűlés elé kerültek volna: akkora vita merül fel ezek körül, hogy nem két, de hét közgyűlés sem oldja meg azokat. Nem vagyunk barátai a centralizációnak, de a választottak iránt is bizalommal kell viseltetnünk; hiszen azok legjobb erőiket igyekeznek áldozatul hozni a közügy érdekében.

A tanács működéséről tett jelentés után a közalap- és államsegélykérvények láttattak el. Strezakercsisoraí igen szegény leányegyházunk imaháza bevégzésére 400—400 korona segélyben való részletésre mindkét kérvényével pártolólag felterjesztetett; úgyszintén Lőrinczi Ferencz pusztacelinaí levita-tanító is, aki ezen úgyszólván lakatlan helyen a népnevelés és vallásos élet ápolása körül fontos missziót végez.

Letárgyalta és elfogadta a közgyűlés a már mindnyájunk előtt ismeretes felsőszabolcsi és hevesnagykunsági egyházmegyéék átiratait az országos református lelkész nyugdíj- és özvegyárva-gyámintézet némely paragrafusainak módosítása érdekében. E tárgy egyelőre széles

mederben mozgó vitát provokált, de mivel egy bevégzett dolog előtt állott a közgyűlés nem bocsátkozott mélyen bele, hanem a javaslatot egyszerűen elfogadta.

Az egyházkerületi tanítói képviselőségre Felméri Sándor, Makkai Samu és Nagy Kálmán nevei kerültek ki az urnából.

Jegyző.

(Vége következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Igazgató-tanácsi ülés lesz e hó 8-án délután, melyen a még hátralevő közgyűlési ügyek kerülnek tárgyalásra Br. Báuffy Dezső főgondnok elnöke alatt.

Papszentelés. Az ifjú rendes lelkészek ünnepélyes felszentelése f. hó 10-én lesz a Farkas-utcai templomban, hol ez alkalommal az alkalmi praedikációt *Vajda* Ferenc udvarhelyi. e. m. esperes tartja, a kibocsátó beszédet és szentelést Dr. Bartók György püspök úr fogja teljesíteni. Ez alkalommal, mint értesülünk, 34-en fognak felszenteltetni, köztük Fogarassi Albert, a nagyenyedi Bethlen kollegium volt rector-professzora is.

Új egyházmegyei főgondnokká választottak: a *széki* egyházmegyében *Schilling* Ottó közjegyző, az erdővidékben: *Bedő* József ny. igazgató. Gratulálunk!

Pályázatok a kollegiumoknál hirdetett rendes tanári állásokra. A *szepešszentgyörgyi magyar-latín* tanszékre pályáztak: Demeter Béla ottani h. tanár, Sándor Pál h. tanár Pápa, Soós Mihály gyak. tanár Temesvár; az ugyanottani *menngiség-tan-természettani* tanszékre: Batta István Békés, Dénes Ferenc h. tanár Nagyenyed, Diószeghy László okl. tanárjelölt Gyula, Döme Bálint h. tanár Sepsiszentgyörgy. A *zilahi görög-latín* tanszékre: Végh Samu ottani helyettes-tanár (nős, családós), Kónya Gyula h. tanár Szászváros. — A *székelyudvarhelyi magyar-német* tanszékre: Bakóczy Károly h. tanár Pozsony, Berki Lajos h. tanár Szathmár, Keith Károly r. tanár Máramarosziget, Simon Sándor tanár Besztercebánya, Dr. Vincze Frigyes rk. tanár Kolozsvár. — A nagyenyedi pályázat eredményéről eddig még nem kaptunk értesülést. A pályázat, mint látszik, eléggé sikerült; a pályázók közt vannak thol. fakultásunk egykori derék növendékei közül: Sándor Pál, Végh Samu, Kónya Gyula.

A zilahi ref. templomban a református ifjúsági istentiszteletet az összes iskolák növendékei részvételével *Kerekes* András koll. vallástanár és *Kádár* Géza lelkész vezették.

Lelkészmeghívás. Barabás Samu Kolozsvárra megválasztott lelkész, mint halljuk, e hó 16-án foglalja el új állomását. A magyarláposi derék egyházközség pedig ritka egyértelműséggel már gondoskodott is új papjáról, egyhangulag *Pap* Lajos dedrádszéplaki papot híván meg meg Barabás Samu utódjául. Ószinte szívvel gratulálunk a derék lelkésznek a kitüntetéshez s az egyházközségnek példás egyetértéséhez. Isten áldása legyen rajtuk.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 5436—1907.

KÖRÖZVÉNY

államsegély felvétele tárgyában.

Valamennyi nagytiszteletű Esperes urnak és lelkészi Hivatalnak.

A Protestáns Lap július 18-án megjelent 29. számában közzétett államsegély kiosztási kimutatásban kitüntetett egyházközségeink közül a következők nem vették fel még a részükre kiutalt összegeket: Kisbarcsa, Marosilye, Déva, Szászsebes, Abrudbánya, Bádok, Mocs, Magyar-macska, Botháza, Magyarköblös, Kecséd, Szarvaskend, Pusztakamarás, Magyar-nemegye, Pusztakamarás, Bere, Fekete, Mezőkövesd, Dicsőszentmárton.

Felhívjuk a nagytiszteletű Esperes urakat és tiszteletes lelkészeinket, sziveskedjenek azonnal intézkedni, hogy a hiányzó nyugták minél előbb mind felküldessenek.

Felhívjuk továbbá: sziveskedjenek intézkedni, hogy a *félévi utólagos járandóságokról* a nyugták az utolsó

hónap 10-ig mind hiány nélkül felküldessenek úgy jelen félévben, december 10-ig, hogy így a félévi járandóságok még a karácsonyi ünnepek előtt szétküldhetők legyenek és hogy az ez évi járandóságok kifizetése ne maradjon a jövő évre.

Kolozsvárt, 1907. október hó 28.

Dr. Bartók György,
elnök.

Pünkösti,
számvevő.

Sz. 5482—1907.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Előljáróságaihoz.

Értesítjük a méltóságos t. Előljáróságot, hogy a decemberi pótló- és javító-érettségi vizsgálatok erdélyi egyházkerületünkben a nagyenyedi Bethlen-kollégium, főgimnáziumában 1907. december 21-én Gáspár János kollégiumi főgondnok aa elnöklete alatt fognak megtartatni.

Kolozsvárt, 1907. október hó 31.

Dr. Bartók György,
elnök.

Dr. Kálmán János,
tanügyi előadó.

Sz. 5411—1907.

PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLÁSRA.

A székelyudvarhelyi államilag segélyezett ev. r.f. főgimnáziumnál pályázat hirdetik egy évközben megüresedett tanszékre, melyet az államszerződés értelmében a nagyméltóságú vallás és közoktatásügyi miniszter úr kincvezés által fog betöltetni.

E tanszékre a magyarból és németből képesített pályázók folyamodhatnak.

Javadalma, amennyiben rendes tanárral töltetnék be, évi 2400 kor. fizetés, 500 kor. lakáspénz, továbbá öt ízben 200—200 kor. ötödéves korpótlék és szolgálati idősbérségi sorrendben való előléptetés a 2800—3200 és a 3600 koronás fizetési fokozatokba s végül az állami fizetéskiegészítésben való részesülés igénye. Ha helyettes tanár alkalmaztatnák, annak illetménye 1600 koronában állapítatik meg.

Az ötödéves korpótlék megállapításánál a hazai, más középiskoláknál rendes tanári minőségben eltöltött szolgálati évek beszámíthatnak 10 esztendő keretén belül.

A kinevezett rendes tanár a nem állami tanárok nyugdíjintézetének jogos és kötelezett tagja.

Csak ref. vallásuak pályázatait vétetnek figyelembe a folyamodványban kijelentendő, hogy folyamodó csupán a rendes tanári állásra, vagy esetleg a helyettesi megbízásra is reflektál. A kinevezett, vagy megbízott tanár állását, kinevezésétől számított 15 napon belül elfogadni köteles.

Pályázók vallásukat, életkorukat, végzett középiskolai és egyetemi tanulmányaikat, tanári képesítettségüket, eddigi szolgálatukat, katonakötelezettségi viszonyukat, testi épségüket és egészségi állapotukat igazoló okmányokkal folszerelt s a székelyudvarhelyi ref. kollégium előljáróságához címzett folyamodványokat az intézet igazgatóságához 1907. november hó 25-ig nyújtsák be.

Az erdélyi ref. egyházkerület igazgatótanácsa nevében
Kolozsvárt, 1907. október hó 31.

Dr. Bartók György,
elnök.

Dr. Kálmán János,
tanügyi előadó.

Sz. 1038—1907.

KÖRLEVÉL

a Nagytiszteletű Esperes urakhoz.

Tekintettel azon körülményre, hogy a testvér egyházkerületek az Erdélyből oda pályázó lelkészeketől püspöki láttamozással ellátott szolgálati bizonyítványt kívánnak, értesítem a Nagytiszteletű Esperes urakat, hogy jövőre egyházkerületünkben is ezen eljárás követendő, tudniillik a más egyházkerületekből pályázó lelkészek szolgálati bizonyítványa csak az esetben fogadható el, ha az illető püspök által láttamoztatott.

Kolozsvár, 1907. XI/4.

Dr. Bartók György,
püspök.

Sz. 1107—1907.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

Az erdélyi egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett magyarhidegkúti lévitai állásra pályázat hirdettetik.

1. Javadalom díjlevél szerint:

1. Tisztességes lakás gazdasági épületekkel.	
2. Lévitai földek tiszta jövedelme — — — —	100 K,
3. 15 véka törökbuza, á 2 K — — — —	30 "
4. 15 véka zab, á 1 K — — — —	15 "
5. Az egyh. és lévitai földek után faizási és legeltetési jog — — — —	20 "
6. Egy régi öl fa, beszállítva — — — —	20 "
7. Kézpénz, félévi utólagos részletekben — —	136 "
	Összesen 321 K.

2. Köteleességek:

Az összes lévitai teendők végzése.

A megválasztott lévita állását a választás jogerőre emelkedése után azonnal köteles elfoglalni. Pályázati határidő: 1907. évi november 30. Kellően felszerelt folyamodványok nt. Vajda Ferencz esperes aához küldendők Székelyudvarhelyre.

Kelt Kolozsvárt, 1907 november hó 5-én.

Bartók György,
püspök.

Az 1907/8. tanévben tartandó alap- és lelkészképesítési vizsgák írásbeli dolgozatainak tételei.

I. Alapvizsgálatra.

1. *Bibliai bevezetéstől*: A próféta története Mózesétől a próféta iskolákon át Dánielig, különös tekintettel a próféták beszédeinek korfestő voltára.

2. *Vallástörténetből*: Kálvin János rövid életrajza.

3. *Vallásbölcsészettől*: A vallás és kultúra. (Kifejtendő és vallástörténeti adatok alapján igazolandó, hogy az emberiség vallásos tudata fejlődése során a vallás és a kultúra más tényezői minő kölcsönhatással voltak egymásra.)

I. Lelkészképesítő vizsgálatra.

1. *Biblica theologiából*: Az ótestamentomi különböző áldozatok leírása s azok symbolicus-typikus jelentése.

2. *Keresztyén hittanból*: „De perfectibilitate religionis christianae.“ (Mennyiben tökéletes és mennyiben tökéletesedhet a keresztyén vallás?)

3. *Erkölcstanból*: A keresztyén-szociálmusz.

4. *Egyházi beszéd alapigéi*: Ésaías XXI. 11—12; Ján. ev. XI. 25., Galata I. II. 20.

II. Lelkészképesítő vizsgálatra.

1. *Magy. prot. egyháztörténetből*: Az „articuli maiores“ hatása a ref. kánonos könyvekre. 2. *Magyar prot. egyházjogból*. Az egyház igazgatótanácsok feladata és jelen ősege az erdélyi ref. egyházkerületben.

3. *Bibliamagyarázati textusok*: I. Mózes XXII. 1—14, I. Móz. XXVIII. 10—12, V. Móz. XXX. 15—20, Jób. IV. 12—21, I. Zsolt 1—6, VI. Zsolt 1—11, XXIV. Zsolt 1—10, XLIII. Zs. 1—5, XC. Zs. 1—8, CXXXVIII. Zs. 1—8, LXXII. Zs. 1—8, Ésa. XLII. 1—4, Ésa. LXI. 1—4, Ezék XXXVII. 1—15, Ámos V. 21—24, Máté III. 1—12, Máté IV. 1—11, Máté XVI. 13—20, Máté XVII. 1—8, Máté XXII. 1—14, Márk II. 18—22, Luk. VII. 36—50, Luk. X. 25—37, Luk. X. 38—42, Luk. XXIV. 13—35, Ap. Csel. VIII. 26—40, Ap. Csel. IX. 1—19, Ap. Csel. XVII. 22—31, Ap. Csel. XIX. 23—41, Róm. III. 21—26, Róm. VII. 7—13, Ephes I. 15—II. 10, Ján. Jel. XXI. 1—8.

Minden egyes vizsgára a jelölt a kitűzött 3—3 tétel közül egyet szabadon választ és azt írásban kidolgozza. Az I. és II. lelkészképzés vizsgára azonban az értekezésen kívül minden jelöltnek egyházi beszédet, illetőleg gyak. bibliamagyarázatot is kell készítenie a megjelölt alapigék alapján. A dolgozatok 1908. május 15-ig adandók be a fakultás igazgatójánál. E határidőnél később, dolgozatok csak abban az esetben fogadtnak el, ha a késedelmet orvosilag is bizonyított és igazolt betegség okozta.

Kiadatott a tanári kar 1907. okt. 30-án tartott üléséből.

Jóváhagyom:

Dr. Bartók György,
püspök.

Kenessey Béla,
theol. igazgató.

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.	Előfizetési ár: egész évre	12 kor.
	félévre	6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az erdélyi reform. egyházkerület közgyűlése.

Br. Bánffy Dezső főgondnok, elnöki megnyitó beszéde.

Kolozsvár, 1907. november 9-én.

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

»Megnehezült az idők vészes járása felettünk!« Ezen idézettel vezettem be 1902. november 8-án a főt. Egyházkerületi Közgyűlés előtt elmondott elnöki megnyitót. »Aggódva nézünk körül, látjuk a sötét mult vészes árnyait előtünezni sötét óduiból; érezzük, hogy tenni kell! Érezzük, hogy valamit tenni kell!«

Öt év telt el, hogy e szavakkal vezettem be az erdélyi református Egyházkerület Közgyűlésének tanácskozásait és sajnos ma sem mondhatok egyebet, mint, hogy »Megnehezült az idők vészes járása felettünk!« Talán nehezebbek az idők és talán — sajnos — gyengébbek erőink, melyekkel magunkat körülbástyázhatnók. Gyengébbek erőink, mert mintha a nehéz idők nyomása, nemcsak nem tömörített volna, de sőt inkább a széthúzás tüneteit látom jelentkezni.

A magunk köreiből keressük nem egy esetben a széthúzást és próbáljuk a bizalmatlanság hangján, vagy keresett szavak hangoztatásával a jogcímeket arra, hogy drága áldozatok árán szerzett önkormányzati szabadságunk természetes és sok meggondolással alkalmazott korlátain magunkat tultegyük és magunk által alkotott egyházi törvényeink és szervezetünk félretolásával, törvényeinkben fel nem található szövetkezések létrehozásával, éppen azon erőnköt gyöngítsük meg, melyek összetartottak a multban, melyek védbástyáink voltak százados küzdelmeink idején és melyek ma is legbiztosabban alkalmasak arra, hogy a megnehezült idők vészes járása felettünk legkevesebb rombolással vonulhasson el.

Az egyházmegyei, egyházkerületi és egyetemes egyházi szervezetek törvénnyel biztosított jogai és kötelességei szinte tervszerűen tolatnak félre, midőn alkalmi, időszaki alakulások keretébe vonatnak be azok a nagy kérdések, melyeknek tárgyalása és megoldása, törvényeink által létrehozott szervezetünk keretében törvényes intézkedések folytán kell, hogy elintéztessenek.

Nem változtat a helyzet természetellenes voltán semmi olyan kijelentés, vagy jóhiszeműnek látszó ígéretés, hogy a mozgalom nem irányul sem törvénnyel megalkotott szervezetek, sem a közbizalom folytán az ügyek intézésére beállított vezető szervek ellen sem. A tényben magában van az aggodalomra okot szolgáltató jelenség és van éppen ma; a mai nehéz időkben midőn összetartásra, egyetértésre és erős tömörülésre van szükség, a jelentkező retrograd áramlatokkal szemben.

Hova jutunk és egységes, összetartó, védekező munkánk erejét hol találjuk meg mi

Rendkívüli szám.

magunk és hogy reméljük, hogy a velünk szemben álló, hogy az állami ügyeket intézni hivatott tényezők megértsék, hogy mi a küzdelemben mindig és mindenben együtt vagyunk, ha mi magunk alkotunk újabb szerveket és ezzel alkalmat adunk arra, hogy hivatalos egyház mellett nem hivatalos szervezkedés is beleszólván, az egységes akarat egyértelmű megnyilatkozása, kétségessé tétethessék.

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

Az utolsó idők alakulása és mozgalmi, ezeknek következtében kifejezésre jutott különböző nyilatkozatok, melyek nem egy vonatkozásban egymással ellentétesek, mondatták el ezeket én velem. Az egységben van az erő, az egységes vezetésben a harcnak a sikere. Apró csatározó csapatokkal lehet apró helyi sikereket vagy győzelmeket elérni, de nagy egyeteműket érdeklő kérdések győzelemre vitelét nem; pedig — Főt. Egyházkerületi Közgyűlés! — mint mondtam ezelőtt öt évvel: »Megnehezült az idők vészes járása felettünk!«. Tenni kell valamit, tenni kell, de csak olyant kell tennünk, de csak olyant szabad tennünk, mit egyértelmű erős összetartással együtt állapítunk meg, törvényes szervezetünk keretében, törvényes formák között, őseinktől öröklött autonómiánk keretében és nem önként jelentkezőkből alakult, népgyűlés jellegű összejövetelek alkalmával.

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

Nem szeretném, ha félreértenének. A szervezkedés, az önkéntes alakulás jogosultságát általában elősmerem; de megingathatatlan meggyőződésem, hogy azzal nem az erők tömörülését hozzuk létre, hanem éppen ellenkezőleg, a gyengeség magvát magával hozó ellentéteket idézzük fel. Ilyen körülmények között tennünk valamit aligha fog sikerülni, pedig már, mint ismételt mondtam: Tennünk kell valamit!

Tennünk kell, szemben a középkor újabban feltűnedező türelmetlenségével és szemben azon reakciónárius irányzattal, melylyel szemben a múltban mindig megtudtunk állani és melynek nem egyszer nemzetellenes törekvéseit a protestánsok, mi reformátusok szorítottuk vissza tiltakozó szavunkkal, vagy ha kellett, vérünk ontásával is.

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

Távol áll tőlem, hogy a harcriadót akárnám megfujni; távol áll az is, hogy agresszív mozgalmaknak és offenzív kitöréseknek legyek képviselője; de a védekezés jogainak, törvényen alapuló autonómiáinknak érdekében kötelességünk és nekem — kit a Főtiszteletű Egyházkerület bizalma annak idején ezen Egyházkerület élére világi minőségben állított és kit a haladó évek és ennek folytán szűrkeségem véletlenül — talán érdemtelenül is — a magyar egyetemes református egyház világi elnökévé tett; — elengedhetetlen kötelességem reámutatni a helyzetre és ha egyébre nem, arra figyelmeztetni önmagunkat, hogy legalább is föltétlen összetartásra van szükség.

A múltak nehéz küzdelmeiben valahányszor nehéz napjaink bekövetkeztek és hitünkért, — és legtöbbször ezzel kapcsolatosan nemzetünkért — kellett küzdenünk; találkoztak nem hozánk protestánsokhoz tartozó nagy, nemes és szabadelvűen gondolkozó férfiak, kik velünk együtt vállalták a küzdelem harcát; mert a miért küzdöttünk, az megfelelt a nemzet érdekeinek és autonóm szervezetünkön alapuló jogainknak, — országos törvényeinken alapuló jogainknak védelme volt.

A mi magyar református egyetemes egyházunknak, általában a protestánsoknak, de kivétel nélkül a magyar állam összes egyházainak jogait törvények biztosítják. Egyébről nem is lehet szó, minthogy a törvénnyel biztosított jogok és szabadságok betartassanak és végre is hajtassanak. De éppen azért nyughatatlanok most napjainkban a kedélyek, mert nem látszik alaptalannak az aggodalom, hogy a törvények végrehajtása és alkalmazása tekintetében nézeteltérések látszanak fölmerülni és egyes esetekben tett intézkedések, a törvény rendelkezéseinek nem felelnek meg.

Már 1902. év november 8-án a főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés előtt elhangzott megnyitómban egész sorozatát a sérelmeknek ismertettem, főképp hivatkozással az 1791. évi 26.

t.-c.re. E sérelmek — ismételt sürgetés dacára — sok részben ma is fennállanak, dacára annak, hogy az idézett t.-c. 6-ik szakasza határozottan kimondja, hogy protestáns hívek, — például az úgynevezett kanonika vizitáció adatai alapján — fizetésre nem kötelezhetők. Nem kívánom főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés! az akkor részletesen felsorolt sérelmeket ismételni, nagy részben fennállanak azok; egyházi legfőbb hatóságaink különösen az egyetemes konvent — ismételten fordult orvoslásért, legtöbb esetben eredmény nélkül.

Évek óta első sorban az 1848. évi XX. t.-c. 2. és 3. szakaszainak kérdése uralta a helyzetet. Beismerem, hogy a 3. szakasz végrehajtása tekintetében értékes intézkedések történtek; beösmérem, hogy a multtal szemben tetemes javulást értünk el, de mindennek dacára az eddig elért eredmény nem a kérdés megoldása és nem az 1848. évi XX. t.-c. 3. szakaszának végrehajtása. E tekintetben a megoldást a törvény 2. szakaszában kifejezett viszonyosság és jog-egyenlőségben kell keresnünk; e tekintetben az anyagiaknak az állam részéről való kedvezőbb kielégítése még mindig nem a megoldás, sőt talán éppen a valódi megoldás megnehezítése. A már ismételten hivatkozott 1902. év november 8-iki megnyitó beszédemben foglalkoztam a kérdéssel s akkor is elmondtam, hogy aprólékos, részleges tatarozás helyett, ha megoldást akarnak elérni, arra az útra kell lépni, amely a Deák Ferenc által követett állam és egyház közötti viszony rendezése; az egyetlen helyes út mint azt Deák is kívánta — kellő előkészítés alapján. Szükségesnek látom főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!, hogy amint akkor tettem, most is, Deák Ferenc álláspontjára helyezkedjem és Deák Ferencnek 1873 június 28-án a képviselőházban elmondott beszédével — részben abból is idézve — foglalkozzam. Deák helyeselte az akkori vallás- és közoktatási miniszternek azt a javaslatát, hogy bizottság küldessék ki, mely az állam és egyház közötti viszonyoknak a lehetőségig való szabályozása kérdésével foglalkozzék. Nehéz kérdés ez, mondja, »az állam és egyház közötti viszonyok egész Európában a legnehezebb kérdések közé tartoznak«, példa erre, mint mondja, Poroszország is. Az állam és egyház közötti viszonyra nézve ő két rendszert ismert, az amerikai és az európai. Az amerikai azon elvből indult ki, hogy az állam a kultusz dolgába minél kevesebbet avatkozzék; csekély eltéréssel a kulturákat az állammal szemben úgy tekinti, e rendszer, mint assotatiokat és valamint minden assotatióra nézve, ha azok tanai, vagy eljárása a státusra veszélyesek lehetnének: az ellen felszólal, úgy jár el a cultusokra nézve és egyebekben szabad kezet engedve.

Az európai rendszer ettől tetemesen eltér, folytatja Deák és kifejtve a keresztyénség felvétele és az állami alakulással kapcsolatos történelmi multon alapuló helyzetet, előadja, hogy a keresztyénség érdekei összeszővődtek a státus minden intézményével és annak gyökerei mondhatni minden állami intézménnyel összenőtték. »Igy lettek az államvallások és azok iniézményei hatalmasakká«, folytatja Deák. Majdnem minden államban volt egy vallás, melyet a többiek felett a fejedelmek kegyeltek, ápoltak, kitüntettek és védelmezték. Így alakultak az államvallások. Magyarországon is, folytatja Deák, századokon át folyt a belháború a kath. uralkodó vallás érdekében, míg végre 1848-ban a kath. vallás megszűnt államvallás lenni, törvényileg egyenlővé tétetett a más felekezetekkel, de hatalma és az ebből eredő és az állam újabb intézményeivel is összeszőtt érdekei, tényleg még ma is uralkodóvá teszik. Deák az amerikai és a Magyarországon is érvényben volt és dacára az 1848-iki törvényeknek, még most is hatályban levő európai rendszer fölött előnyt ad az amerikai rendszernek, azonban számít történelmi multunkkal, de mégis a célt, »az egyenlőséget és viszonyosságot« feltétlen szem előtt tartandónak mondja. Ezekre tekintettel, — de egyebekre is, melyekkel, hogy hosszú ne legyenek és a közvetlen ide ez alkalommal nem tartozókkal ne foglalkozzam, egyebeket mellőzve — járul hozzá a javaslatba hozott bizottság kiküldéséhez, mindenek felett, hogy a változott viszonyokhoz képest tisztába hozassék az állam és az egyház közötti viszony. Szóba hozza az egyházi javak elvétele kérdését, nézete azonban nem az elvétel, hanem csak a számbavétel. Meg kell különböztetni, mondja, mik az egyház valóságos tulajdonai, melyek a maga kulturális cájaira rendelvek, azok sértetlen hagyandók; »rendezni és arányosítani kell a kérdést«. Kiterjed a kath. autonómia kérdésére is, melyet igen helyesen is megalkotandónak tart. Elmondja végre, hogy ezen kérdésben nagy óvatossággal kell eljárni, a leggondosabb óvatosságnak kell az erélylyel és józan észszel párosulnia, mert a kérdés könnyen elmérgesíthető. Felesleges lesz aztán keresni; ki kezdte? Ha elhibázzuk a lépéseket, nehezen lehet a hibát helyrehozni. Ugymond: »a világtörténelem sokszor bizonyítja, hogy kicsiny okokból nagy szakadások lettek«. Miért? Mert hozzájárul a magánérdek, az indulat, a szenvedély. Egyik a másikat tüzelte és az olyan ember, ki vallási dolgokkal nem is törődött, a legdühösebb vallási háborúnak harczosa lett. »Kerülni kell

a vallási háborúkat, mert e téren nemcsak a fegyveres háború, hanem a tollal és szóval folytatott háborúk is veszélyesek.«

Ezeket mondtam Főtiszteletű Közgyűlés azon alkalommal és a mit elmondtam akkor, ahhoz ma is ragaszkodom.

Mint Deák mondotta, a helyzet tisztázása érdekében számbavételre van szükség és a számbavétel alapján következhetik az a rendezés, mely a jogegyenlőség és viszonyosság szem előtt tartásával módját kell, hogy találja a helyzet tisztázásának a nélkül, hogy a szerzett jogok és vagyonok elvételre kerüljenek, — mégis végrehajtsák az 1848. évi XX. t.-cz. 3. szakasza.

Deák Ferencz beszédében is érintett országos bizottság annak idején kiküldetett, annak munkálatai már több, mint 30 éve tárgyalásra készen állanak. Ott kell felvenni a fonalat, a hol az elejtett, Deák Ferencz által ajánlott út keresendő ismét meg, mert hisz azon bizottság rámutatott azon intézkedések szükségére, melyek figyelembevételével a kérdés megoldható. Ha ezt az utat nem követjük, nem fogjuk tudni föltartóztatni azt a mozgalmat, mely most a szekularizáció jelszava alatt megindult és a mely míg egyfelől csak arra alkalmas, hogy a különböző egyházak között az ellentéteket fokozza és valóságos vallásháborúvá fejlessze, addig másfelől végeredményében igazságos nem is lehet, szerzett jogokat, a magánjog keretébe tartozó birtokviszonyokat zavarná meg.

A mi protestáns papjaink megnyugodhatnak abban, amit egyik legelőkelőbb katolikus, gróf Zichy János mond: „hogy igenis szükségessé vált a református papság anyagi helyzetének gyökeres és gyors javítása, igenis parancsolólag követeli a közszükséglet által befolyásolt közvélemény a megkezdett társadalmi reformoknak radikálisabb formákban való folytatását is; de óriási megrázkódtatással és ki nem számítható kárral járna az, sőt a ref. papság tekintélyének ártana első sorban, ha a szekularizáció útján és árán változtatnának anyagi helyzetükön“.

Gróf Zichy Jánosnak igaza van!

Kétségtelen, hogy elődázhatatlanul szükségessé vált a protestáns papság anyagi helyzetének gyökeres és gyors javítása; és ha ezt el lehet érni a beláthatatlan megrázkódtatással járó és az állam érdekeit alapjában megingató osztozkodás nélkül, minthogy el lehet érni — úgy ezt az utat kell választani és ez az út megtalálható, ha Deák Ferenc tanácsait tartjuk szem előtt. De nekünk protestánsoknak meg kell gondolnunk azt is, hogy a secularizáció egyoldalú nem lehet és amint az érintené a nagy katolikus vagyonokat, úgy nem kímélhetné sárospataki, debreceni, nagyenyedi és összes más egyházi alapjainkat sem.

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

Igazságos akarok lenni, midőn a szekularizáció jelszavával megindult — ha nem tévedek ez év szeptember 18-án — Budapesten a református papok kongresszusán világgá bocsátott mozgalmat elítélem; — tartozom az igazságnak azonban azzal, hogy megemlékezzem arról, a mi pár héttel az előtt augusztus végén Pécsen történt; mert hisz ott módokat kerestek arra, hogy a katolikus egyház régi hatalmát visszaszerezzék; és erre a pécsi VII. katolikus nagygyűlés egyik kiváló tagja: Görcsöni Dénes legalkalmasabb módot és eszközt abban látja, „ha a katolikus nagygyűlés megalkotná azt a szervezetet, mely egyik legjelentősebb fordulópontjává válnék a magyar katolicizmus történetének. Kezdeté, kiinduló pontja lehetne a katolicizmust egyedül talpra állító konzervatív politika a gróf Apponyi Alberttől pár év óta hangoztatott kuruc katolicizmus érvényesülésének, a mely nem tűrne el többé semmiféle sérelmet, megtorolna minden bántalmat és a tömeg nevelésével és ösztetartásával hadsereget tömörítene a mögé az államférfiú mögé, a ki még eljövendő, s a ki majd visszaszerzi sok opportunizmus által elengedett, sok körültekintéssel eljátszott jogainkat.“

Ime így szól a harciriadó, melyet Pécsen megfűjtak. Tehát agresszív kuruc katolicizmust akarnak, melyet nemrég gr. Apponyi hangoztatott.

Csak az a kérdés, ki ellen akarják azt szervezni, az állam, vagy a protestáns ellen?

A közvélemény megfordítása és a katolicizmus restaurálása a bevallott cél.

Ime így beszéltek Pécsen! És még többet is, melylyel a Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés figyelmét fárasztani nem akarom, szolgáljon azonban ezen tény, — ha nem

is mentségül, de legalább enyhítéséül, a református papok ülésén Budapesten szeptemberben elhangozottaknak.

Ime, a Deák Ferenc 1873-ik évben elhangzott beszéde rendjén, mint rémkép odaállított vallásháboru. Nem foly ugyan a fegyveres háboru, de a tollal és szóval folytatott háboru veszélyei már itt vannak.

Ilyen hangulat mellett nem kell-e aggódnunk, hogy vajjon az 1848. évi XX. t.-c. 2. szakaszában biztosított jogegyenlőség és viszonyosság megvalósítható lesz-e? Nem kell-e aggódnunk, hogy vajjon a protestánsok részéről az ez irányban megindított tárgyalások eredményre fognak-e vezetni és fogjuk-e tudni biztosítani azt a vallásszabadságot, mely egyszersmind maga a vallási béke is?

Ez csak ott lehetséges, a hol a törvény mindenkivel egyenlően bánik és a hol a törvényt kezelő hatóságok mindenkinek egyenlő mértékkel mérnek.

A magyar törvényhozás 1791 óta eddigelé a vallásszabadság kérdésében mindig szabadelvű volt. A mi csak a vallásügyet érdeklő törvény hozatott egészen a legújabb időkig, az mind az 1848. évi XX. t.-c.-ben kifejezett egyenlőségi elv fejlesztésére törekedett. Még a reversálisokat törvényesítő 1894. évi 32. t.-cz. is, a mely a mult század derekán uralkodott felfogással ellentétben liberálisnak ismerte el a szülők szabad elhatározását a gyermekek vallását illetőleg és a mely reánk protestánsokra nézve kétségtelenül hátrányos, alapelvében nem sértette meg a 48-iki törvényt, mert az egyenlőség és viszonyosság alapján állott.

Az 1907. évi törvényhozás tért el először attól az iránytól, a melynek alapjai az 1848-ik évi XX. t.-c.-ben letéve vannak és a melyet eddigelé a magyar törvényhozás állandóan követett. Az 1907. évi 27. t.-c. 35. §-ának jutott a dicsőség ezen irányt megtörni és a visszafejlődés útját a magyar törvénytárban egyengetni.

Csak jelentéktelen dolognak látszik, hogy a magyar törvényhozás midőn a nem állami tanítók segélyezését szabályozza, más mértékkel mér a hitfelekezeti iskolánál működő szerzetesrendi tanítóknak és tanítónőknek, mint a világi tanítóknak. Jelentéktelen dolognak látszik, hogy míg a törvény a világi tanítók alkalmazását — ha az állam a fizetéskiegészítéshez 200 koronát meghaladó segélylyel hozzájárul — a miniszter jóváhagyásától teszi függővé, a szerzetes és apáca kinevezése sohasem függ miniszteri jóváhagyástól. Jelentéktelen dolognak látszik, hogy míg a törvény a világi tanítókat az állam fegyelmi hatalma alá helyezi, sőt bizonyos esetekben a felekezeti tanítók kinevezését is a miniszterre bizza, addig a szerzetesek és apácák fölött az államot semmiféle fegyelmi hatalom meg nem illeti, a többnyire külföldi hatóság alatt álló szerzetestanítót és apácát külföldi hatóság rendeli ki és ha az ilyen szerzetes, vagy apáca a magyar állam, vagy a magyar nemzet ellen izgat, vagy azokat a vétségeket elköveti, a melyeket a magyar törvény oly keményen büntet, magyar állami hatóság fegyelmi biráskodása alá nem vonható.

A szerzetesekre és apácákra a törvény 22. §-ának intézkedései ki nem terjesztetvén, ezek kizárólag saját felsőbbsegeik fegyelmi hatósága alatt állanak, s miután bizonyos, hogy a Grácban, vagy Insbruckban székelő szerzetes rend fegyelmi szabályai nem ismerik a magyar törvény szabályait, az ily szerzeteseknek és apácáknak szabad; legalább így látszik:

- a) a magyar nyelv tanítását elhanyagolni;
- b) államellenes irányt követni;
- c) a hitfelekezetek ellen izgatni, növendékeik vallását sértő nyilatkozatot tenni;
- d) kivándorlási ügyekkel foglalkozni.

Hát nem jelentéktelen dolog ez sem, de jelentősége teljesen eltörlül azon szomorú jelenség mellett, hogy a magyar törvényhozás a XX. század elején lemondott azon nagy tradíciókról, a melyekért a mult században a nemzet legjobbjai, egy Kossuth, egy Deák, egy Eötvös sikra szállottak, rést ütött a vallásfelekezetek közötti egyenlőség és viszonyosság nagy elvén.

Ezen visszafejlődő szellem egy másik szomorú jelensége az, hogy a magyar képviselőház, először mióta fennáll, a mult évben elhatározta, hogy küldöttség által részt vesz az úrnapi körmenetben és azon a ház küldöttsége a ház egyik alelnökének vezetése alatt részt is vett.

Már maga az a tény, hogy a magyar állam legfőbb képviselőtestülete valamely

felekezet ünnepén hivatalosan résztvesz, a más felekezetek ünnepein pedig nem, erősen beleütközik az 1848. XX. t.-c. 2 §-ában kimondott egyenlőségi és viszonyossági elvbe, és nyílt ellentétben van a magyar vallás- és közoktatásügyi miniszter úr által hozzánk intézett leiratában foglalt azon kijelentéssel, hogy „a kormánynak legkomolyabb törekvése és feladata a törvényekben lefektetett egyenlőségi és viszonyossági elvnek szigorú végrehajtása“, még elszomorítóbb azonban a magyar képviselőház ezen ténye, ha figyelembe vesszük, hogy azt az ünnepet, a melyet a magyar képviselőház ily tüntetőleg megünnepeelt és a mely eredetileg IV. Orbán pápa által a „teszté vált szent ostya“ tiszteletére lett behozva a tridenti zsinat „de cultu et veneratione huic sacramenti“ című fejezetében „a győztes igazságnak az eretnység feletti diadalünnepe gyanánt rendelte megünnepeelni, hogy az eretnekek látva az egyetemes egyháznak fényét és vigadozását, szégyenkezve és megzavarodva észreterjenek.“ A magyar képviselőház tehát öntudatlanul bár, a magyar haza negyedfél millió polgárának vallása és vallási érzelmei ellen tüntetett, midőn ezen egyházi ünnepen hivatalosan részt vett.

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

1902 november 8-án tartott megnyitó beszédemet, mint már ismételten mondtam, így kezdettem: „Megnehezült az idők vészes járása felettünk.“ — És vajjon az azóta eltelt 5 év alatt javultak-e a viszonyok? Vajjon kevésbé nehéz felettünk az idők vészes járása?

Ugy gondolom, méltóztatnak velem egyetérteni abban, hogy: nem; sőt ellenkezőleg, ha talán jogaink érvényesítése tekintetében részben értünk is el eredményeket és ezzel az 1848. XX. t.-c. 3-ik szakasza részben legalább végrehajtatott: az idézett törvény 2-ik szakasza alapján fölsorolt sérelmeink, alig nyertek orvoslást, sőt e tekintetben az idők irányzata kedvezőtlenebb.

Ezzel a kedvezőtlenebb helyzettel szemben azzal a Pécselt hírdetett agresszív kuruc irányzattal szemben mi is kényszerítve vagyunk, — nem ugyan agresszív és offenzív küzdelemre, de a védekezés harcára.

Hogy e védelmi harcot sikerrel megvívhassuk, egyértelműsége, összetartásra van szükség. E harcban fegyvereink lehetnek a jog és igazság, ezeket biztosító országos törvények és történelmi alapon rendre fejlődő százados múlttal bíró önkormányzatunk.

E fegyverekkel, csakis e fegyverekkel tarthatjuk meg azt a mi a miénk, az evangélium tanain alapuló Kálvini református hitünket és azon törvényekkel is biztosított jogainkat, melyek mellett évszázadokon keresztül kitartottunk és melyekért vérünket ontottuk nem egyszer, midőn a nemzet szabadságáért is küzdöttünk.

Nem új alakulásokra, nem időszaki önkéntes vállalkozás rendjén összejöttek egyesülésekre van szükség, ha az ellenáramlattal szemben megállani akarunk; hanem azoknak a védbástyáknak megvédelmzésére, melyek védtek a múltban és a melyek minket fenntartani vannak hivatva a jövőben.

Ezek hangsúlyozásával jelen közgyűlésünket megnyitottnak nyilvánítom.

Egyházkerületi közgyűlésünk.

Hogy az erdélyi református egyházkerület ma kezdődött közgyűlése országos jelentőségű: immár semmi kétség benne. Azzá tette az a nagyszabású beszéd, melyet a kerület főgondnoka, báró Bánffy Dezső mondott megnyitótul s amelyet a villamszárnyak repítettek Budapestre, az ország szívébe, hogy onnan a sajtó véreirein bejárják az egész országot.

A báró Bánffy beszéde — esemény; nem kicsinyelhető, első rangú esemény. Azzá teszi a Bánffy báró személye, egyházi és közéleti pozíciója. Amit báró Bánffy mond vagy tesz: annak országos jelentősége van. A nagy államférfi és politikus súlyával esik latba

minden szava. Oly államférfi súlyával, akinek nagy és fényes múltja van — de akinek jövőjében is százerek és milliók biznak rendületlenül. Beszédének személyi súlyát növeli az a tábor, mely mint egy hatalmas phalanx áll a háta megett: *a magyar protestantizmus magva körül csoportosuló magyar nemzeti államért lelkesülők tábora.*

Ez a tábor nem felekezeti jelszavak körül csoportosul, hanem a modern nemzeti állami lét biztosítékait őrzi léltékenyen minden téren, — egyházi és vallási vonatkozásban a felekezetek jogegyenlőségében.

Ki csodálkozhatna rajta, hogy ma egy előkelő egyházi gyűlésen, az erdélyi egyházkerületnek a fejedelmi Erdély tradícióit őrző gyűlésén, ez a vonása dominált.

Nem politikáról volt itt szó, a szónak köznapi értelmében, melyet túlekedés a hatalomért és gáncsvetés az arra törekvők elébe — jellemez. Nem; itt a nemzeti lét, a szabadelvű (hogy félnek ma e szótól!) haladás biztosítékairól esett szó.

Egy a nemzeti élet fejlődéséért aggódó lélek szava nyilallott ma a hazán keresztül.

A kik személyesen jelen voltak, megilletődötten, lélekzetviasszafojtva hallgatták szavát. Szomju lelkek itták, szívták magukba. Csak olykor-olykor futott végig a sorokon a morajlás. Mindnyájunknak lelkéből szólt s a megdöbbenés és a szomoru események feletti elítélő kitörés csak olykor-olykor vett erőt a lelkeken. Ünnepeyes, áhitatos figyelem kísérte minden szavát.

Hogy a klerikális reakció immár sikerrel folytatja munkáját: semmi kétség benne. Bevonult a törvényhozás termeibe is; testet öltött tényekben is, törvényekben is. Ideálját megrajzolták Pécssett a kath. nagygyűlésen. Ez a „*megtorló*“ katholicizmus; mely immár nyíltan hirdeti harcát minden más irányzattal, felekezettel szemben.

A harci riadó hangzik. Csoda-e, ha a lelkeken erőt vesz a nyughatatlanság? Csoda-e, ha a megriadt hadak gerilla-csapatokká kezdenek verődni? Ha a veszély érzetének élénkségéhez mértén kisebb csapatok saját szakálukra, saját terveik szerint veszik fel a küzdelmet, mint pl. a református lelkészi kongresszus?

Br. Bánffy a hadvezér éles látásával állapítja meg az ebben rejlő veszedelmet is. Ebből egy olyan harc lesz, amely „*bellum omnium contra omnes*“. S e küzdelemben legértékesebb javaink veszhetnek el, legderekabb fegyvertársaink pártolhatnak el.

Ez ellen keresi az óvszert. Ha harcnak kell lenni — aminthogy kell —: ennek a küzdelemnek elvinek, eszményinek és egységes, fegyelmezett tábor által, rendszeres haditerv szerint kell megvívatni. A „*mezei hadak*“ csak nyugtalanításra valók, a könnyű lovaság csak felderítésre, de az ágyuk döntik el a küzdelmet és sikerrel csak úgy, ha minden egy célra tör.

Egyházi életünkben az ágyuk a hivatalosan szervezett egyház, vezérkar a vezető helyekre állított nagyjaink. Bizalmi állásokat töltenek be, — *legyen hát irántuk bizalom.* Akkor lehet sikerre kilátás, a szabadelvű nagy államférfiu, a katolikus felekezeti *Deak Ferenc* által kijelölt úton.

Bánffy báró ma nagy dolgot tett. Eszményeinknek áldozott, mikor védelmi harcra szólított.

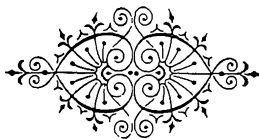
Vajha megértettük volna!

Körötte az erdélyi magyar kálvinista árisztokrácia fényes gárdája, a nemzet gerincét képező köznemesség utódai, a gályarab-papok örökösei: értsék meg és kövessék a felhívást!

Küzdjünk hitért-hazáért!

Pro deo, pro patria!

Nagy Károly.

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre . . .
félévre

12 kor.

6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖK ÖN.

Dr. Bartók György püspök évi jelentése.

Nagyméltóságú Elnök Úr!

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

Midőn jelentésemet az 1906., illetőleg 1907-ik esztendőről megteszem, elsősorban egyházkerületünk népességére fordítom tekintetem.

I. *Népesség.* 1. A múlt évi kerületi közgyűlés alkalmával azt a jelentést tettem volt, hogy egyházkerületünk híveinek száma 5097-tel növekedett. Most azt kell megállapítanom, hogy egyházkerületünk népessége 231 lélekkel apadtott.

Az újszülöttek összes száma 15,170; több mint a megelőző évben 372-vel.

A halottak száma 10.826; több mint a tavaly 300-zal.

Születés, utján a szaporodás 4314.

Kivándorlás volt Amerikába 1519; több mint a megelőző évben 740-nel. Romániába 238; kevesebb, mint a megelőző évben 36-tal. Kivándorlás útján tehát veszítettünk 1757., kitérés útján is 7-et.

Kivándorlás és kitérés folytán összes veszteségünk 1764. A szaporodás lenne tehát 2580.

Az egyházmegyék népességét feltüntető összeített kimutatás azonban 231 létszámapadást mutat.

Az 1906. évi jegyzőkönyvben közölt adatokból azt látjuk, hogy több egyházmegye nagyobb lélekszámot jelentett be 1906 január 1-ről, mint 1906 december 31-ről. A hunyadi egyházmegyében egyetlen év alatt 726 lélekszám-apadás történt.

Kérnem kell Esperes aait, hogy a statisztikai adatok közlésénél nagyobb pontossággal járjanak el s a szükséges felvilágosító magyarázatokat minden esetben megadni sziveskedjenek.

A jó pásztor, ha száz juha van és azok közül egyet elveszít, elhagyja a 99-et és annak megkeresésére megy, amelyet elvesztett. Es ha megtalálja, örömmel veszi vállaira s viszi haza.

A kivándorlások száma a szilágyszolnoki emegyében 117, a marosi emegyében 206; a kükküllői emegyében 244; a nagyszebeni emegyében 188; az udvarhelyi emegyében 513. — Legkisebb a hunyadi, gyulafehérvári, kalotaszegi, dési, görgényi, kézdi e. megyékben. Itt meg kell jegyezni, hogy a kimutatásban a szilágyszolnoki és a dési egyházmegye adatai összecseréltek. Az orbai egyházmegyéből senki sem vándorolt Amerikába, Romániába is csak 3; míg a szebeniből 63, az udvarhelyiből 74. Az udvarhely-megyei kivándorlás az összes kivándorlásnak egyharmadát teszi.

Házasságkötések száma 4124. Házasságkötéseknél 300 esetben református vallású férfi más vallású nővel kötött házasságot, legtöbb esetben római kath. nővel, izraelita nővel 1 esetben.

A kimutatásban látható 33 tévedésből csuszott be s azon római kath. férfiak számát jelenti, kik református nőt vettek el.

474 esetben református vallású nő kelt egybe más vallású férfival és pedig 306 esetben róm. kath. férfiuval, izraelita férfiuval egy esetben sem.

Reversálist adott javunkra 103; kárunkra 55.

Hozzánk áttért 346; tőlünk kiért 353.

A baptisták száma 489; múlt évben 555. Legtöbben vannak a kalotaszegi egyházmegyében 271. A vajdahunyadi, gyulafehérvári, dési, nagysajói, görgényi, marosi, kükküllői, nagyszebeni, sepsi, orbai és romániai egyházmegyékben nincsenek baptisták.

Törvénytelen született volt 15170 újszülött közül 1597; nem kereszteltetett meg 105; legtöbb a nagyenyedi és szilágyszolnoki egyházmegyéből. Nem egyházi szertartással temettetett el 10.826 közül 92.

Házasságkötésnél egyházi áldást nem vett igénybe 4124 házaspár közül 103; legtöbb a szilágyszolnoki emegyében 29.

Az 1906. évi nov. 10-ike óta 1907. szept. 20-ig terjedő idő alatt egyházkerületünk vezető fiai közül összesen 25-öt ragadott el a halál. Közöttük 12 lelkész, 2 tanár, 4 gondnok, 1 kerületi képviselő, 1 igazgatótanácsi tisztviselő, 5 kántortanító vagy kántor.

Mindannyian hű munkások voltak a részül jutott mezőben; legérzékenyebb a veszteség, leginkább pótolhatatlan az ür, melyet Hegedüs Sándor volt kereskedelmi miniszternek, egyházkerületi gyűlésünk tiszteletbeli tagjának hirtelen elhunyt okozott. Nagy tudásával, meleg érdeklődésével, lángbuzgalmával kivette magának a munka oroszlán részét s nem szűnt meg áldozni mindenütt, ahol nagy célokért áldozni szükséges vala. Megérdemli, hogy kerületünk jegyzőkönyvében a tisztelet és hála külön is emeljen nevének állandó emléket.

Ugyanezen idő alatt az üresen maradott helyeket, választás folytán, 38 új lelképásztor foglalta el, hogy istenországa építésének folytatásában részt vegyen. A távozó munkásoktól fájdalmas szívvel búcsúzunk, az érkezőket örvendező lélekkel köszöntjük s kérjük isten áldását nemes munkájukra.

A segédlelkészek száma 44; 29 üres lelkészi állás várja az új munkást.

II. *Anyagi erőgyűjtés.* 2. Az egyházmegyénként felsorolt kegyadományok, szorgalmi jövedelmek, külső segélyek, alapítványok, a templomok, iskolák, lelképásztori és tanítói lakások építését feltüntető kimutatások híveink és a gyülekezetek munkás hitéről, vallásos buzgóságáról s az ezekből fakadó odaadásáról és áldozatkészségéről tesznek örvendetes bizonyosságot. Különösen szászsebesi, most alakult, kis egyházközségünkről kell elismeréssel megemlékezni, ahol a hívek kicsiny serege maga is áldoz és másokat is áldozatra kész. A nagyenyedi, a szilágyszolnoki

egyházmegyékben is foly a munka, ahol Nagyenyed és Zilah vezetnek s járnak eiől. A dési egyházmegyéből a dési egyházközség emelkedik ki a többi fölött magasra. A dési egyházközséggel nemes versenyben halad Déva, Nagyenyed, Csombord, Harasztos, M.-Ludas, M.-Ujvár, Ó-Torda, Mákó, Választ, Bogdánd, Szilágysomlyó, Zilah, M. Lápos, Páncéke, N.-Somkut, Bethlen, Retteg, Szászujs, Szászceggő, Beszterce, Erked, Balavásár, Kiskend, Héjjasfalva, Medgyes, Nagyszeben, Küsmöd, Székelydália, Sz.-Keresztur, Székelyudvarhely, Baróth, Bukarest, Braila. A nagysajói és a görgényi egyházmegyék szintén kegyadományok gyűjtésével és szorgalmi jövedelmekkel sietnek pótolni a pótolni valót.

Az egyes egyházmegyéből egész sorával vannak, akik 100 koronát meghaladó kegyadományaikkal segítettek az egyes egyházközségeket.

Ezek felolvasását mellőzöm s csak annyit jegyzek meg, hogy egész sorával találkozunk azon lelkésztársaimnak, akik nemcsak a rájuk bízott szellemekben sáfárkodnak buzgalommal, hanem, a részükbe jutott földi javakból is, készséggel áldoznak a hitélet oltárain. Ide írom neveiket is: Füzi Sándor, Bodor János, Baczó Mózes, Benedek Károly, Elekes Viktor, Bácsi Gyula, Tunyogi Béla, Pataki Lajos, B. Józsa Gyula, Muzsnai Károly, Biró Áron.

Azok között, kik egyházközségeinket kegyadományaikkal segítettek, a sorban legelől állanak: Lázár János szásmátéi földbirtokos, római katolikus (600 K), Kubik Béláné (600 K), Dálnoki Gál Albert M.-Szilvás 360 K. Br. Kemény Kálmán m.-vecsei templomépítésre 12,500 K t ajándékozott. Özv. gr. Bethlen Gáborné nagyteremi templomra 1440 K Gyarmathy Dezső és dr. Viola Sándor küsmödi iskolára 400—400 K. Dr. Barta Imre és neje kovásznai e.-községnek 500 K

Az 1906-ik évben az összes gyülekezeteinkben befolyt:

1. <i>Kegyadomány</i>	129,350 K	41
2. <i>Szorgalmi jövedelem</i>	59,785	10
3. <i>Alapítvány</i>	105,372	" 26
4. <i>Külsegély</i>	22,296	" 95
Összesen....	316,804 K	72

Építkezésekre és szegények segélyezésére kiadatott:

1. <i>Templomtorony építésére</i>	101,234 K	95
2. <i>Iskola, tanítói lak építésére</i>	39,871	" 89
3. <i>Papi, kántori lak építésére</i>	115,397	23
4. <i>Vegyes építkezésekre</i>	291,284	05
5. <i>Segélyezésre</i>	11,141	" 84
Összesen....	558,929 K	96

Ugy a kegyadományok, szorgalmi jövedelmek, alapítványok, külsegélyek címén tavaly elért eredményeket, valamint a kiadásokat is az ideai bevételek és kiadások jóval túlhaladták, amit örömmel kell megállapítanom.

Nem tehetem, hogy e helyen legalább néhány sorban emléket ne emeljek annak a nagy és egyházkerületünk történetében örökre feledhetetlen férfúnak, ki miként a hegyen épített város, nemes tettének dicsőséges fényével egész egyházkerületünket beragyogja. Albisi *Ecken Sándor*ról szólok, ki folyó évi augusztus havának 17-ik napján hunyt el Marosludason s nagy alapítvánnyal tette nevét örök emlékküvé, midőn egyházkerületünknek 200, a nagyenyedi kollegiumnak 100 ezer koronát hagyott végrendeletileg. A Bethlen-kollegiumnak hagyott százezer korona családi alapítvány; a kerületnek százezer korona *kepeváltásra* és százezer korona *toronyépítésre*.

Ecken Sándor alapítványával együtt az 1906-ik évben tett *alapítványok* közül kiemelem a gr. Sombory Sarolta 1000 koronás, Veres Lászlóné 3600

koronás, néhai László Jánosné (Szamosujvár) 1000 koronás, Vizaknai egyháztagok 8000 koronás, gr. Kun Irma (Kissolyos) 2000 koronás, Szabó Elek (Körispatak) 1000 koronás és Dózsa Kálmán (Csikszereda) 1000 koronás alapítványát.

Az igazgatótanácshoz folyó évi szept. 24-ig bejelentett alapítványok: gr. Bethlen Odön 4000 K, Antos József ügyvéd rétyi egyháznak 1000 K és a Mikó-kollegiumnak 1000 K, néhai Bodrogi Sámuel nagyszebeni lelkész székelyudvarhelyi ref. egyházközség részére 10,000 K, Szacsavay Sándor szeretetháznak 2000 K. A szász nemzeti egyetem Tordosnak évi 1500 K, Kun-kollegiumnak évi 30,000 K, Hegedüs Sándor főgondnok a kolozsvári kollegiumnak 20,000 K, Bulyovszky Gyuláné kolozsvári kollegiumnak 1000 K, az EMKE által 32 évre biztosított évjáradék 1210 korona. Rendkívüli EMKE-segély 2100 korona.

Isten áldása legyen a nemes szívű alapítóknak! akik ebben az esztendőben több mint fél millió koronával áldoztak erdélyi anyaszentegyházunk oltárain.

A templomok, iskolák, papi es tanítói lakások építése is javában folyt ebben az esztendőben. Félmilliónál többre megy az az összeg, amelyet erre a célra fordított. Ebben az esztendőben ezen a téren Szilágyszolnok, Görgény, Küküllő jártak legelől, mint amelyek a templom építésben buzgólkodtak. Paplak építésére legnagyobb összeget fordított Hunyad, Szék, Udvarhely, Seps. Vegyes építkezésekre Görgény, Maros, Orba, Románia.

E mellett a *községi szegények* segélyezéséről sem feledkeztek meg tehetősebb gyülekezeteink. Amíg a múlt esztendőben 2011 korona adatott ki erre a célra, addig az ideai kimutatás szerint 11.141'84 korona fordított egész egyházkerületünkben a gyámoltalan szegények segélyezésére.

Ismétlően kérem kerületi közgyűlésünk tagjait és lelkipásztortársaimat, hogy ne fáradjanak el a szeretet munkáiban. A keresztyén vallás a könyörület vallása. „Szegények minden időben lesznek közöttetek.” Számukra üdítő forrás csak a könyörületből fakad.

III. Lelkipásztori tevékenység. 1. A lelkipásztori tevékenységnek a gyülekezetek hitbuzgósága, takarékos józan élete és szorgalma mellett legbiztosabb mértéke a papi iroda. A gyülekezet tevékenysége a papi irodából indul ki, s a híven teljesített lelkipásztori munka jutalma is itt adatik ki a munka számbavetele után a lelkipásztornak, midőn látja, hogy a verejétkhullatás miként termi meg lassanként mindenütt a maga gyümölcsseit. A lelkipásztorok ezen tevékenységére nagy súlyt fektettem minden időben s úgy találtam mindig, hogy az igazi lelkipásztorok nemcsak a templomi szószékben emelik a lelkeket egy magasabb élet felé, de az írószobában is folytonosan istenországának útját készítik elé, mintha hallanák az Úrnak figyelmeztető szavát: „Készítsétek az Úrnak útját a pusztában.”

(Folyt. köv.)

Egyházkerületi közgyűlésünk lefolyása.

Az új egyházkerületi közgyűlés összeültével az eddig megszokott képe az őszi „erdélyi országgyűlésnek” megváltozott. Felére apadt a tagok száma s ha ez a külső grandiozitásra nézve feltétlenül csökkenést jelentett, de bizonyára a felelősség és gravitás dolgában határozottan gyarapodással fog jární. Különben őszi közgyűlésünket nevezetessé s egyházkerületünk történetében nyomot hagyóvá tette nagymélt. br. Bánffy Dezső főgondnokunknak nagyszabású elnöki megnyitó beszéde, amelyet lapunk rendkívüli számában egész terjedelemben közöltünk. Itt csak a határról számolunk be, amelyet ez a hatalmas vonásokkal megrajzolt korszak s éleslátással irt prófécia a hall-

gatók lelkére gyakorolt. Erdekes epizód játszódott le akkor, amidőn Ugron Zoltán felszólalásában arra mutatott rá, hogy a mostani klerikalizmus tulajdonképpen a keresztyén Magyarország küzdelme lenne a nem keresztyén és etnikai anarchizmussal telített liberalis (zsidó) Magyarország ellen. Elnökünk ama szavait, amelyekkel kivonta a vita és elbírálás alól a saját felelősségére és egyéni vélemény gyanánt elmondott megnyitót, tapssal honorálta a közgyűlés, mikor már elébb a Bodor Géza indítványára kimondotta, hogy az elnöki megnyitóban mondottakkal szolidarisnak tudja magát. — A megalakulás rendjén segédjegyzőül — mindaddig, amíg az új E. T. értelmében a világi fő és egyházi, valamint világi aljegyző választás megtörténik — az elnök ideiglenesen Bodor Géza esperes, Bod Péter egyh. képviselő és Fóris Miklós zilahi tanár aa it nevezte ki. Erre következett az ig. tanács jelentése a megválasztott egyh. ker. tagok igazolása tárgyában, amely alkalommal elhatározta a közgyűlés, hogy az ismeretes kolozsvári egyhker. képvis. választás ügyében, ahol t. i. az első választásnál Lőrinczi Gábor abszolút többséget nem nyerve, új választás rendeltetett el, de amelynél aztán Bácsi Gyula jutott több szóhoz az ig. tanács által vizsgálatot tart, amelynek ki kell terjeszkednie a választásokról felvett jegyzőkönyvek körül fennforgó szabálytalanságok kiderítésére is. Ugy szintén jelentést tett az igazgatótanács, hogy a széki, dési, erdővidéki egyházmegyében 1—1 megürült gondnok állás betöltése folytán egyházkerületi képviselő választások váltak szükségessé, amelyet a közgy. tudomásul vett. — A szilágyszolnoki egyházmegye felterjesztésének azon részét, hogy beteg esperese helyettesítőjéül a főjegyző minden jog és kötelesség gyakorlásánál ismertessék el, tudomásul vette, azt a részét azonban, hogy a főjegyzői jog és hatáskörbe ily módon az aljegyző lépjen, egyszerűen mellőzte, mert egyh. törvényünk mit sem tud arról, hogy az aljegyző, mint a főjegyző helyettese, az utóbbit megillető jogokban, tehát a ker. tagságban is részesülhessen.

A megalakulás formáságai után a napirend megállapított s elnök a házszabályok 6. § b) pontja értelmében kiküldötte a bizottságokat, amelyek a gyűlés anyagát voltak hivatva földolgozni. Megemlékezésre méltó, hogy az állandóbb jellegű bizottságok közül a tanárjelölő nyert egy új tagot br. Bánffy Kazimir személyében, továbbá az igazgatótanács ügykezelését felülvizsgáló bizottság alakítottatott újra Biró András, Lovassy Andor és Balog Károly aiból, továbbá a központi nyugdíjkezelő bizottságba küldettek be Kenessey Béla, Sárkány Lajos, Barabás Samu. Ugyanitt mondotta ki az egyházkerületi közgyűlés azon elvi határozatát, hogy minden olyan bizottságba, amely jelentéssel közvetlenül az egyházkerületi közgyűlésnek tartozik, tehát par excellence adminisztratív jellegű, csak ker. közgyűlési tagokat küld ki, más bizottságokba azonban, amelyek szakkérdések elbírálására, vagy előmunkálatok végzésére hívatottak, kerületi közgyűlésen kívül álló férfiakat is küld ki. Következett az igazgatótanács előterjesztése az iránt, hogy az új E. T. értelmében betöltés alá kerülő egyházkerületi ügyészi és jogtanácsosi állás betöltését a ker. közgyűlés intézze el aképen, hogy az elnökség által ideiglenesen alkalmazott kolozsvári jeles ügyvédet: dr. Mihály Józsefet véglegesítse. A közgyűlés örömet sanctionálta az elnökség emez intézkedését abban a tudatban, hogy Mihály József személyében egy kiváló erőt nyert meg és tapssal fogadta a megválasztottnak ama kijelentését, hogy felelősséggel teljes állásában vezérelve marad: ius est ars boni et aequi, tehát működésében méltányos szigor és keresztyéni szeretet fogja vezetni. — Ugyancsak elfogadta a ker. közgyűlés az ig. tanács előterjesztését az egyházkerületi közügyigazgatói állás

munkakörének megállapítása iránt, amely ennél fogva a kerületi özvegyárvai gyámintézeti ügyek ellátását s főleg a missziói tevékenységnek a vezetését és az ig. tanácsban való referálását öleli föl. Erre az állásra a délután megejtett szavazás szerint Jancsó Lajos, a nagyenyedi egyházmegye esperese választott meg csekély szótöbbséggel, erős ellenfele: Deési Gyulával szemben. Midőn örömmel üdvözljük a nagyszorgalmú és munkabíró Jancsó Lajos, mint az egyházkerület harmadik papi dignitariusát, pár meleg szóval emlékezünk meg Deési Gyuláról, esperesi karunk szolgálatban és érdemben egyik legöregebb tagjáról. A választások megejtésére vonatkozó egynemely elnöki előterjesztések után következett a gyűlésnek kiemelkedő pontja, a főt. püspök úr évi jelentése, amelyet lapunk főhelyén egész terjedelmében közlünk. A tőle megszokott tömör vonásokkal és mély pillantással mindenütt gondosan feldolgozott statisztikai adatokra támaszkodva — ölelte fel és tárta elénk az egész anya-szentegyház életét, különösen kiemelve a nemzeti és vallás-erkölcsi szempontokat. Benső örömmel hallottuk, hogy a hitbúzgóság és áldozatkészség lángja nem aludt ki híveink kebelében s hatszázezer koronán felül megy az az összeg, amely a múlt évben alapítványok gyanánt egyházkerületünk javára befolyt. Erdekes volt a kivándorlási statisztika, amely vallás-erkölcsi megvilágításban először tekinti át azt az immens veszedelmet, amely nemzetünket a kivándorlásban lassú elvérzéssel fenyegeti. A püspöki jelentés végeztével elnök a délelőtti ülést bezárta.

A délutáni ülés első határozata annak az egyhangú lelkesedésnek volt a kifejezése, amellyel a közgyűlés Szacsnyay Sándort a kolozsvári kollegium örökös tiszteletbeli főgondnokává választotta. Ezután következtek a terjedelmes igazgatótanács-i jelentések tárgyalása, amelyekről azért nem számolunk bőven be, mert a multkori számunkban behatóbban ismertettük. Erre a számadások ellátása következett, amelynél kiemeljük, hogy az egyházkerület költségvetése az idén realisabb alapokra fektetett, amennyiben körülbelül 63 ezer korona átmeneti kiadás töröltetett. — Az adócsökkenési bizottságba kiküldetett: Sámuel Adárdar, Benedek Károly, Hegyi Péter, Ignác László, Barabás Samu, Kovács László, Lőrincz János és Ferencz Samu. A lelkeszi nyugdíjintézeti bizottság tagjai lettek: Lészai Ferenc, Sárkány Lajos, Sólalvy Károly, Várhelyi Boldizsár; a paróchialis könyvtár megalakult: Bodor János, Nagy Károly, ifj. Péter Károly és dr. Ravasz László aiból, míg az egyetemese énekügyi bizottságba a kerület részéről kiküldettek: Seprődi János és Baczó Lajos. — Majd az igazgatótanács előterjesztése következett az iránt, hogy azok az egyházközségek, amelyekben 200-nál több kepefizető van, közgyűlésüket képviseleti alapon szervezhessék és a kerületi közgyűlés ezt az indítványt elfogadta.

Következett az igazgatótanács előterjesztése az egyházkerületi igazgatótanács szervezete és hatásköre, az egyházkerületi igazgatótanácsosok és tisztviselők választása és munkaköre tárgyában. Az elfogadott elaboratorium teljesen a régi nyomokon halad; tagjai az igazgatótanácsnak a főgondnokok, a püspök, főjegyző, gen. direktor, mint hivatalból való tagokon kívül 12 választott tanácsos, akik közül öt világi, öt egyházi s két tanár. (A megválasztottak névsorát l. a Különfélék rovatában.) Tisztviselői: a titkár, számvevő, pénztáros, tanügyi előadó és jogtanácsos, mindnyájan szavazati jog nélkül. Itt a régiékhöz képest változás inkább csak a titkár és ügyészre vonatkozólag történt, amennyiben a titkárt tisztán adminisztratív teendőik végzésére a felszentelt papok közül választja az igazgatótanács, míg a jogtanácsost, mint a főtörvényszék ügyészét, világi férfiak közül hívja el a kerület. Feljegyzésre

méltó, hogy az igazgatótanács javaslatát ellentmondás nélkül, en bloc elfogadta a kerületi közgyűlés, holott az igazgatótanács ellen annyiszor elhangzó panasz és sokszor kifejezésre jutott elégedetlenség után azt várta volna az ember, hogy most, amikor gyökeres változtatásra a lehetőség meg volt, ezzel a joggal élni fognak a hívatásos kritizálók. De régi dolog, hogy a bírálóban sokkal nagyobb a kálvinista magyar, mint a cselekedetben, meg kell tehát jegyeznünk, hogy nincs okunk zúgólni olyan intézmény ellen, amelyet ismételten egyakarattal emelünk önmagunk fölé. Ugyancsak elfogadta az egyházközségi közgyűlés az egyházmegyei tanács szervezete és hatáskörére vonatkozó javaslatot, amelyben kiemelendő az a változás, hogy ezentúl az egyházmegyei tanács missziói bizottság gyanánt is fog működni. Azután következett a kollegiumok előjáróságának új szervezete, amelynél szintén az igazgatótanács javaslatát fogadták el. E kérdés sokkal terjedelmesebb, hogysen itt foglalkozzunk vele; reményünk van rá, hogy jövő számunk szakavatott egyéntől a kérdés beható ismertetését fogja adni. Erre határozata volt a kerületi közgyűlésnek a rendbüntetés behozatala, mellyel a hanyag admisztrátorokat szándékoznak nagyobb rendre és pontosságra szoktatni. Sürgetés után ítélet következik, erre 5—10 korona pénzbüntetés, amelyet valamely egyházi közcélra kell fizetni. Az ismételten rendbűnséggel sújtott tisztviselő további hanyagsága egyenest fegyelmi eljárást von maga után. A rendbűntetés ellen extra dominium csak egy forumig lehet felebeznii. — A lelkesítő özegegyi kegyeleti évet szabályozta erre következőleg a közgyűlés, oly módon, hogy — átmenetileg — az 1906. évi kerületi közgyűlés 24. jkv. száma alatt hozott határozat értelmében nem a halál után következő negyed év, hanem a halál után következő hónap elsejétől számíttassék a kegyelmi év.

Subiectivus.

(Folyt. köv)

EGYHÁZMEGYEI ÉLET.

A nagyszabeni egyházmegye közgyűlése.

(Folytatás és vége.)

Alkalmazkodás végett tisztelettel vettük tudomásul az igazgatótanács 4426—1906. számú körlevelét. Bizony szükség is van e tárgyban a kellő intézkedésre, mert habár szörványosan is, de fordulnak elő esetek, amidőn az énekvezérséget mellékfoglalkozásként végző állami tanítók, e különben derék testületében akadnak némelyek, akik úgyszólván fitymálják ezen kötelességeiket. Vannak esetek, amidőn nemcsak kicsinylik megbízatásukat, de a kötelességmulasztás vétkébe esnek s habár nem is lehet reájok sütni egyházi törvényeinkbe ütköző olyan mulasztásokat, esetleg cselekvényeket, amelyek magok után vonják a fegyelmi eljárással kapcsolatos büntetést, de kitűnik, hogy az illetők nem építik a Krisztus anyaszentegyházát, s többet rontnak, mint amennyit építenek.

Számavette a közgyűlés a beküldött jelentések alapján a lelkeszek mellékfoglalkozását; s az azokra adott felsőbb hatósági engedélyek folytán megadta az illetőknek a további működési engedélyt. Mielőtt ezt tette, egy több ízben felszínre kerülő elvi kérdésben döntött. Összeegyeztethető-e a mellékfoglalkozás a lelkeszi állással? Bizonyos megszorítással annak találta. Miért is zárnák el a lelkeszi kart attól, hogy befolyhasson hallgatói jólléte, boldogulása emelésére? Hiszen jól tudjuk, hogy főleg faluhelyen még mindig akadnak uzsorások, akik kiszipolyozzák reájuk szorult embertársaik vérért, vagy a városi gazdag, kényelemmel berendezett takarékpénztárak által engedjék szákmányul ejteni azokat, akiknek boldogságán épül fel a lelkeszi boldogsága? Ha valaki mellékfoglalkozást végez, ha ilyenfajta munkát vállal: legyen szorgalmasabb, keljen fel egy órával hamarabb, feküdjék le később; használja fel idejét okosan, bölcsen, ossza be végzendő munkájának

megfelelően. A mellékfoglalkozást ellenzők azon kifogása, hogy a lelkesz ezek által összeütközésbe jó hallgatóival, gyenge argumentum. Hiszen akkor egész állásunkat el kellene hagynunk, mert bizony összeütközünk gyakran érdekeikkel: egyházi kölcsönök megszavazása, országos egyházi alap kirovása, felszedése, közmunka-végzés, épületek javítása, újak emelése, mind megannyi ütközési pontok. A nép, ha meg is zsimbel olykor-olykor lelkeszére, de midőn látja, hogy fellépése, közreműködése által életet adott sok olyan intézménynek, ami boldogulásának alapja: bizony a tisztelet érzése is felbuzog szívében, és síma tükröt képez felvert szervenélyének hulláma. De ehez nagy lélek s sok tapasztalat kell. Messze vinne, ha itt az életből vett példákkal akarnók bizonyítani elvi álláspontunk helyességét. Különbösen is a jelentések egy pár eset kivételével arról tanuskodnak, hogy legtöbb lelkesz vagy teljesen ingyenesen, vagy igen csekély tiszteletdíjért végzi hitelszövetkezeteknél, s ehez hasonló humánus intézeteknél teendőjét. Kevésbé szerepel a haszonvágy, mint sokkal inkább a közérdek szentsége.

Az indítványok rendjén elfogadtuk egyházmegyei jegyző indítványát a tizkárbiztosítás tárgyában s tiszteletteljes felterjesztést tettünk a méltóságos igazgatótanácshoz. Az idő már a délutánba is benyult ekkor. Esperes aa annak kijelentésével, hogy 1/4 órakor közigazgatási és azután fegyelmi bírósági ülés fog lenni: a közgyűlést bezárta.

Szinte az estéli órákban folyt le a közigazgatási és fegyelmi bírósági ügyek tárgyalása. Az újabb időben leggyakrabban az egyházi bér kirovása körüli eljárás válik vitássá és nem a kirováásban van a baj szülő oka, hanem abban, hogy a hívek mindinkább-inkább önkényesen szeretnének eljárni a maguk érdekében. Ők maguk szeretnék megállapítani évi fizetendőségeiket, s azt is — tisztelet a kivételeknek — oly gyenge minőségben akarják leróni, ami a legsejteljesebb. S habár az egyházi előjáróság eszközi is a kirovást, a szegény lelkesz fájul meg miatta a feje. Itt van mindjárt az összeütközési pont. Ha pedig nem szereti a világ elé vinni dolgait, ha oda haza akarja kimosni hallgatója szennyesét: kénytelen engedni jogos követeléséből, vagy pedig négy szem között, úgy oldani meg, hogy ne jusson a falu szájába engedékenysége, mert akkor özönnel tódulnak elő követeléseikkel. Semmiiben sem terheli több gyarlóság az emberck itéletét, mint abban, a midőn a szegény lelkesz állását dicsőítik s azt kényelmesnek állítják.

De ne csudálkozzunk azon, hogy a hallgatók között vannak bajok, hiszen fegyelmi bíróságunk arról győződött meg sajnos, hogy lelkesz és énekvezető között is fel-felüti hydrafejét a torzsalkodás demona, pedig ezekből nem épül az egyház, hanem pusztul. S ami ezekben a csudálatos, csaknem ugyanazon egyházközségekben ismétlődnek ezen jelenségek minden évben. A világtól elzárt helyek ezek, a hol azt hinné az ember, hogy romlatlan anyag van; a hol gyermeki ártatlanságban, a világ zajától elvonulva élnek az emberek. S ime a tapasztalat ellenkező bizonyít.

Igyekezett a bíróság mindkét esetben kellő körültekintés és higgadsággal járni el. A gondviselés bíróságunkat olyan tagokkal áldotta meg, akik a polgári életben is tekintélyes állásokat töltenek be, akik egyfelől közigazgatási, másfelől bírósági, fegyelmi ügyekben mint vezérlő egyének szerepelnek. Isten éltesse őket egyházunk java és előmenetelére! Sötét árnyat vetett már rég az est a láthatárra, mikor végeztünk; a késő éjszakai vasúti közlekedés is hívott, hogy kiki a számára megjelölt vonaton, hol Szentágothára dőcögjön, ho Segesvárig s Alsórákosig száguldjon.

Jegyző.

TÁRCA.

A társadalmi fejlődés és a protestántizmus.

Egyházi beszéd, mondatott Kolozsváron 1907. nov. hó 10-én, a papszentelés alkalmával.

I. Kor. IV. 20.

Ünnepi ker. gyülekezet!

Kedves, ifjú pályatársak!

Eseményekben gazdag, változatos, szinte borzalmas idöket élünk. Soha annyi nagy és mélységes,

az egész emberiség érdekeit magában foglaló *eszmé* nem foglalkoztatta az elméket, mint napjainkban. A társadalmi, nemzeti és egyházi élet terén egymásra torlódnak, mint habok a tengeren, a fontosabbnál fontosabb kérdések. *A szív világa* mélyebb a mélyeséges tengernél, s abban az érzelmek oly sokfélék, de egyben változók is, mint hímes réten a tarka virágok.

Íme, itt is, ott is, mintha csak a földből nőttek volna ki, egyszerre új próféták támadnak, kik a lángész világával, inkább azonban az emberi szenvedélyek tüzevel egy jobb, egy nyugalmasabb és és boldogabb világról prófétálnak. Szavok milliók lelkében talál viszhangra s lábaik alatt megmozdul a föld, s lassan-lassan felébrednek a félálomba szenderült alsóbb társadalmi osztályok és mint a tavaszi napsugártól megindult fű megmozgatja a száraz levél réteget: úgy ezek is mozgásba hozzák, megrázzák a régi társadalmi intézményeket.

Osztályharcz, érdekellentét és a létfenntartás nehéz küzdelme mindenfelé. Panasz lent a palotában, panasz lent a kunyhóban, hogy az anyaföld, ez a drága magyar föld nem ad elég kenyeret és amit ad, az sem olyan ízletes, mint másutt. Tengerre magyar! hangzik a csábító jelszó mindenfelé, mert élet, pénz, vagyon csak ott van: messze, messze, túl a tengeren. Ah, a paizsos férfi nagy hatalom: elszakít édes anyánktól, testvérünktől, hazánktól. Sokszor meg éppen a kárhozát örvényébe sodor!

Beliülről: közöny és elégedetlenség; *kivülről*: hitetlenség ostromolja a Krisztus anyaszentegyházát, melyet a hit szült és az áldozatkész szeretet növelt nagygyvá, tett erőssé, nemzeti életünknek fentartó oszlopává és az üdvösség forrásává. A tudomány, művészet és az irodalom eldobta magától a vallást: az örök-szépnek, az örök-jónak ezt a kiapadhatatlan, gazdag forrását!

E százalmas, bántó, sokszor meg éppen káros jelenségekre azonban még nem szabad követ dobunk, habár összeütközésbe is jönnek néha a megszokott, kényelmes állapotokkal, mert ezekben az *emberiség haladásának, a társadalom fejlődésének örök törvényei nyilatkoznak meg*: Az élet nem ismer megállást, hanem, mint a tenger vize, örökös mozgásban van. Ez a mozgás egyszer erősebb, máskor csendesebb, de soha sem szünetel. Korunk éppen azon kor, midőn az egyéni öntudatosság, az emberi jogok, az anyagi és a szellemi élet egységes kifejlődése teljes erővel léptek fel és tartják fogva a lelkeket. Ez a társadalmi jelenségek tehát nem mondva csinált dolgok, hanem az emberi léleknek érvényesülni törekvő, természetes jogai.

E rohamos fejlődés és társadalmi átalakulás elől a magyar protestánsizmus sem térhet ki, de ott tétlenül sem nézheti. Helyét el kell foglalnia és a reá váró munkát el kell végeznie *a mi anyaszentegyházunknak* is, ha hivatását be akarja tölteni. Hogyan? erre a kérdésre akarok röviden megfelelni.

Ugy, *ha a lélek ereje él és munkálkedik*: az egyházban és az egyház tagjaiban.

A Krisztus anyaszentegyházát a lélek ereje hozta létre. De, amaz első pünkösztől lélek nem bevégezt, tökéletes alkotásokat teremtett, hanem csupán az alapot rakta le, melyre építeni lehessen. Századok árja zúgott le az anyaszentegyház felett, míg annak egyes intézményei kifejlődtek, egyes szervei a kor igényeinek, s az emberi szükségeknek megfelelően kialakultak. A kicsiny mustármagból lassan-lassan, táplálva mindig a lélek ereje által, terebélyes fa növekedett, melynek hús árnyai alatt, ember lett az ember, fölépült a család, nagyra nőttek a nemzetek és megerősödtek a királyi trónok. Ah, volt idő, midőn a ker. vallás nemcsak a Krisztusban megjelent üdvigazságok forrásához vezette a

hívó lelkeket, hanem isteni bélyegét rányomta minden emberi munkára; irányt mutatott a társadalomban, vezetett a nemzeti életben.

Ki tagadná, hogy azon időkorban mindig a lélek ereje, az evangélium szelleme hatotta át az egyházat és annak intézményeit? Ez az erő, ez a szellem: a fejlődésnek, a haladásnak szelleme; az élő hitnek, az emberszeretetnek lelke volt, mely biztosította az egyház fenmaradását. És, ki tagadná, hogy midőn az egyház aláhullott ama szédületes magasságból, hová a léleknek ereje felemelte vala: esését, tekintélyének csökkenését a lélek erejének hiánya okozta. Betelt az apostol jóslata az egyházon is, hogy valaki ama fundamentumra, melyet a Krisztus vetett, nem aranyat, ezüstöt és drága követ épít, hanem fát, fűvet, pozdorját: azt a nap megégeti és az idő megemészti (I. Kor. III. 12., 13.) Az egyház is megoltotta magában az Istennek lelkét, s megtagadva a Krisztus által hirdetett felséges igazságokat, emberi, földi érdekeknek szolgálatába állott és elvesztette minden befolyását a társadalomra.

De csak egy időre, mert miként a napot megállítani nem lehet: úgy az emberi élet fejlődését sem lehet végleg megakadályozni, hanem miként a késői hideg, fagyos szelek után végre eljő a virág fakasztó, üde tavasz: úgy a világ lelke felett is győzedelmeskedik az Isten lelke.

Az Isten lelkének vége ellen ereje nyilatkozott meg ismét a reformációban, hogy újjá szülje az embert, átalakítsa a társadalmat. Oh, mert nem csupán az üdvösség üdítő forrása volt bezárva, hanem az emberi lélek természetes jogai, vágyai sem nyerhetek kielégítést semmiben. A reformációban nyílt meg újra a szív és értelem gazdag világa az egyház, a humanizmus és a haza számára. Valóban, az emberi nemzet fejlődésének; az emberi jogok diadalának, a lelkiismeret szabadságának a világtörténet egyetlen eseménye se adott — a keresztyénségen kívül — olyan hatalmas lendületet, mint a reformáció. Mert a reformáció nem pusztán vallásos mozgalom volt, hanem az egyetlen emberi művelődésnek egy hatalmas megnyilatkozása!

De, viszont, a reformátorok is megértették a kor intő szavát, mert a megújított egyházban, az egyház szervezetében s minden intézményében tért nyitottak az isteni lélek munkálkodásának. Avagy képzelhető-e másképpen, hogy annyi támadás, üldözés dacára is folyton szaporodott a reformáció követőinek száma s az általa hirdetett igazságok viszhangra találtak a szívekben úgy, mint a családban, a társadalmi és a nemzeti életben!

Ámde, a reformáció által megindított fejlődési processzus még nem ért véget. A keresztyénség által világra hozott, s a reformáció által egy lépéssel előbbre vitt eszmék és igazságok az életben még korántsem valósultak meg. Az emberi természet nagyon maradi, ragaszkodó a régi formákhoz s így az eszmék világában századokra, évezredekre van szükség, hogy azok diadalra jussanak.

Ma ismét egy új társadalmi átalakulás van folyamatban. És a protestáns egyház is, sok tekintetben, szemben találja magát ezzel a folyamattal s nem egyszer fegyvert is ragad, hogy terjedését meggátolja. De, hát miért foly a társadalmi harc; mi a célja az emberi lélek örökös tusakodásának? Semmi egyéb: mint az emberi jogok kivívása, a szabadság proklamálása minden ember számára; mint a világosságnak terjesztése, a nyomornak, a szenvedésnek enyhítése, egy darab mennyországnak a földre való aláhozása. Hát ezen eszmék nem a ker. vallásban láttak-e először napvilágot? Nem a Krisztus tanítása e: *Én vagyok a világnak világossága, aki én utánam jő, nem jár sötétségben, hanem életnek világa létszen annak.* (Ján. VIII. 12.) És az apostol nem azt

tanítja-e: *Megismeritek az igazságot és az igazság szabadokká teszen.* Nem a nagy mester adott-e példát, a könyörülő szamaritánusban, a legtisztább emberszeretetre, azt mondván: *eredj el és te is akképpen cselekedjél?* (Luk. X. 37.) Nem az volt-e az ő célja, hogy e földön enyhítse a nyomort, a szenvedést, hogy orvosságot nyújtson a betegeknek?

A protestantizmus tehát, mely azt vallja, hogy *a Krisztuson kívül más fundamentumot senki sem vehet* (I. Kor. III. 11.): nem állhat félre a társadalmi mozgalmak elől, ha létjogosultságát elveszteni nem akarja. Összes intézményeink az evang. szabadságon épülnek fel. Sehol e világon egyetlen intézményben sem érvényesülnek annyira az emberi jogok, nincs annyira kifejlődve a demokratikus népképviselés, mint a ref. egyház szervezetében. Sehol akkora lelki szabadság, mint a ref. egyház kebelében. Templomaink, iskoláink egytől-egyig erős várai a világosságnak és az emberszeretnek. Ezt a gazdag tartalmat nem szabad elrejtetni, hanem a keresztyén világnézettel; az *evangelium szellemével meg kell nemesíteni a társadalmi mozgalmakat* s különösen annak szociális fejlődését, hogy abból a mi véges, önző, a mi testi; az eltávolíttassék; s ami isteni, az győzedelmeskedjék. A protestantizmus felada az, hogy a társadalmi és nemzeti életben feltűnő és folyton erősödő reakciónárius áramlattal szemben, mely a középkornak egy-egy századát akarja visszaállítani: biztosítsa a fejlődés menetét és diadalra juttassa a viszonyosság és egyenlőség nagy elvét. De ezt csak úgy teheti az egyház, ha intézményeiben maga is utat nyit a szabad fejlődésnek, mert *az új bort nem lehet a régi tömlőkbe tölteni.* (Mát. X. 17.)

A magyarországi református egyház soha se zárkozott el a fejlődés törvénye elől. A hit világában úgy, mint a tudományos és gyakorlati életben mindig utat nyitott az emberi ész vívmányainak. *Az egyházat mindig reformálni kell* (semper reformari debet), ezen őt protestáns elvnek hódolt egyetemes egyházunk a közel múlt években is, midőn zsinatot tartott és törvényeit megújította.

Új törvényeket nyertünk, melyek kétségkívül nagy körültekintéssel, sok tudással, a társadalmi fejlődésre és a képviselői elvekre való tekintettel vannak megalkotva: de egy percig sem szabad felvinnünk, hogy ezek a törvények, mint minden törvény, csak a külső keret, a megjelenési forma: *nekünk pedig erőre van szükségünk. Ez az erő a tartalomban, a lélekben van.* A protestantizmus nem üres formula, nem pusztán hitecikk és törvények halmaza, hanem *eszmény*, melyben kifejezésre jut az emberi kebel legszentebb vágya és reménye; *élet*, mely magában foglalja örömeinket és fájdalmainkat; *erő*, mint maga az evangelium, mely munkára és küzdelemre, üdvösségre és békeségre vezet. *De ilyenné csupán az Isten lelkének ereje teheti.* A legbölcsebb törvények sem érnek semmi, ha azokba nem tudunk lelket önteni. Krisztus maga is azt mondá: *Nem azért jöttem, hogy a törvényt eltöröljem, hanem inkább, hogy azt betöltsém.* (Mát. V. 17.) Nekünk is a törvényeket be kell tölteni. Lelket kell azokba lehelni, *mert a betű megöl, a lélek az, mely megelevenít* (II. Kor. III. 6.) és pedig az élő hitnek, a szabadságnak, a munkásságnak, az emberszeretnek lelkét, melyből új élet támad a szívben, a családban és a társadalomban.

Egyházi törvényhozásunknak tehát nem volt más célja, mint az, hogy egyfelől szilárd alapot vessünk az egyházi élet megújulásának, a prot. öntudat kifejlődésének; erős bástyákkal vegyük körül prot. önkormányzatunkat, másfelől intézményeinket reformálva, azokat a közművelődés és a humanizmus melegágyaivá tegyük.

Isten országa a léleknek erejében áll — mondja az apostol. Ha ez a lélek él a protestáns egyházban,

intézményeiben és törvényeiben: csak akkor töltheti be hivatását, akkor építheti meg e földön Isten országát!

*

A protestantizmus, hogy magasztos hivatását betölthesse: az Isten lelkének nemcsak az egyházat és annak egyes intézményeit kell, hogy áthassa, hanem annak *a léleknek élni és munkálkodni kell a hivek egyetemében, elsősorban pedig éppen a lelkipásztorokban.* A mi egyházunk ugyanis *élő egyház*, melyet „a Krisztust szerető, benne hívő és remélő kegyes lelkek” gyülekezete alkot. A Krisztusban való élő hitet, szeretetet és reménységet pedig a lelkipásztorok kell felbresztetni az Isten igéjének hirdetése által, *mert a hit a hallásból van, a hallás Isten igéjéből származik.* (Rom. X. 17.) Az tehát, hogy az Isten lelke milyen mértékben él és munkálkodik a hivekben: a lelkipásztorokban élő lélek erejének a mértékétől függ. A lelkipásztorok tehát *beiső elhivatásból*, valami égi ihlettől vezéreltetve kell erre a pályára lépni és egy percig sem szabad ezt kenyérkeresetnek tekinteni, hanem egy magasrendű szolgálatnak, mely által sokakat az igazságra vezethessen, a Krisztusnak foglyul ejthessen; egyszóval, hogy e szolgálat által az Isten országát e földön megépíthesse.

Kedves ifjú pályatársak! E pár szóban, úgy tesz nekem, hogy *általánosságban* már körvonalaztam is azt a hivatást, mely ti reátok várakozik és amelyre most elkötelezitek magatokat.

Az lesz a ti feladatotok, hogy *hirdessétek az Isten igéjét alkalmas és alkalmatlan időben* (II. Tim. IV. 2.); *prédikáljátok a Krisztus evangeliumát, mely ma is Istennek hatalmas minden hívők üdvösségére* (Rom. I. 16.) *és nagy erősségek lerombolására.* (II. Kor. X. 4.) Az lesz a ti feladatotok, hogy kezetekben az evang. világosság zászlójával: *terjesszétek a világosságot, a műveltséget, mert elvész a nép, mely sötétségben jár és a mely tudomány nélkül való.* Az igével, mint kétélű fegyverrel felfegyverkezve, harcolnotok kell a Sátán uralmával szemben.

Irtani kell a bűnt, az emberi szenvedélyeket: de ugyanakkor helyébe kell plántálni a Krisztus evangeliumának nemes magvait, hogy azok idővel kikelve és felnevekedve: megteremjék a léleknek gyümölcseit.

Ebben a munkában, mely nagy és terhes, de egyben szép és gyönyörűsége is, a Krisztus nevéért megaláztatást, sok méltánytalanságot, sőt még üldözést is szenvedhettek — miként őseink — mert az idők gonoszak, de nektek tünni kell, *hogy méltóknak ítéltessetek az isten országára, melyért szenvedtek is* (II. Thess. I. 5). Látni fogjátok, hogy legszentebb céljaitok meghiusúlnak, de a munkában azért meglankadni nem szabad, mert *a mi munkánk nem hiába való az Urban.* A hódító oroszán, különféle alakban, szíjjel jár, hogy féltve őrzött bárányaitokat elrabolja: nektek tehát ébereknek kell lenni, ha szintén titeket fenyegetne is a veszedelem, *mert a jó pásztor életét adja a nyájért* (Ján. X. 11). A kisértő, miként az Úr Jézust, titeket is megkisért, hogy eltántorítson ettől a szolgálattól: jól vigyázzatok azért, *mert ti a Krisztus képében jártok* (II. Kor. V. 20) és így nem embeereknek, vagy földi érdekeknek szolgáltok, hanem *magának a Krisztusnak vagytok szolgálói!*

Ah, régen, a viszonyok mások lévén, könnyű és kényelmes volt a lelkipásztor helyzete, mert munkásságának színtere csupán a szószék és a nyugalmas lelkipásztori szoba volt. Ma azonban a helyzet nagyon megváltozott és *a lelkipásztorok is az adott viszonyok és körülményekhez kell szabni munkálkodását*, ha sikerrel akarja építeni Isten országát. Így aztán, tágasabb és göröngyösebb mezők tárulnak fel előtte. Miként hajdan, a nagymester és az apostolok: ki kell szállani az élet piacára, hol zakatolnak

a gépek, foly a munka; vagy éppen pusztít a bűn, a közöny és a hitelenség. Ma nem elég a templomi ige hirdetés, hanem a vallás áldásait el kell vinni a sírókhoz, a szenvedőkhöz, hogy a templomon kívül levők is érezzék az isteni kegyelem megtartó erejét. Oh, mert a nyomort, a szenvedést, a társadalmi bajokat és betegségeket nem lehet pusztán csak pénzzel, földi kincsekkel meggyógyítani. Oda ennél több kell! Oda *emberi érzés, szív és szeretet kell!* A Krisztus szíve, a Krisztus szeretete, kiről meg van írva, hogy *mikor látta volna az éhező sokaságot: könyörüle rajta.* (Mát. IX. 36).

Ime, a felséges példa, a kit követnetek kell. *Példát adtam nektek, ugymond Jézus, hogy a melyeket én cselekedtem, ti is azokat cselekedjétek.* De hogy mindezeket megcselekedhessétek: oda erő kell. Ez az erő azonban nem a ti erőtok, nem a gyenge ember ereje, hanem a léleknek ereje, mely mint *láz, búzóság és lelkesedés* soha sem szabad, hogy szívetekből kialudjék. Ez az erő: *a hitnek ereje*, melyből származnak az életnek jóságos cselekedetei!

Úgyde, a protestantizmus nemcsak üdvösségre vezérlő erő, *hanem nemzetfenntartó erő is*, s mint ilyen a munkásságban és a műveltségben nyilatkozik meg. *Vallásosság, munkásság és műveltség:* ezek a keresztény életnek legszebb gyümölcsei. Ezek együtt képezik a nemzeti élet fenntartásának szilárd alapját; ezek együttes működéséből, összehatásából fejlődik ki a nemzeti nagyság és dicsőség, sőt ezekből nő ki még a népszabadság és a függetlenség is!

Az isteni gondviselés különös kegyelemre méltatta a magyar protestantizmust. Arra bizta ugyanis, hogy nagy szenvedések és küzdelmek árán *e hazában legyen a tiszta kereszténységnek fenntartója* és az evangéliumi igazságoknak hirdetője. *De ez a szép és magasztos hivatás egyszersmind elkötelezés is,* úgy a lelkipásztorokra, mint a hívek egyetemére. A kötelezettség pedig abban áll, hogy az isten lelkének erejével, a ker. vallás gazdag tartalmát átvigyük az életbe, átplántáljuk a szívekbe; hogy templomainkból áradjon szét a hitnek fénye, terjedjen a lelki szabadság; hogy iskoláink legyenek a közművelődésnek, s a nemzeti élet függetlenségének erős várai.

Ez a protestáns elhívás az egyházra és az egyház tagjaira nézve! Azonban *a felelősség, nagyrészen, mégis ti reátok nehezedik*, kedves, ifjú pályatársak. Mert a ti búzóságotoktól, a ti hitetekről függ, hogy a gyülekezet: a gondjaitokra bízott nyáj megtartassék az isten országa számára; hogy annak minden egyes tagja, levetkőzve a világ lelkét: belső életközösségbe lépjen Istennel; hogy a vallás valóban legyen ott az élet sója; hogy a hit égi ereje által legyen megáldva és megszentelve az egész élet, a munka és a küzdelem, az öröm és a bánat és a szeretetben legyen boldog minden ember!

Megtudjátok-e ezt tenni, s általában képes lesz-e anyaszentegyházunk a reá váró magasztos hivatását betölteni?

A jövőt nem tudhatjuk. Egy dolog azonban bizonyos. Az nevezetesen, hogy az elmúlt időkben anyaszentegyházunk, különösen itt az erdélyi részeken, igen nemzeti és közművelődési hivatást töltött be. Ezen hivatás által vívta ki létjogosultságát. Hogy a társadalmi fejlődés forratagában helyét továbbra is megállhassa; hogy a felekezetek versenyében a tökéletes jog egyenlőséget és viszonyosságot kivívthassa; hogy a nemzeti életben vezető szerepet vihesen: azt csupán az isten lelkének erejével teheti meg. Ez a lélek, mint *a békességnek, az egyetértésnek, a szeretetnek* lelke fűzze össze egyházunknak minden egyes tagját: egyháziakat és világiakat, papokat és tanítókat. Az Isten nevében, az ő szent lelkének segédelmével föl, a nagy munkára, előre mind a diadalomig! Amen.

KÜLÖNFÉLÉK.

Br. Bánffy Dezső elnöklő status-curatorunk nagyszabású elnöki megnyitóját lapunk egy rendkívüli számában még szombaton közzé tettük, sőt kellő példányban kinyomatva, megtörtént az intézkedés, hogy a többi egyházi lapok olvasóközönségének is megküldhető legyen, a mint mi lapunk olvasóinak azonnal megküldöttük. A nagy esemény persze bejárta a napilapokat is. A reflexziókra s különösen gr. Apponyi kultuszminiszter nyilatkozatára lapunk jövő számában térünk rá; újlag kifejezve egyházunk háláját br. Bánffy Dezsőnek e bátor hitvallói cselekedetéért.

Dr. Bartók György püspök úr kegyes jóindulatából kifolyólag abban a szerencsében részesültünk, hogy nagy gonddal, széles látókörrrel készített püspöki jelentését a közgyűlési jegyzőkönyv megjelente előtt közölhetjük olvasóinkkal. Sok gondolkozni valót ad; visszatérünk némely felvetett nagyhorderejű kérdésére.

Generális director. Egyházkerületünk ősi tradíciójához híven, az új szervezetben is fentartotta a harmadik egyh.-ker. papi dignitást: az egyh.-ker. közügyigazgatóságot. Ősi munkaköre (házassági és fegyelmi törvényszéki ügyész) megváltoztatásával, most az egyh.-kerületi régi özv.-árvai gyámintézet ügyeinek és a misszió-ügyek vezetője, illetőleg referense lett s a püspöki vizsgálatoknál a vagyonügyek vizsgálója. A most lefolyt ker. gyűlésen ez állásra **Jancsó Lajos**, a nagyenyedi egyh.-megye esperese, marosújvári lelkész választott meg **Deésy Gyula** kalotaszegi esperessel szemben, csekély szótöbbséggel. **Deésy Gyula** régi, kipróbált esperese egyházi közéletünknek; Nem is az ő személye ellen szólt a választás, ki köztisztletnek és közbecsülésnek örvend, hanem hát: „*die Jugend klopf an!*“ **Jancsó Lajos** pedig az esperesi kar ifjabb nemzedékének agilis tagja s annak a nagyenyedi egyházmegyének esperese, a melynek régi gyakorlat szerint rendesen kijárt egy-egy dignitás. Viselje egészséggel a kitüntető megbízatást s mutassa meg, hogy az új munkakörben sok hasznosat építhet a régi név alatt az új munkás: **Jancsó Lajosban** sok a nemes ambíció; adjon Isten neki munkájában is sok sikert!

Egyházkerületi ügyész. Az új egyházi törvények alapján egy jogképzett világi egyén volt megbízandó az egy. kerületi ügyészséggel, kit a kerület egyben a jogtanácsossággal is megbízott. A kerület e díszes állásra egyhangu lelkesedéssel dr. **Mihály Józsefet**, a kolozsvári ügyvédi kar előkelő tagját választotta meg. A bizalmat a gyűlés színén megköszönve, igazságot méltányossággal párosítva igért vezérelvéül. Méltán éljeneztek meg érte. Mi is teljes mértékben bízunk abban, hogy az új ügyész a modern jogász magasabb szempontjai szerint fog eljárni, de mindig érezni fogja, hogy mint közbíró egyházunk vallás-erkölcsi felfogását és puritán tisztaságu erkölcsi követelményét kell képviselnie. Adjon Isten minél kevesebb munkát az ő közbírói szereplésének!

Az egyházkerületi állandó igazgatótanács új szervezése során, tagjaiul az új 5 éves ciklusra megválasztottak: világiak: **br. Bánffy Ernő, Lészay Ferenc, Rozsnyai Ferenc, dr. Schilling Ottó, dr. Kaizler György**; egyháziak: **Bartha Dezső, Deésy Gyula, Nagy Károly, Ravasz János, Sófalvy Károly**; tanárok: **Lázár István, Kincs Gyula**. Az igazgatótanács ezek szerint majdnem felében teljesen új tagokból áll. A régi kipróbált erők legnagyobb része az új szervezet folytán a ker. közgyűlésről kimaradt s helyüket újaknak kellett elfoglalniuk. Működésében is új irány várható azon elnökségi program szerint, mely az egyh.-megyei autonómiájának erőteljesebbé tételére törekszik, az igazg.-tanácsnak főleg az ellenőrzésre szorítván e téren munkáját. Fájdalom, összealkotásában csak részben érvényesülhetett az az elv, hogy a tanácsosok, lehetőleg ne legyenek egyszersmind tanácsbírák is s így esetleg bírái saját működésüknek. Az új törvényszék nagyszámu tagjai mellett azonban ez könnyen kikerülhető lesz.

Egyházkerületi tanácsbírák (közigazgatási és fegyelmi választott bírák) lettek: **gr. Bánffy György, Sándor József, Vékony Ferenc, Kovács Dezső, Vásárhelyi Boldizsár, Fejes Áron, Hegyi Péter, Tótfalusi József** és hivatalból: az összes esperesek.

Az egyh.-ker. jegyzői kar a következő tagokkal egészítettett ki: egyházi aljegyző lett: **Bodor Géza** espe-

res, világi főjegyző: *Lovassy Andor*, vil. aljegyző; *Fóris Miklós*.

A tanárválasztás pozitív eredményéről rövidesen számolhatunk be. Össze-vissza két tanárt választott a közgyűlés: ifj. dr. *Bartók Györgyöt* a nagyenyedi és *Rákóczy Károlyt* a székelyudvarhelyi kollégiumhoz. — Mindkettőt csaknem egyhangulag. Derék ifjú erők, kikhez sok szép reményt nem ok nélkül fűzünk. A más három helyre a közgyűlés nem ejtette meg a választást, mert a kandidáló-bizottság, noha több érdemes és teljesen kifogástalan pályázó volt, választhatónak csak egyetlen jelölt és pedig az illető iskola előjárósága jelöltjét. Lett légyen az eredmény akár *confusio*, akár kiszámítás következménye: helytelen volt. S csak örvendhetünk, hogy éppen a püspöki székéből történt korrekciójára indítvány. Dr. *Bartók György* püspök úr reámutatván arra, hogy az ily eljárás mig egyfelől illusoriussá teszi a közgyűlés választójogát másfelől mélyen sérti a pályázatban résztvettek ambícióját is, sőt reájuk nézve hátrányos balítéletek forrása is lehet minden alap nélkül, indítványozta, hogy a közgyűlés élve az idevonatkozó szabályokkal, jelentse ki, hogy ahová csak egy jelölt van, oda tanárt most nem választ, hanem a választást új pályázat alapján a tavaszi közgyűlésen ejti meg. Ez is ment határozatba, sőt később ellenhatásképpen kimondatott, hogy jövőre minden minősült pályázó választásra becsatlatik kandidáció mellőzésével. — Részletesen kívántunk erről megemlékezni, nehogy ily eljárás jövőre viszáriasszon némelyeket a pályázattól s így annak sikere veszélyeztetve legyen, mert ebből csak a köznek lenne kára.

Felolvasás. Gönczi Pál kiskendi, Sebestyén Endre nagykendi, Magyar Zoltán egrestői és Sámuel Aladár balavásári lelkészek harmadik népmívelő felolvasásaikat — az alkoholizmus ellen — f. 1907. évi november 17-én Egrestőn fogják megtartani, a következő programmal: 1. *92 dics. 1 v.* Énekli a gyülekezet, Magyar Zoltán egrestői lelkész vezetése mellett. 2. *Mit akarunk?* Felolvassa Magyar Zoltán egrestői lelkész. 3. *Az iszákosságról.* Felolvassa Gönczi Pál kiskendi lelkész. 4. *A szesz italok ártalmai.* Felolvassa Sebestyén Endre nagykendi s-gédlelész. 5. *Az iszákosság gyógyítása és a mértékletességi egyletek hivatása.* Felolvassa Sámuel Aladár balavásári lelkész. 6. *15 dics. 3. v.* Énekli a gyülekezet, Magyar Zoltán egrestői lelkész vezetése mellett.

FELHÍVÁS. *Atyafiságos szeretettel hívom fel összes lelképásstor társaimat, de különösen a Kis-és Nagyküüllő, valamint a Marostorda vármegegyében fekvő egyházak lelkészeit, hogy az állítólag 1837-ben született Ecsken Sándornak, kinek apja Ecsken István, születési anyakönyvi kivonatát 50 korona honorárium ellenében címemre megküldeni szíveskedjenek f. hó 20-ig. Sztána, 1907 november 5-én. Osváth Lajos, ref. pap.*

HIVATALOS RÉSZ.

PÁLYÁZAT

helyettes tanári állásra.

A kolozsvári ref. collegium főgymnasiumánál az 1907—9. isk. évre egy latin-német helyettes tanári állás megüresedvén, arra ezennel pályázatot hirdetünk.

Folyamodhatnak protestáns vallásu egyetemi tanfolyamot végzett középiskolai tanárjelöltek, kik legalább szakvizsgálatot sikerrel állottak a megnevezett szakcsoportból. A megválasztott helyettes tanár köteles állását azonnal elfoglalni, a rendes tanítási kötelezettségen kívül tartozik az intézet bennlakásában helyettes felügyelői minőségben felügyeletet teljesíteni.

A választás csupán az 1907—8. iskolai évre szól, annak leteltével az iskola mindennemű kötelezettsége a megválasztottal szemben megszűnik.

Az állás javadalma 10 egyenlő utólagos havi részletben felvehető évi 1600 K fizetés és 300 K bennlakási felügyelői díj, melyből az ideiglenes helyettesítés díjazására szept. 1-től az állás elfoglalásáig az arányos hányadrészt az iskola levonja, továbbá a bennlakásban lakás és teljes élelmezés.

Pályázati kérések a kolozsvári ref. collegium előjáróságához címezve a gymn. igazgatóságához f. é. november 18-ig nyújtandók be keresztlevéllel, a tanulmányokat és képesítettséget igazoló okmányokkal felszerelve.

Kolozsvárt, 1907 nov. 8.

Br. Bánffy Ernő,
főgondnok.

Szabó Imre,
jegyző.

228—1907. sz.

KÖRLEVÉL,

a nagyenyedi ref. egyházmegye tiszteletes lelképásztoraihoz és t. i. presbyteriusaihoz.

Egyházmegyénk esperesének a hivatalos lap folyó évi 37. számában megjelent 1019. sz. körlevele értelmében folyó évi október utolsó vagy november első vasárnapján kellett volna minden egyházközség presbyteriumának megválasztani az egyházközség egyházmegyei közgyűlési képviselőjét és a 3 tanító képviselőt. A választásról fölvetett jegyzőkönyv betérjesztésének határidejéig, nov. 5. — tizenkét (12) egyházközségből nem érkeztek be a jegyzőkönyvek és ezenfelül három presbyterium nem szavazott a tanító képviselőkre. A tanító képviselőkre beadott 29 szavazatból kapott Felméri Sándor nagyenyedi gyakorló iskolai tanító 16 szavazatot, Döttler Sándor 14-et, Máthé Jenő 11-et, Balogh János 10-et, Orbán József 5-öt. Ennél fogva csak Felméri Sándort jelenthette ki egyházmegyei tanácsunk megválasztott képviselőül, a más két (2) tanító képviselő választását el kellett rendelnie. Felhívom tehát a tiszteletes lelképásztor urakat és a t. presbyteriumokat, hogy a legtöbb szavazatot nyert Döttler Sándor nagyardellői, Máthé Jenő marosszentkirályi, Balogh János cseklaki és Orbán József nagylaki tanító úrak közül 1907 nov. 17. vagy 24-én a két tanítóképviseletet válasszák meg és a választásról fölvetett jegyzőkönyvet haladéktalanul terjeszték be az esperesi hivatalhoz. Ez alkalommal választandók meg az egyházközségek képviselői is azon egyházakban, a melyekben a választás meg nem történt.

Figyelmeztetésül megjegyzem, hogy az E. T. V. tc. 34. §. A) 1. pontja szerint a nem szavazás fegyelmi vétséget képez.

A nagyenyedi ref. egyházmegye tanácsának Nagyenyeden 1907 nov. 7-én tartott üléséből:

Szécsi Ferencz,
főjegyző.

Sz. 1082—1907.

KÖRLEVÉL,

az udvarhelyi ref. egyházmegye összes lelkészeihez.

A lelkészi nyugdíj- és gyámintézeti *Pótló Utasítást*, mindenik lelkész aa-nak külön megküldvén, fölkérem a tiszt. lelkész aa-t, hogy annak 1. pontja értelmében. *folyó évi decz. hó 1-ig*, multhatatlanul küldjenek be nyilatkozatot az esperesi hivatalhoz az iránt, hogy mely időponttól számítva ohajtának a lelkészi nyugdíj intézet tagja lenni. Mennyiben az eltöltött szolgálati évek beszámítására nyilatkozat nem tételik: a Pótló Utasítás 9. pontja értelmében; a nyugdíjjogosultság 1908 jan. 1-től kezdődőleg állapítatik meg.

Kelt Székelyudvarhely, 1907 nov. 7.

Vajda Ferencz,
esperes.

Sz. 142—1907.

FELHÍVÁS.

A nagyszabeni egyházmegye tiszteletes lelkész atyámfiat felhívom, hogy az 1908. évre összes nyomtatványszükségeit a pénz előleges beküldése mellett 1907 november hó 15-ig rendeljék meg.

A központi nyomtatványok és azok árai az „Erdélyi Protestáns Lap“ 1906. évi 49-ik számában közölve vannak. Ezen nyomtatványokért csomagolási költség címén ívenként 2 fillérrel több számítandó.

Az egyházmegyei nyomtatványok és azok árai ezek:

Hátralékkimutatás íve — 8 fillér.

Haladási napló — 4

Jelentő ív (2 íves) — 13

Hévíz, 1907. november hó 6-án.

Biró György,
ref. lelkész.

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖK ÖN.

Br. Bánffy beszédének hatása.

Mikor elmondotta, megjegyezte magánkörben, hogy sem a politikai, sem az egyházi koalícióban nem fog tetszeni. Igaza volt. Kinek is tetszenék ma az igazságnak melléktekintetek nélküli bátor kimondása? Egyik oldalán nem tetszik a lelkészegyesületi mozgalomról mondott rész, a másikon a klerikális reakció előnyomulásának leplezetlen konstatálása.

Egyházi lapjaink közül rajtunk kívül csak a „Sárospataki Református Lapok“ értenek vele egyet teljesen. Nemcsak politikai vonatkozásaival, hanem az „Orsz. ref. lelkészegyesület“-ről való felfogásával is. Ez a komoly újság legutóbbi számaiban (45. 46.) súlyos, éles kritikában részesíti a „lelkész-egyleteskedés“-t s elítéli úgy egyházalkotmányi, mint egyházpolitikai szempontból. E cikkekre még közelebbről magunk is visszatérünk, mikor kifejtjük az egyesülettel szemben elfoglalt álláspontunkat. A „Debrecezeni Prot. Lap“-nak a lelkészegyesületről mondott részhez van bejelentett komoly észrevétele, mert úgy látja, hogy Bánffy az egyházban „a kormányzó hatóságokon túl minden életet perhorreskál“, pedig „a kívülről fenyegető veszedelmet nem holmi koalíciós manőverrel és megújított nemzeti ellenállással lehet leküzdeni, hanem népfelkeléssel, az összes erőök mozgósításával“ A „Dunántúli Prot. Lap“-ban Borsos István méltatja a beszédet, melynek „politikai jelentősége is megvan, és még inkább *meglesz*“, mert „ez őszinte szóra nemcsak minden protestáns, de más vallású elfogulatlan hazafinak is gondolkozóba kell esnie“. A lelkészegyesületről azonban úgy vélekedik, hogy az „hatalmas pörölyként működik közre abban, hogy a széthúzásra hajló erőket egy irányba terelje s bázisul szolgál arra, hogy világi vezetőink bátrabban merjenek színt vallani“. A „Protestáns Egyh. és Isk. Lap“ a beszédet szószerint leköszölve, ismerteti Apponyi gróf és miniszteriuma félhivatalos válaszát s annak alaptalan kritikáját és veszedelmes „egyenlőségi és viszonyossági elvét“ teszi méltó bírálat tárgyává.

A nagyobb politikai lapok, mintegy sajtóirodai directióra hallgatják el saját reflexzióikat. Krónikáskodnak, midőn rövid kivonatban ismertetik a Bánffy beszéde főbb részeit s másnap unisono a kultuszminiszterium félhivatalos reflexzióit. Hja, a vezető sajtó jó kezekben van! s protestáns irányú számbavehető sajtóorganum nem létezik. A „Polgár“, „Budapesti Napló“ és a tengődő „Magyar Szó“ méltatásai csak kis körnek szólanak.

Annál vehemensebbek, csaknem brutálisok a néppárti lapok támadásai. Mutatványul álljon itt az „Alkotmány“ nov. 12-iki számának egy részlete. Itt a beszéd azon részére való vonatkozással, melyben

Bánffy a „megtörő kuruc-katholicizmust“ hirdető Göröcsönivel foglalkozik, így ír az „Alkotmány“

„Göröcsöni kiméletlen harcot eleddig soha sem hirdetett — jól tette — a jóhiszeműek, a becsületudók ellen, se nem akarja Göröcsöni fejszével ütni agyon azokat, kik még egyáltalán szeretik a kereszténységet. Csak ami ellensége a krisztianizmusnak s a keresztény morálnak, annak ellensége — s igaza van Bánffynak, kuruc ellensége — Göröcsöni.

S ha Bánffy mégis Göröcsöniben s az általa képviselt kuruc catholicizmusban látja a maguk ellenségét, akkor azt kell hinnem, hogy *Bánffy és a protestánsok már egyáltalán szakítottak mindennel, ami morál, ami becsületesség — ami kereszténység.*

Ime, így írnak ezek, akik szeretik a *kereszténységet* (értsd: római egyházat), de ellenségei a krisztianizmusnak: a lélek, a szellem szabadságának, a felebaráti szeretetnek.

Am *hivatalos* részről is megtörténtek a Bánffy br. beszédére a reflexziók. A kormány részéről maga az érdekelt kultuszminiszter Apponyi gróf, a római egyház részéről Majláth püspök adott rá visszhangot; az első a „Magyar Hírlap“-ban, a második az erd. róm. kath. státus-gyűlés elnöki megnyitójában. Leszövegezzük ezeket, mert még foglalkoznunk kell velük.

Apponyi gróf kultuszminiszter nyilatkozata így hangzik:

„Bánffy főgondnok konkrét vádja a községi és hitfelekezeti néptanítók járandóságairól szóló törvénycikk 35-dik szakaszára, az úgynevezett szerzetes-paragrafusra vonatkozik. Hasonló alapú ez a támadás, mint az ágostai evangélikusok egyetemes gyűlésén a Zsilinszky kerületi felügyelő és Zelenka püspöké volt. Hasonlóan alaptalan ez a támadás is.

A világi tanítók és szerzetes-tanítók felett való állami felügyeletről már 1876. évi XXVIII. t.-c. intézkedik, nem pedig a most alkotott.

Az új törvény 35-dik szakaszának támadói nem olvasták el sem a törvényt, sem a végrehajtásra vonatkozólag kiadott utasítást. Pedig az utasítást megküldtem minden egyházi íóhatóságnak s így alkalmuk nyílt annak megismerésére. Azon nem csodálkozom, ha a protestánsok késpénznek veszik mindazt, amit egyházuk vezető férfaitól egyházi gyűléseken hallanak s természetesen találok, hogy ily riasztó beszédek rájuk hatással vannak. Annál inkább kell hibáztatnom azok eljárását, akik alaptalan előadásaikkal riadalmat keltenek. Az ő fellépésük rosszindulatú (a rektifikáció szerint: Az ő fellépésük politikai indulat jellegével bír.)

A mi Bánffy főgondnok vádjának azt az állítást illeti, hogy a szerzetes-tanítóknak szabad elhanyagolni a magyar nyelv tanítását, eltekintve attól, hogy ezidő szerint az én tudtommal nincs is egyetlen szerzetesi iskola sem, amelybeu nem magyar lenne a tannyelv, az a 35-dik szakasz világosan intézkedik, amikor utolsó kikezdésében megemlíti a miniszter közvetlen rendelkezése alá tartozó fegyelmi esetek között a 22. szakasz 1. a) pontját, amely

a magyar nyelv tanításának elhanyagolásáról szól s az eljárás a szerzetes-iskolákra nézve még súlyosabb, mert az iskola bezárását vonhatja maga után.

Ismétlem, hogy a szerzetesrendű tanítók és tanítónők által vezetett népiskolák, illetve maguk ezek a tanítók és tanítónők tehát, tanítói működésük tekintetében ép úgy az állam felügyelete alatt állanak, mint a világi tanítók és tanítónők.

Kár tehát ebben a szakaszban jogosulatlan előnyöket keresni, amelyek a szerzetesrendű tanítók és tanítónők számára biztosítottak volna; ha valamiről, úgy (eltekintve a sokkal csekélyebb fizetéskiegészítéstől, amelynek végösszege 100, illetve 300 koronával marad el a világi tanító és tanítónő kezdő fizetésétől) inkább hátrányokról, mint előnyökről lehet beszélni. Magából abból a tényből pedig, hogy a szerzetesrendű tanítókra nézve, heizzetük természeténél fogva, némely különleges intézkedés történt, épp oly kevésbé lehet a jogegyenlőség elvének megsértésére következtetni, amint nem tekintetett soha ilyennek az az általános intézkedéstől hasonlóképp sokban eltérő szabályozás, amelyet a szerzetesrendű középiskolák az 1883. évi XXX. törvényekben nyertek. Jogegyenlőség olyan országban, amely történelmi alapon fejleszté tovább intézményeit és amely a dolgok természetén nem akar erőszakot ejteni, nem jelentheti minden egyes esetben a jogszabályok egyformaságát: csak azt zárja ki, hogy akár létező jogok elismerésében, akár új jogok és kedvezmények vagy köteleességek megállapításában részrehajlás, kedvezés, vagy háttérbeszorítás érvényesüljön.

A jelenlegi kormányzat minden ilyen hibát gondosan kerül, át van hatva a jogegyenlőség és a paritásos eljárás szellemétől és azt érvényesíteni akarja, úgy az általa kezdett törvényhozási intézkedésekben, mint az igazgatásban. Az 1848. évi XX. törvények 2. és 3. szakaszának fokozatos végrehajtása terén erős lépésekkel akar előre haladni. Ezt a tények már eddig is igazolták és a közeljövőben még inkább igazolni fogják. Nem tartunk tehát attól, hogy a vallási béke megzavartassék. Sokkal magasabb véleményünk van minden illetékes tényező méltányossági érzetéről és hazafiúi lelkiismeretességéről, semhogy azok bármelyikéről is föltételezhetnők, hogy minden tárgyi ok nélkül, politikai vagy tisztán szubjektív érzelmek, vagy célok szuggeszciója alatt, a nemzet súlyos helyzetét felekezeti viszályok fölkeltésével még súlyosabbá tenni képes volna.

Látszik, hogy azok, akik a protestánsokat mégis föl akarják igazgatni, mennyire hiányában vannak minden igaztáskeltésre alkalmas anyagnak, hogy ilyen alaptalan támadásokkal lépnek föl.

A *Majláth püspök* beszédének idevonatkozó része ez:

„Ha megnehezült az idők járása fölöttünk, ha inog a talaj alattunk, ha azt látjuk, hogy nemzetünk létalapját, a szent keresztségét minden oldalról a hamis tudománynak, a gunynak, a rágalomnak fegyvereivel hogyan támadják és támadhatják, ha észrevesszük, hogy kívándorló és pusztuló magyar népünk helyett hogyan foglalja el világnézetében, faji sajátságában, erkölcsében egyaránt idegen népfaj a helyét, ha aggodalommal tapasztaljuk, hogy a felsőbbbség iránti bizalom és tekintély tisztelete mennyire megingott, ha fájdalommal szemléljük, mint vesz ki a családokból az egyszerű háziasság, az ifjúságból a tisztesség és szorgalom, a gyermekekből a szülők iránti kegyelet, mindnyájunkból az Ur félelme és a kötelesség teljesítésének szeretete: akkor parancsolólag lép fel minden gondolkodó, hazáját szerető magyar ember előtt annak szükségessége, hogy a nehéz időkben inkább, mint valaha, egyetértve, együttműködve, egymást kölcsönösen megbecsülve és segítve kell felindítani egyéneken úgy, mint a társadalomban a gyengülő hitet és az elhidegült krisztusi szeretetet. Ezt a szeretetet ápolja az anyaszentegyház, midőn híveit Krisztus testének gyakori vételére serkenti, mely szentségnek csodálatos ereje megfélekezzi az emberi szívnek indulatait, szorosabbra fűzi a felebaráti szeretet kapcsait, növeli az áldozatkészséget és odaadást és e jótéteményekért ünnepies módon rója le háláját az Isten Üdvözítő iránt az urnapi diadalmas körmenetben. Ezt a szeretetet kell hirdetni és csöpdögtetni a gyermekek lelkébe iskoláinkban, amelyekbe minduntalan azt is tanítják, hogy hazánkat úgy kell szeretnünk, hogy érte életünket, erőnket is feláldozni késznek kell lennünk. Önfeláldozó, derék apácáinknak iskolái a közelmúltban ismét kettővel szapo-

rodtak, Désen és Kolozsvárott. Alkalma lesz mindenkinek meggyőződnie arról, hogy a gyermek kedélyére gyakorolt megbecsülhetetlen jótékony befolyás mellett, miképp ápolják a honleányi öntudatot, a nemzeti szellemet. Akik: kétkednek ebben, szeretettel kérem, fáradjanak oda hozzájuk, látogassák meg iskoláikat, tekintsék meg ünnepélyeiket és azután mondjanak róluk ítéletet. Félre tehát minden *kicsinyes érzékenységgel* és annyi eleven erőt felemészítő testvérharccal és nemes versenyben, kölcsönös tisztelettel, tiszta forrásból merített hithűséggel dolgozzunk, áldozunk, nem legyőzve, de meggyőzve egymást szándékunk tisztaságáról és leggyereink tisztességéről. Szeressünk odaadással és ha vannak társadalmunknak sebei, gyógyítani fogjuk azokat közös, kitartó társadalmi munkának gyógyító balszámaival.“

Ezekre a nyilatkozatokra, mint mondók, még visszatérünk s kifogjuk bennük mutatni a jezsuita fogást, mely itt abban áll, hogy másról beszél Bodóné, mikor a bor árát kérik, sőt még újra is kontózik. Apponyi az 1876. évi XXVII. t.-c. mögé búvik, mikor az 1907. évi XXVII. t.-c. 35. §-áról kérdezik. Majláth püspök úr pedig — igaz, a bevett vallások törvényével biztosított jogegyenlőségéről és viszonyosságáról mélyen hallgatva — szaval „az anyaszentegyház (értsd: római egyház!) szeretet-ápolásáról a szent ostyá vétele alakjában és ünnepies hálájáról az urnapi diadalmas körmenetben“. De arról, hogy ehhez a magyar országgyűlés képviselőházának mi köze van s hogy ez a diadalmas körmenet az eretnekek (protestánsok) elleni utcai tüntetés is: mélységesen hallgat; hanem az antisemitizmus szíren hangjaival csalogat testvéri ölelő karjai fojtogatásához.

De hagyjuk most ezeket. Inkább azzal a jóhiszeműséggel, amelyet úgy *Apponyi* grófról, mint Majláth püspök úrról is feltételezni kedves kötelességünk, mutassunk rá felekezeti közti beteges viszonyaink diagnózisára. Hát hogyha kölcsönösen megismerve egymás lelki állapotát, igazságosabbak és méltányosabbak lehetünk egymás iránt és tárgyalogosabbak egymás eljárásai megítélésében.

Erre nézve mi a magunk részéről teljesen aláírjuk a higgadt mérséklettel és komoly tárgyilagossággal megállapított diagnózist, amelyet az egyik legtekintélyesebb napilap, az „*Egyelértés*“ november 15-iki számában „*Viharjelek*“ cím alatt idevonatkozólag ad. Ime:

„Jó egy évtizede lehet, hogy Róma, látván a szociálista és egyéb hitetlen tanok hódítását, agresszív agitációt indított az elvesztett tér visszaszerzésére. Ettől az időponttól datálható nálunk is a felekezeti idegessége és kölcsönös féltékenysége. Nálunk annál veszedelmesebben alakult a helyzet, mert itt a külföldtől eltérőleg, a katolicizmusnak még nem voltak számbavehető veszteségei s önként kínálkozott az a feltevés, hogy az akcióba lépett ecclesia militáns nem védekezésre, nem a meglevő határok védelmére, hanem hódításra gondol. Nálunk még az államhatalom felekezetiellen jellegéig s az egyenlő mértékkel mérés elvéig sem jutottunk el. Egyfelől állott a kiváltságos római katolicizmus, a maga dúsgazdag, állami eredetű javaival, ősi jogon gyakorolt befolyásával és kiváltságaival, másfelől pedig a többi felekezet, szegényen háttérbe szorulva, alig kiheverve a több száz éves hivatalos üldöztetés sebeit. Érthető, ha ezért a hirtelen kerekedett intenzív akció, a maga számtalan kongregációjával, Szent Imre-egyesületével, jezsuita vándorszónokaival, fókuszolt sajtó-munkájával nálunk nagyobb idegességet és féltékenységet keltett, mint másfelé. Más felekezetek még azt sem tudták elérni, hogy törvénybefoglalt jogukat érvényesítsék s hogy az állam, a negyvennyolcas törvények intenciói szerint, levegye vállukról az egyházi terhek elviselhetetlen részét. És máris új harcra kész agitációval kerülnek szembe, melynek más intenciója nem lehet, csak az ő rovásukra való terjeszkedés.

Ha ma bizonyosan lehet konstatálni, hogy az egyes felekezetek közt ellentétek vannak s a visszavonás jelei mutatkoznak, úgy a bajok gyökerét ezekben az előzményekben kell keresni. Innen ered az, hogy a protestánsok egyszerre oly hévvel agitálnak a felekezeti anyag és

erkölcsi egyenlőségét proklamáló 1848. XX. t.-c. mellett, ezért vettett fel kevéssel ezelőtt a szekularizáció kérdése, ez az oka annak, hogy más felekezetek ellenében minden egyházi közgyűlésen ideges és gyanakodó hangulat mutatkozik. Mindegyik egyház féltékeny óvatossággal őrzi a magáét vagy a vagyonát, vagy az autonómiáját s szervezkedik, hogy azt erősebb eszközökkel is megvédelmezze. Növeli a bajt, hogy az államhatalom sem óvakodik eléggé attól, hogy magát a részrehajlás színébe ne keverje. Nem szabad lekicsinyelni annak a jelentőségét, hogy a protestáns egyházi testületek és reprezentáló méltóságok egyhangulag az uralmon lévő kultusz-politika retrográd irányáról panaszkodnak. Az erdélyi református egyházkerület minapi közgyűlésén Bánffy Dezső többek között a népiskolai törvényt tette kifogás tárgyává. Nem új dolgot mondott, más protestáns hangok is kifogásolták már azt, hogy ez a törvény, amíg egyfelől súlyos csorbákat ejt a protestáns egyházak autonómiáján, másfelől különös kedvezményekben részesíti az apáca- és szerzetes-iskolákat.

Majláth Gusztáv püspök az erdélyi katolikus státuszálásán védelmébe vette ezt a törvényt.

Feltűnő azonban, hogy a kultuskormányzattal szemben, amíg katolikusok mindig elégedettek, a protestánsok mindig új és új kifogásolni valót találnak. Bizonyos jele ez az egyoldalú tetszés és nemtetszés, hogy az államhatalom nem találta meg a felekezeti ellentétek lokalizálásának helyes útját. Mert ez az út az ellentétek elmergésítésére felé vezet.

Miniszter Ur, Püspök Ur! ez az igazság. Ha a hazafiak békessége s a keresztyének szeretete igazán a szívükön fekszik, ezeket tessék meggondolni s ahhoz mérten cselekedni. Mert amíg a dolgok így állanak, amint vannak: — br. Bánffy Dezsőnek igaza van.

Nagy Károly.

Dr. Bartók György püspök évi jelentése.

(Folytatás)

Egyházkerületünk értekezletéről nem szólhatok. Adatokat az illetékes helyről nem kaptam. Attól tartok, hogy az értekezlet már a munka kezdetén mély álomba szenderült. A csendes és zajtalan tevékenység helyett, mi inkább a lármás életet szeretjük. — Kérem a vezetőket, keltsék új munkára az alvó tagokat.

Ebben az esztendőben három templomot szenteltem fel: a bálványosváraljai szeptember 1-én, a zilahi szeptember 22-én. Udvarhelymegyében a magyarosít szeptember 29-én. Küküllőmegyében a nagykendi és a gyulafehérvári egyházmegyében a csőrai templomnak felszentelésén nem vehettem részt.

A zilahi templom, amely 116 ezer koronába került, méltán képezi nemcsak a zilahi népes egyház, hanem egész egyházkerületünk díszét és büszkeségét, amely úgy külső formájával, mint belső beosztásával meglepett. Mintegy 4000 hallgató befogadására képes s a prédikátor beszéde a legtávolabbi részekbe is könnyen elható. A zilahi templomszentelést megelőző napon szenteltem fel a zilahi kollégium új épületét, amely államsegélyből építtetett.

A bálványosváraljai templom felszentelése alkalmával a körülötte fekvő egyházközségeket is meglátogattam esperes és jegyző, továbbá Schilling Ottó gondnok kíséretében; megvizsgáltam Retteget, Baczát, Csicsó-Mihályfalvát, Árpástót, Magyar-Décsét, Szent-Margitát, Szásznyirest és Bálványosváralját. Megtekintettem Kudot is. Baczában nem találtam kellő rendet; de örömmel kell bizonyoságot tennem, hogy a többi anyaegyházakban mindenütt, de főleg M.-Décsében, Szásznyiresen és Bálványosváralján a hívek és a lelkipásztorok vállvetett munkájáról győződtem meg. A hívek hitbuzgók, áldozatkészek, az irodákban rend és pontosság észlelhető. De azt sem hallgathatom el, hogy Csicsó-Mihályfalván a hívek már nyelvüket is kezdik elfelejteni. Itt sürgősen új templomot,

Kuduban pedig papi lakot kell építeni. Csicsó-Mihályfalván most nyílt meg az egyházközség által adott helyiségben az állami iskola.

Elismerő vallomást kell tennem Udvarhelyszékéről is; Bögözben, Agyagfalván, N.-Galambfalván, Székely-Kereszturon, Fiátfalván tartottam vizsgálatot, Esperes és jegyző, Ugron János és Gyárfás Endre gondnokok és Ugron Zoltán urak kíséretében. Mindenütt folyik az építő munka; de Kereszturon a lelkész öregsége miatt hiányok is észlelhetők.

IV. Lelkipásztori képzés. 4. Istennek Igéje hatalmas feyver a Krisztus vitézeinek kezében, erősségek lerontására, a sötétség urainak legyőzésére, istenországa megépítésére és az idvesség elnyerésére, de a látható egyház csak a hívek buzgósága, munkája, a lelkipásztorok lelkiismeretes igazgatása, az anyagiakban is hű sáfárkodása által nyerhet erőt s biztosíthatja a hívek ragaszkodását és a többi felekezetek tiszteletét s becsülését. — „A jó pásztor életét adja a juhokért; de a ki csak béres, a kinek a juhok nem tulajdonai, látván eljönni a farkast, elhagyja a juhokat és elfut, a farkas pedig elragadozza a juhokat.”

A lelkipásztoroknak ezt e benső viszonyt, melynek pásztor és nyáj között meg kell lenni, csak folytonos örködés, folytonos munka, állandó odaadás és kitartó hűség, soha el nem fogyó szeretet és örökké élő hit által lehet megszerezni. A nép a lelkipásztorban isten emberét öhajítja látni, nemcsak a szószéken, de az élet apró kötelességeinek teljesítésében is.

Nemcsak a nemzeti, de az egyházi életben is egyik leghatalmasabb erőforrás: a jó és gyors közigazgatás és nem személyválogató igazságszolgáltatás. — Hogy milyen legyen a mi egyházi közigazgatásunk és milyen legyen a mi egyházi igazságszolgáltatásunk; mindezek nem attól függenek, hogy milyen törvényeket alkotott a zsinat, milyen a forma, hanem attól, hogy egyházunk vezető emberei, első sorban a lelkipásztorok és az esperesek a formába milyen szellemet képesek önteni.

Vajjon ezt a szellemet honnan vihetnék lelkipásztoraink az életbe, ha nem abból az intézetből, a melynek feladata lelkipásztorokat nevelni, a kik legeltessék a nyáját kies mezőken és vezessék a megszemjázott sereget hűsítő italt adó kútfőkre.

E tekintetben egyszerűen utalok theologiai akadémiánk 1906—7-ik évi értesítőjére és a tanügyi jelentésre.

Theológiai akadémiánk az 1906—7. iskolai évben 4 rendes tanerővel működött, kik közül az egyik, az ekszegezis tanára, egyszersmind megválasztott országgyűlési képviselő. Nem tudom helyeselni, ha theologiai tanáraink oly mellékligalmozásokat üznek, melyek a tanári működést merőben megbénítják, a tanítás és tanulás elé gátat emelnek. — „A hol van a ti kincsetek, ott van a ti szívetek.”

E 4 rendes tanerő mellett működött még a közegészségtan tanára és egyházi ének és zene tanára, mint óraadó tanár. A gyakorlati theológia tanszéke nem lévén betöltve, ennek tárgyait három tanár egymás között megosztva adta elő.

A folyó évi tavaszi közgyűlésen ez a tanszék is betöltött a dr. Ravasz László személyében, kinek működése elé nagy reménnyel néz egyházkerületünk és a kit én e helyről is melegen üdvözlök egyházkerületünk nevében. Ennek az intézetnek volt kiváló növendéke, most már mint tanár fogja értékesíteni jeles tehetségeit; a kegyelem istene adjon hozzá segedelmet.

Az 1906—7-iki iskolai év kezdődött 1906 szept. 16-án 126 theologus növendékkal, befejezést nyert 1907 jun. 17-én, 117-tel. A bölcsészethallgatók száma év kezdetén volt 27; tanév végén 22.

A lelkipásztorok képzésének reformját egyetemes egyházunk minden kerülete sürgeti. A reform napirendre került s nemsokára talán kielégítő megoldást is talál. A reformra a mi akadémiánknak is sürgősen szüksége van.

V. *Egyházi törvényhozás*. 1. Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés.

Egyházkerületünk ezen közgyűlése fordulópont anyaszentegyházunk életében. Az 1904-ik évben összeült országos zsinat revidálta az egyházi törvényeket és sok tekintetben újakat alkotott. Az új Egyházi törvények, melyek 9 tc.-et foglalnak magukban, királyi megerősítéssel ellátva, 1907 aug. 1. óta immár érvényben vannak s erdélyi egyházkerületünknek is azokhoz kell igazodnia. Igazgatótanácsunk a törvények végrehajtása érdekében megtette már a kellő intézkedéseket. Ezen intézkedések eredménye egyházkerületi közgyűlésünk új szervezete is.

Ezen szervezet szerint az összes egyházmegyék a kerületi gyűlésre a hivatalos tagokon kívül (esperes, jegyző, gondnok) 64 képviselőt (32 egyházit, 32 világit küldenek; a kollegiumokat pedig a hivatalos közgyűlési tagokon kívül (két gondnok, igazgató és vagyoni felügyelő tanár) 2-2 választott tanár képviseli. A változás szüksége itt volt leginkább érezhető és csakugyan itt is a legnagyobb.

De jelentékeny változás állott be a presbyteriumokban is; győzött az igazi protestans elv, hogy a presbyteriumoknak csak választott tagjai lehetnek. A középiskolai tanárok hivatalból jövőben nálunk sem tagjai a presbyteriumnak, de azok a patronusok.

Az egyházmegyék, kollégiumok és főiskolák négyes tagu kuratorátusa helyébe a kettős tagu gondnokságok léptek és az előjárósági intézmény új szervezetnek adott helyet, a mely a kollégiumok vagyoni ügyeinek és tanügyi dolgainak a tanári befolyás korlátozásával az iskolai gondnokok mellett a kerület által kiküldött világi és lelkészi férfiaknak is befolyást biztosít.

Az e.-megyék saját ügyeik intézésére szélesebb körű autonómiát nyertek. Az egyházkerület igazgatótanácsa pedig a presbyteri elveknek megfelelőleg, akként szerveztetett, hogy ig.-tanácsosok csak a kerület választott tagjai lehetnek s az igazgatótanács által választott tisztviselők szavazati jogot nem gyakorolhatnak.

A fejlődő élet új köteleességekkel fordul felénk és új munkát vár tőlünk. Legelső összejövetelünk legyen szent fogadalom, hogy a ránk váró munkát mindannyian hiven teljesítjük, mint a Krisztus jó vitézei, akik a nehéz, de nemes harcra minden időben készen állanak.

Különösen lelkipásztor társaimat s köztük is legelső sorban a vezetőket, az e.-megyék espereseit kell kérnem, hogy egész erővel vessék kezüket a munkára s törjenek a Krisztus által kitűzött nagy cél felé, mely a tökéletesség.

Nemcsak a Sionnak vagyunk őrei; egy nemzet szemei tekintenek reánk.

2. A zsinati törvények megalkotásával és királyi megerősítésével az 1848. évi 20-ik t.-cz. is legalább részben, a megvalósulás stadiumába jutott. Már a jövő 1908-ik évben kezdetét veszi az aránytalanul nagy egyházi terhet viselő hivek egyházi adójának csökkentése; a lelkészi nyugdíjintézet évenkénti állami segélyezése és a közigazgatási segély folyósítása. Az állam által évenként nyújtandó közigazgatási segély lehetővé fogja tenni, hogy egyházi közigazgatásunk tisztviselőinek fáradságos munkáját kellőleg honoráljuk s ez által egyházi életünkben, úgy az egyes egyházközségeket és azok lelkipásztorait, valamint az egyházmegyéket fokozottabb és rendszeresebb tevékenységre bírjuk, a rendet és a pontosságot az adminisztrációban meghonosítsuk.

Az állami segítség ez idő szerint még csak arra szolgál, hogy 1., a hivek nagy egyházi adóját csökkentésük, 2., egyházi közigazgatásunkat a követelményeknek megfelelő állapotba hozzuk és 3. a lelkészi gyámintézetet megerősítsük.

Sürgős megoldásra váró kérdések még:

1. A lelkészi korpótlék 1,133.000 K.

2. Hitoktatói fizetés 150.000 K.

3. Kulturális intézmények 400.000 K.

4. Végül: a lelkész és tanárképzés kérdése, mely szintén állami segílyt igényel, de a konventi bizottság a szükséges segély összegét nem jelölte meg.

3. Az 1848. évi XX-ik t.-cz. a megvalósulás stadiumába jutott, de még sok időre van szükség, a míg elmondhatjuk, hogy immár elértük a célt. Értem a felbuzdulást, a mely magyar református anyaszentegyházunk lelkipásztorainak igen jelentékeny részét arra bírta, hogy folyó évi szept. 18-án Budapesten kongresszust tartván, a nagy számmal egybegyűlt ref. lelkészek az 1848. évi t.-cz. teljes végrehajtását sürgessék.

Azok a pontozatok, melyeket a kongresszus a megoldás érdekében megjelölt, igen alkalmasok arra, hogy mindnyájunk érdeklődésére igényt tarssanak. Az 1848. évi XX. t.-cz. 2. §-ának végrehajtása; az egyházi és iskolai tisztviselők javadalmazásának kérdése; az egyházi vagyoni állami eredete és rendeltetése; a felekezeti szükségletek állami fedezésének kérdése: — mind oly természetűek, hogy a kérdésekkel szemben, az állam vezető férfiainak sem lehet szemet hunyiniok.

Ezen kérdések felvetését sem tarthatom a kongresszus részéről sem helyesnek, sem időszerűnek, mert kellőleg megérlelve még nincsenek.

Mindenek előtt a népiskolai oktatás és a kath. lelkészi kongrua kérdésének kell eldőlnie. II. Ulászló 1498. évi dekretuma (III.) azt írja elé, hogy az érsekek, püspökök, apátok, prépostok, káptalanok minő hadi kötelezettséget tartoznak teljesíteni, I. Ferdinánd 1548. évi XII-ik dekretuma pedig az iránt is intézkedik, „a főpapok tehetségükhöz képest iskolákat is állítsanak, a melyekben az istenfélő tudomány és az igaz vallást kell tanítani, hogy a gonosz tanok eképen napról-napra elenyésszenek. (!)... Minden faluba és mezővárosba plebánusokat állítsanak; ... a pusztán maradt monostorok és klastromok jóvedelmeit tudós plebanusok és predikátorok ellátására kell fordítani.“

A róm. katolikus ezer millió korona értéket jóval meghaladó nagy egyházi vagyoni egyik rendeltetése tehát iskolák létesítése és a predikátorok fentartása. Ha a törvényhozás a népiskolai oktatást az állami feladatok körébe vonja és a lelkészi kongruát rendezzi, amint, nézetem szerint, azt előbb-utóbb tennie kell: akkor az egész kérdést más szempontból kell felfogni és elbírálni, a bírónak pedig magának a nemzetnek kell lennie.

A kongresszus másik nagy tévedése, miért a kérdés felvetését nem tartom helyesnek, abban rejlik, hogy nem csupán a reformátusokat érdeklő, de az egész nemzeti életet átölelő e fontos és sok körültekintést igénylő kérdés megbeszélésénél, midőn

1 A róm. katolikusok kezén levő egyházi vagyoni, melyet a püspökök és káptalanok kezelnek	1,535.335 kat. hold
Ehez kell még adni az erdélyi róm. kat. egyház tulajdonában levő földeket..	19.860
A tanulmányi alapot	221.689 „ „
és az egyetemi alapítványokat	27.051 „ „
	1,803.934 kat. hold

Ennek értéke egymaga is kitesz ezer millió koronát. Ide kell még számítani a külföldi szerzetesek magyarhoni birtokait és a papi kezelés alatt álló birtok felszereléseit és követeléseit is, amely utóbbiak értéke mintegy 22,895.908 K-nak felel meg.

a papság, anélkül, hogy erre valakitől megbízást nyert volna, tanácsot ül, a világi elemet a tanácskozásból kizárja, olyan álláspontra helyezkedvén, melyet a protestántizmus, mely mindig az egyetemes papság elvét vallotta, soha sem ismerhet el magáénak. Az egyház mi vagyunk, ezt mondani a protestáns papoknak semmi jogcime sincs.

(Vége. köv.)

Huszonöt éves papi jubileum.*

Igen szép, megható és a lelket felemelő ünnepség folyt le a bethleni református egyházközség kebelében folyó hó 3-án délelőtt, abból az alkalomból, hogy Gyárfás Albert papjuk a náluk eltöltött lelkészi szolgálatának 25-ik évét betöltötte. A jubileumi ünnepély 10 órakor kezdődött a ref. templomban, amelyet zsufolásig megtöltött tisztelő és szerető hiveinek sokasága. Az invocáció és a XXXIII. Zsoltár elénekelése után a szószékre lépett a jubiláns pap, s a meghatottság remegő hangján fogott gondolatokban gazdag és gyönyörű alkalmi imájához, amelyben mély háláját fejezte ki a Mindenható ama kegyelméért, hogy egy negyedszázadon át testi és lelki erejének birtokában eredményesen munkálódhatott az Ur szőlőjében. A magas szárnyalású ima nem egy hallgatójának csalta szemébe a megilletődés könnyeit. Egy ősz pap tiszta lelkének töredelmes vallomása volt ez az Ur színe előtt. Az imádság után a gyülekezett énekelt, amelynek végeztével, egy korábbi presbiteri gyűlés határozata értelmében, a jubilált lelkész 25 évi beszámolójának felolvasása következett. Az öndicséretnek még árnyékától is messze járó és gazdag tartalmú felolvasást mindvégig élénk figyelemmel kísérte a hallgatóság, amelyből értékeségénél fogva ideiktatunk néhány adatot. Gyárfás Albertet az 1875. évi szept. 16-án hívta meg a bukaresti ref. egyházközség papjának. Az igazgatótanács 1875. évi október 3-án bocsátotta ki egy évi próba-időre. Állását ugyanezen hónap 2.-én foglalta el. Hívei — be sem várva az egy évi próbaidőt — 1876. április 17-én megválasztották rendes lelkésznek. Ezen állásában maradt 1881. július 3-ig. A bethleni ref. hitközség 1881. máj. 29-én választotta meg papjává; új állását ugyanezen év augusztusának 22-én foglalta el. Hogy mennyire viselte szívében a lelkieken kívül egyházközségének anyagi ügyeit, beszédesen bizonyítják a következő száraz adatok: Idejövetelekor a hitközség összes vagyona 4.538.72 korona volt. Huszonöt évi lelkészi működése alatt építkezésekre és újításokra elköltetett 20.307.46 korona. A jelenleg meglévő vagyon 12.239.85 koronát tesz ki. Ez úgy volt lehetséges, hogy a pátronusok és mások segítségét sikerült neki megnyernie az egyház segélyezéséhez. Így a Bethlen grófok ezen 25 év alatt 14.698 koronát ajándékoztak (amelyből gróf Bethlen Pálra magára 4.646 korona esik), a bethleni takarékpénztár 550 koronát, Szeszarma polgári község 526.66 koronát, az általa rendezett bálók és színelőadásokból egybegyűlt 654.15 korona. A felolvasás után újból imát mondott a jubiláns, amelyben Isten áldását kérte a gyülekezetre, a községre, a királyra, a kormányra és a magyar hazára. Erre a presbiterium élén gróf Bethlen Pál főgondnok meleg szavakban üdvözölte az ünnepelelt lelkészt. „Egy negyedszázad alkotásai újulnak meg — úgymond — lelki szemeim előtt az imént felolvasott szép visszaemlékezés hallatára. A felületes szemlélőnek száraz adathalmaz lehetnek az abban foglaltak, de nekünk mindenik egy-egy kapocs, amely bennünket szeretett lelkipásztorunkhoz köt.” Hangsúlyozta szónok, hogy

hogy „ismerve szerénységét, nem terjesztették ki ez ünnepély keretét a szűk családi jellegen túl”. Isten áldását kéri a lelkészre. Végül pedig „hogy Gyárfás Albert neve fenmaradjon az utódok előtt is, kijelenti, gróf Bethlen Istvánnal együtt egy 400 koronás alapítványt tesz, amelynek kamata minden évben ezen a napon két szegény bethleni család közt osztassék ki”. A megindulás hangján köszönte meg Gyárfás e nem várt meglepetését. A hívek nevében Joó Károlyné úrnő intézett hozzá üdvözlő szavakat, amelyeknek kíséretében az „Arany Klasszikus Biblia” illusztrált remekműnek két kötetét nyújtotta át. Végül az iskolás gyermekek járultak lelkipásztoruk elé s élükön Jakó Jolán VI. oszt. növendék tolmácsolta szívük tiszta érzelmeit, aminek jelképezésére egy fehér krizantenumokból kötött gyönyörű csokrot adott át. Ezzel az ünnepség véget ért. Utána lakásán keresték föl Gyárfás Albertet jó barátai és tisztelői s átadták szívük bő kívánatait úgy neki, mint családjának.

Egyházkerületi közgyűlésünk lefolyása.

(Folytatás és vége.)

Az udvarhelymegyei állami és községi ref. valóságú tanítók azon kérését, hogy az egyházmegyei, valamint az egyházkerületi közgyűlésen a felekezeti tanítókkal együtt küldendő képviselőik által részt vegyenek, a kerületi közgyűlés elvetette, mert az új törvényekben lefektetett alapelveknek áttörését jelentette volna a kérés teljesítése. Ugyancsak elutasította a közgyűlés a marosi egyházmegye azon kérését, hogy minden 15 ezer hívő után az egyházmegyék 2—2 képviselőt küldjenek a kerületre. Nem volt teljesíthető az a kérelem sem, hogy a nagyenyedi kollegium rektor-professzora, valamint a tanítóképzede részéről az igazgatón kívül még egy képviselő küldessék be tagul az egyházkerületbe. — A kollegiumi Rendszabályok és Utasítások az új szervezethez mért szükséges átalakuláson mentek keresztül, amennyiben a közgyűlés itt is elfogadta az igazgatótanács előterjesztését. Az új Rendszabályok és Utasítások ki fognak nyomtatni s majd, amikor ismertetésére rákerül a sor: bővebben fogunk hozzászólni.

Másnap, 10-én, vasárnap délelőtt a jegyzőkönyvek hitelesítése s a választások, valamint a tanári állásokra történt kandidációk után következett az ifjú papok kibocsátása. Felszentelésre jelentkeztek: Szabó István százmátéi, Pálffy Endre maroshévi, Jancsó Albert nyárádszentimrei, Radics István szászrégeni, Magyar Zoltán egrestői, Musnai Ödön alpestesi, Mester Tamás mocsolyai, Koszorus István alsósófalvi, Fosztó Dénes vizaknai, Soós Adolf nagyölvesi, Régeni István ketesdi, Halász András magyargyerővásárhelyi, Rácz Lajos körösfői, Istók Sándor pusztakamarási, Pap József körispataki, Kovács István ózdi, Kádár Imre krasznai, Koncz Ferenc brailai, Balog Árpád szászújósi, Dengel Géza magyarósi, Falka Károly bacai, Filep Árpád iklandkaáli, Kovács Gyula kackói, Kovács Sándor sz.-borzási, Egyed Gábor cserefalvi, Gidófalvy Károly dombosi, Máté Sándor ördögkeresztúri, Kiss Endre komollói, Török István veresegyházi, Gálfi Sándor küküllőszéplaki, Szotyori Lajos vistai, Medgyaszai Gusztáv Gyula alsójárai lelkészek, azonkívül Fogarasi Albert, a Bethlen-kollegium volt rektor-professzora és dr. Ravasz László, a theol. fakultás új tanára. Hatalmas seregben vonult az impozáns menet a főgondnok és a püspök vezetése alatt a farkas-utcai ref. templomba, ahol már díszes közönség várta az istentisztelet megkezdését. A gyülekezeti ének elhangzása után Kenessey Béla egyházkerületi főjegyző lépett a szószékre s mondott szárnyaló, hő imádságot az Úrhoz. Majd Vajda Ferenc udvarhelyi esperes tar-

* Más sürgős cikkek miatt késett.

Szerk.

totta meg alkalmi beszédét, amelyet mult számunk egész terjedelmében hozott. A beszéd mély hatást tett a gyülekezet gondolkozó tagjaira. Kiemelkedő része volt az istentiszteletnek a főt. püspök úr felszentelő beszéde, amelyet a másnapi ker. közgyűlés egész terjedelmében jegyzőkönyvre vétetett s amelyre ez úton is felhívjuk lelkésztársaink figyelmét. Felszentelésük után az ifjú lelkészek tisztelegtek a főt. püspök úrnál és Kenessey Béla egyházkerületi főjegyzőnél.

A vasárnap többi része erős bizottsági munkában telt el. Hétfő napján az első intézkedés volt a tanárválasztás szabályozása, szemben az igazgatótanács azon javaslatával, hogy a választás egy 45 tagú bizottság kezébe tétessék le — a kerületi közgyűlés majdnem egyhangulag ismét önmagának tartotta fenn a választás jogát. Azután újjászerveztetett a tanügyi bizottság; érdekes intézkedés, hogy most a kollegiumok igazgatói mind hivatalból tagjai a bizottságnak. — Székely János nagyenyedi tornatanító az iránti kérése, hogy fizetése visszamenőleg rendeztessék, nem volt teljesíthető, míg Felméri Sándor nagyenyedi tanítóképzőintézeti gyakorló iskolai tanítónak eddigi 200 koronás korpótléka az 1907: XXVII. t.-c. értelmében július 1-től 400 koronásra emeltetett föl. — A széki egyházmegye azon felterjesztése, hogy a kerület sürgősen foglaljon állást az új zsinati törvényeknek a lelkészi fizetés 2400 koronában megállapító §-nak mielőbbi végrehajtása érdekében, a legmelegebb erkölcsi pártolásban részesült s a kérdés szorgalmazása határozott. Az egyházmegye részéről az országos nyugdíjintézeti ügyrend módosítása érdekében beadott kérelmek az 1907. okt. 23-án tartott konventi ülés határozata szerint intéztettek el (l. o.) — Ifj. dr. Bartók Györgynek a kerületi közgyűlés phil. doktorátusa és eddigi irodalmi működése alapján a philosophiából a *venia docendit* megadta s ennek alapján fakultásunkon az első docens előadásait megtarthatja. Hunyadi egyházmegye azon felterjesztését, hogy az egyházi adózás terén az özvegy vagy egyes házasságban élő ref. nők, csak a rendes egyházi adónak 33% -át fizessék, nem fogadta el a ker. közgyűlés s így megmarad továbbra is a régi törvény, t. i. az, hogy a rendes adó 50% -át fizessék az egyház adózó nőttagjai — A kerület a tűzbiztosításra vonatkozólag kimondotta, hogy a Fonciérel 1908 végén lejáró szerződést egy évvel előbb felbontja s kísérletet tesz a tűzbiztosítás kérdésének valamely intézettel, vagy keblileg való megoldására.

A körlelkészek újra püspöki kinevezés alá vetettek az új törvények missziói irányú intézkedései következtében. A theol. fakultás vagyoniügyi konszolidációja s a tanárok fizetésfelemelésének ügye kiadatott egy 10 tagú indifferens bizottságnak, azzal a meghagyással, hogy a tavaszi egyh. ker. közgyűlésre terjesszen elő javaslatot a kérdés érdemleges megoldására vonatkozólag. Előterjesztésre kimondotta a kerület, hogy a megyei tanácsbírák száma 30 ezer hívőnél kisebb népességű egyh. megyében 8, a népesebbeknél pedig 10, de kikötöttet, hogy tagjainak legalább felerésze más legyen, mint a tanács tagjai. A f. év júniusában első lelkészképeségi vizsgát tett segédlelkészek az iránti kérését, hogy II. vizsgálatukat — a törvény rendelkezéseitől eltérően — már 1908 júniusában letehessék, a ker. közgyűlés teljesítette, megnyerendő az átmeneti évben egy évi succrestentiát. Elfogadtatott a múlt egyházkerületi közgyűlésen kiküldött bizottságnak a tordosi egyházi földek eladásának ügyéről szóló azon javaslata, hogy a visszaélések és mulasztások megállapítása után térjen az ügy felett szomorúan napirendre, mert sem a kár megtérítéséről, sem megtorló intézkedések megtételéről nem lehet szó halottakkal szemben. Végül következtek a bizottsági jelentések. A közalapi

kérvények átvizsgálására kiküldött s esperesekből álló bizottság jelentése alapján láttatik el a rendes és ideiglenes közalapi segélyek kérdése. Az ig. tanács ügykezelését átvizsgáló bizottság nem tett jelentést, mert két tagja az új szervezet következtében a kerületi közgyűlés tagjai sorából kimaradt s abban a véleményben volt, hogy most nem köteles föladatát teljesíteni, amit az elnök öngyméltósága nem is hagyott szó nélkül. Az igazgatótanács vagyoniügyi és közigazgatási jelentéseit a bizottság referádája alapján a közgyűlés tudomásul vette, az abban foglalt intézkedéseket jóváhagyta s az ig. tanácsnak közszónetet szavazott az új törvények életbe léptetése körül szerzett érdemeiért. Több nemleges jelentés után elfogadott a közgyűlés két indítványt: egyik a Szádeczky Lajos egyet. tanára a műtárgyaknak központi helyen való megőrzése tárgyában, a másik Jancsó Sándor enyedi papé volt arra vonatkozólag, hogy a vasárnap délelőtti ülésnek más tárgya ne legyen csak az ifjú papok számbavétele, mert csak így lesz meg a rendes istentiszteleti időre a felszentelés előkészítése. Ülés végeztével a főt. püspök úr meleg szavakkal köszönte meg az egész egyházkerület nevében br. Bánffy Dezső öngyméltóságának azt a búzgó fáradozást, amelylyel bokros teendői közepette is közgyűlésünket vezetni szíves volt. Épen az ő bölcs erélyének és tapintatának köszönhető, hogy közgyűlésünk oly mintaszerű rendben s békés egyetértés között folyt le. Isten áldását kéri tehát anyaszentegyházunk hajójának bölcs Palinurjára, ki nek erős keze most van nagy szükségünk, amikor viharban evezünk. Bánffy br. elnök válaszában a közgyűlés tárgyilagos tanácskozásai feletti örömet fejezte ki, mint az új korszak örvendetes bevezetése felett s Isten áldását kérte az egész egyházkerületre és minden munkására.

Ezzel a közgyűlés az elnök éltetésével véget ért.

Subjectivus.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kiss Áron debreczeni püspök, mint a lapok írják, az utóbbi napokban súlyos aggkori gyengeségben ágyba esett. Orvosai katasztrófától tartanak, ami a 94 év mellett bizony könnyen beállhat.

Templomszentelés Magyarfodorházán. Dr. Bartók György püspök úr e hó 17-én szentelte fel az egyházmegye és vidék nagy részvétele mellett a magyarfodorházai új ref. templomot, mely első sorban a nemes szívű patronusnak: Szacsvey Sándornak példás áldozatkészségét hirdeti. Megható ünnep folyt le a kicsiny, egyszerű hajlékban, mely a szétszórta lakó egynehány magyar kálvinistának lesz védőbástyája. Az ünnepi beszédet Bácsy Gyula választó uti pap tartotta, felszentelő imát mondott a főt. püspök úr, megsegítő kegyelmet esdekelve az úr kicsiny hajlékára. Úrvaországát Bartók Béla bonczhidai és Székely Miklós kidei lelképásztorok osztottak, míg a záróimádságban Máté Sándor lelkész adott hálát az úrnak, hogy összegyűjti és gondviseli az ő kicsiny seregét.

Kolozsvár új papja. Barabás Sámuel e hó 16-án költözött be az új parochiába és másnap, a vasárnapi istentisztelet keretében folyt le ünnepélyes beiktatása és beköszöntése. Fogadására az érkező elébe az egyh. tanács, szépszámu hóstáti bandériummal vonult ki az állomáshoz, hol előbb *Benedek* Árpád lelkész, majd *Szabó* József hóstáti gazda üdvözölte az érkezőt és családját, mire Barabás talpraesett válaszában fejtette ki, hogy „Rákóczi kurucitól Bocskay hajduhoz jőve“ úgy érzi, hogy csak munkahelye változott s mezője nagyobbodott, de feladatai ugyanazok maradtak: a gyülekezet építése által szolgálni Isten országát. A parochián *Herepei* Gergely esperes köszöntötte az érkező családot. Másnap, vasárnap zsufolt templomban folyt le a beiktatás, melyet maga *Herepei* esperes teljesített az egyházmegye több papjának részvételével. A beiktatás szertartása az új-liturgiái rendtartás szerint folyt le. Az urasztalanál végzett beiktatás és gyülekezeti pásztori jelvények átadása után az új pap tartotta

meg beköszöntőjét I. Kor. II. 2. alapján, mintegy jelezni kívánván, hogy *teljesen* a lelkipásztorkodásra kívánja fektetni munkálkodását. A szép ünnepély után, melyen a földészek teljes számmal vettek részt s dalkaruk is ismételtén énekelte, a hivatali iroda átadása és tisztelgések folytak le, estve pedig közvacsora volt a Nagy Gábor vendéglőjében, hol különösen a hóstátiak lelkesen ünnepelték új papjukat. Az ünnepélyek minden disszonáns hang nélkül folytak le s így remélhető, hogy megkezdődik talán a belső consolidatio munkája is. Az új lelkésznek kétségkívül ez kell, hogy a legelső s legfőbb feladata legyen. Aztán társaival való vállvetett munkával az anyagi consolidatio és lelki építés sok kitartást igénylő feladatainak megoldása. Adjon Isten neki ehhez kitartást és segédelmet s önralmat, hivatásérzetet ahhoz, hogy „ne akarjon miközttünk másról tudni, hanem csak a Krisztusról, arról pedig aki — megfeszítettet.”

Az orsz. ref. lelkészegyesület elnökségétől egy nyomtatványt kaptunk közlésre, melyben az egyesület alapszabályai (jövahagyás nélkül) felhívás a belépésre és az első teendőkről való tájékoztatás foglaltatik. Más aktualis ügyek miatt csak részenként közöljük s alkalmat veszünk azok kapcsán álláspontunk részletes kifejtésére is.

A „Nagyenyedi Protestáns Nők Szegényeket és Betegeket Segélyező Egyesülete” folyó 1907. év november 24-én d. u. pontban 5 órakor a Bethlen-kollegium dísztermében műsoros összejevetelt rendez a következő műsorral: 1. Rieding Oszkár: „Praeludium”. Hegedű terzett; Rieth Mihály orgona kísérete mellett előadják Veress István, Uray László és Benedek Ernő urak. 2. Felolvas: Váró Ferenc nyug. főgimn. tanár úr. 3. Weber: C dur Sonata adagiója. Előadja zongorán: Balla Béláné urnó. 4. Szaval: Felméri Sándor gyak. isk. tanár úr. 5. Veress G.: „Leborulunk” . . . Férfikar, előadja: a Nagyenyedi Daloskör.

FELHIVÁS. *Atyafiságos szeretettel hívom fel összes lelkipásztor társaimat, de különösen a Kis- és Nagyküküllő, valamint a Marostorda vármegyében fekvő egyházak lelkészeit, hogy az állítólag 1837-ben született Ecskén Sándornak, kinek apja Ecskén István, születési anyakönyvi kivonatát 50 korona honorárium ellenében címemre megküldeni szíveskedjenek f. hó 20-ig. Sztána, 1907 november 5-én. Osváth Lajos, ref. pap.*

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

B. I. Köpecz. Hosszabb levelet írtam, felfejtven a rajtam kívül álló sajnálatos zavaró körülményeket. Én értem kollega urat, kérem kollega úr is értsen meg engemet. Itt szándékoságról szó sincs.

B. G. Alsócsernáton; J. L. Marosujvár. A múlt számból a közgyűlési torlódások miatti zavarok folytán maradtak ki, de még most is idejekorán érkeznek. Szíves elnézést kérünk.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz: 1127—1907.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben az orbai egyházmegyébe kebelezett *kovásznai* egyházközség énekvezéri állására pályázat hirdettetik.

Javadalom: Lakás 800 □ kerttel, szántó 1 hold 690 □ öl és erdő hasznélvezete 10 korona 38 fillér, 1000 azaz egyezer korona, évnegyedí előleges részletekben, stóla átlagos értéke 140 korona, összesen 1150 korona 38 fillér.

Kötelességek: Az énekvezéri teendők ellátása, Egyházi dalkar szervezése és vezetése, a község területén levő állami iskolákban az egyházi ének tanítása hetenként 6 órán, egyebekben a zsin. törvény 105—6—7. §. irányadók.

Az állomás, a választás jogerőre emelkedésével, azonnal elfogalandó.

Pályázati határidő 1907. december 10.
Folyamodványok id. Péter Károly ref. esperes aahoz küldendők Szörcsére, u. p. Kovászná.
Kolozsvár, 1907. november 12.

Dr. Bartók György
püspök.

Sz. 1135—1907.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a küküllői egyházmegyébe kebelezett *mikeszászi* egyházközség kántortanítói állására pályázat hirdettetik.

Dijlevél szerinti javadalma: 1. Tisztességes lakás gazdasági épületekkel és 600 □ öl kert hasznélvezetével. 2. Terményjövdelem: br. Radák Ádám-féle kepe: 26 kal. búza 52 kor., 28 v. csöstörökbuza 11 kor. 20 f., 22 veder bormust 44 kor., 6 szekér fa 12 kor., két szekér széna 20 kor., 2 szekér szalma 4 kor., 2 darab bárány 6 kor., 2 sajt 4 kor. értékben, összesen 153 kor. 20 f., pontosan kiszolgáltatva, stóla 4 kor., készpénz az egyház pénztárából 60 kor., félévi előleges részletekben. Állami fizetékiegészítés 580 kor. Összesen 797 kor. 20 fillér, melynek 1000 koronára kiegészítését az egyház kérelmezni fogja.

Kötelességek: a mikeszászi anyaegyházban a kántortanítói és szükség esetén a filiákban kántori teendők ellátása.

Kellő felszerelésekkel ellátott szabályszerű folyamodások nt. Nagy Domokos esperes aához Kutyfalvára küldendők.

Pályázati határidő f. év december 10.

Kolozsvár, 1907. november 16.

Dr. Bartók, püspök.

KÖRLEVÉL

a kolozsvári ref. egyházmegye tiszteletes lelkipásztoraihoz és presbiteriumához.

1. A folyó év okt. 21-én tartott közgyűlésünk 8. sz. jkvi határozata értelmében felkérem, miszerint a lelkipásztorok tartásuk szigorú kötelességeiknek a pénztári ellenőrt, tiszteletes Lőrinczy Gábor aát, a Közhasznú Takarékpénztárhoz küldött mindennemű befizetésről értesíteni, ki az egyházmegye folyó számláját minden három hónapban egyszer személyesen megvizsgálni tartozik.

2. Azon egyházközségek presbiteriumai, melyek a 128—1907. h. esperesi körlevél felhívásának eleget nem tettek volna, kérem folyó év december hó 5-ig úgy világi képviselőjüket, mint a tanító képviselőket, kiknek száma 2-ben állapítottatik meg, megválasztani szíveskedjenek és a választásról szóló jknyvet december 8-ig esperesi hivatalomhoz haladéktalanul terjesszék be.

3. Lelkipásztor fiait felkérem, hogy a lelkészi nyugdíj és gyámintézeti Pótló Utasítás, melyet minden lelkész aanak megküldöttem, annak 1 pontja értelmében folyó évi decz. hó 1-ig küldjenek be nyilatkozatot az esperesi hivatalhoz, hogy mely időtől számítva óhajtanak a lelkészi nyugdíj intézet tagja lenni.

Kelt Kolozsvárt, 1907. nov. 18-án.

Herepei Gergely,
esperos.

Sz. 1150—1907.

MEGHIVÓ.

A nagyenyedi ref. egyházmegye f. évi rendes öszki közgyűlését november hó 26-án d. e. 9 órán kezdődőleg tartja Nagyenyeden a városház gyűléstermében, melyre van szerencsém tisztelettel meghívni.

T á r g y s o r o z a t.

1. Ima és esperesi megnyitó.
2. Névsorolvasás, megalakulás.
3. Bebelezések.
4. Ünnepélyes isteni tisztelet, tartja O. Weres Sándor harasztosi lelkész.

5. Esperesi jelentés tárgyalása, mely a főjegyzői, tanügyi, előadói és számviteli jelentéseket is magában foglalja; nyomtatásban a közgyűlés tagjainak előre megküldve.

6. Felsőbb rendeletek ismertetése.

7. Egyházmegyei tanácsosok, tanácsbírák, egyhm. ügyész, levéltárnok, nyomtatvány kezelő választása 5 évre.

8. Egyházmegyei közpénztári, gyámintézeti, könyvtáralapi, országos gyámintézeti, közlapi, szeretetházi számadások, esperesi pénznapló, költségelőirányzatok bemutatása és tárgyalása, a kiküldendő bizottság jelentése alapján.

9. Intézkedés az országos közalap és szeretetházi pénzek kezelése tárgyában a 1908. éven kezdődőleg.

10. Főjegyzői előterjesztés a jelentésében nem foglalt, de egyházmegyei tanács által időközben ellátott ügyekről.

11. Országos nyugdíjintézeti pénztáros díjazásának megállapítása.

12. Közgyűlés előtt 8 nappal beadandó indítványok tárgyalása.

Közgyűlésen kötelesek a lelkészek palástosan jelenni meg.

A közgyűlés bevégezése után egyhm. gyámintézeti közgyűlés lesz, melyen a módosított alapszabályok terjesztésnek elő.

Marosujvár, 1907. november 7-én.

Jancsó Lajos,
esperes.

Sz. 707—1907.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegyébe.

Hivatkozással a méltóságos Igazgatótanácsnak a hivatalos lap idei 25 ik számban megjelent V. sorszám és 2462 1907. sz. körlevelére, felkérem a presbiteriumokat, hogy egyházuk egyházmegyei képviselőit, mindannyian jelen év december 15-ikén (tizenöt) 1908—1910. három éves megbizatással válasszák meg s a választási jegyzőkönyv másolatát hozzám tétjessék be. Figyelembe ajánlom, hogy az I. t.-c. 51. §. b) pontja szerint az anya-, leány- és fiókegyházközsegek presbiteriumai együttesen választanak.

Jelen évi tavaszi közgyűlésünk 8. sz. határozatával az I. t.-c. 51. §. e) pontja alapján a tanítóképviselők számát 5-ben (öt) állapította meg, kiknek megválasztása az idézett I. t.-c. 51. §. e) pontja és a fenti igazgatótanácsi körlevél értelmében szintén a presbiteriumok hatáskörébe tartozik. Ugyanazon napon tehát lajstromos szavazással választandó lesz, az egyházmegye kötelekébe tartozó kántortanítók közül 5 képviselő is. Az ezen választásról felveendő jegyzőkönyv a szavazólapokkal együtt szintén hozzám küldendő.

Mint jeleztem is, ezen mandátumok hatálya 1908. január 1-ével kezdődik s így a december 6-ikán megtartandó közgyűlésre még a jelenlegi követek a hivatalosok.

Gernyeszeg, 1907. november 19.

Csekme Ferenc,
görgényi esperes.

Sz. 708—1907.

MEGHIVÓ.

A görgényi egyházmegyének Szászrégenben, az egyházmegye tanácstermében 1907. december 6-ikán (hat) délelőtt 9 órakor kezdődő rendes őszi közgyűlésére. Alábbi tárgysorozatot másolatban, lelkész atyafiak egyházuk világi és egyházukban lakó tanítóképviselőkkel közölni sziveskedjenek.

Tárgysorozat:

1. Ima.
2. Elnöki megnyitó.
3. Megalakulás ennek keretében új papok, tanítók bekebelezése, utóbbiak eskütételével.
4. Széll Jakab újonnan választott aljegyző és tanügyi előadó eskütétele,
5. Felsőbb leiratok.
6. Jelentés az ez évben megejtett egyházvizsgálatokról s az egyházmegye közállapotáról.
7. Jelentés az egyházmegyei tanács működéséről.

8. Tanügyi előadói jelentés.

9. Pénztárosi, számviteli előterjesztések.

10. Az egyházmegye 1908. évi költségelőirányzata. (Előadó Dénes József.)

11. Mellékfoglalkozások engedélyezése. (Előadó Kiss Lajos ifj.)

12. Könyvtárvizsgáló bizottság jelentése. (Előadó Szász Márton.)

13. A közügyigazgatói (direktor) teendők szabályozása. (Előadó Lénárt József.)

14. Választások. Választandó: pénztáros, számviteli, 5 egyházi és 3 világi tanácsos, 4 egyházi és 2 világi tanácsbíró; a könyvtárvizsgáló állandó bizottságba 2 tag.

15. Időközben jöhető halaszthatatlan tárgyak.

16. Indítványok.

Gernyeszeg, 1907. november 19,

Csekme Ferenc,
görgényi esperes.

Sz 565—1907.

MEGHIVÓ.

Kézdi református egyházmegyénk közgyűlését folyó évi november hó 30-ik napján (szombat) d. e. 9 órára, Kézdivásárhelyre, a református egyház új bérházának tanácstermébe, tisztelettel összehívom.

T á r g y s o r o z a t.

1. Ima.
2. Elnöki megnyitó beszéd.
3. Az előző gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása.
4. Tagok számbavétele.
5. A közgyűlésen meg nem jelent tagok igazoló jelentésének felolvasása.
6. Indítványok és interpellációk írásban beadása.
7. Az egyhm. múlt évi számadásának és jövő évi költségvetésének felülvizsgálása, megállapítása.
8. Halaszthatatlan ügyek tárgyalása.
9. Az egyhm. tisztviselők választásának 10 éves ciklusa letelvére: tisztújítás: esperes, fő- és aljegyzők, ügyész, egyhm. tanácsbírák és tanácsosok, számviteli, pénztáros, közalap és missziói bizottság, könyv- és levéltáros, nyomtatványkezelő választás.

Alsócsernáton, 1907. november 6-án.

Bodor Géza,
e-peres.

FELHIVÁS ÉS KÉRÉS.

A széki egyházmegye lelkész és sz. gondnok aait tisztelettel kérem, sziveskedjenek intézkedni, hogy a központi és egyházmegyei fizetendők az 1907. évről egy összegben mielőbb be legyenek küldve az egyházmegyei pénztárba. A fizetendők részletes kimutatása, melyet múlt év november 20-án küldöttem szét, csak annyiban szenved változást, hogy a tiszteletes lelkész úrak a szeretetházra, kivétel nélkül, 10 koronát kell hogy fizesse nek, tehát kettő koronával többet, mint a múlt évben. Tudatom, hogy a netalán hátralékban levők névjegyzékét folyó év december 20-án a nt. esperes úrhoz fogom áttenni felhajtás, illetve levonás végett.

Bethlen, 1907. november 18-án.

Gyárfás Albert,
egyházmegyei pénztáros.

FELHIVÁS

a kolozsvári egyhm. tiszteletes lelkészi hivatalaihoz.

Tisztelettel kérem egyházmegyénk Tiszteletes lelkészi hivatalait nyomtatvány szükségleteinek f. hó 30-ig alólírotthoz való bejelentésére, hogy azok szétosztását minél előbb eszközölhessem. Év közben kért nyomtatványt a pénztár csakis rendkívüli esetben szolgáltathat, tekintve az elszámolási nehézségeket.

Magyarkályán, 1907. nov. 3-án.

Lőrinczy József,
pénztári ellenőr.

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A kiáltó szó.

Máté III. 1—11.

Ruhája teveszőr volt, derekát bőr övezte körül, elesége sáska és erdei méz. Alakja sötét, megrázó; hangjában elnémult próféták szent és fájdalmas ereje csendül, midőn ércszava átzúg Judea felett, mint egy vészharang. És óriási a perc, a melyben megjelent. Az idők teljességének közelléte üli meg a földet, s kinzó nyugtalanság lesz urrá a lelkek fölött. „A fejsze már a fák gyökerére vettetett” — megborzong e gondolatra minden; és most, mikor rajongó reménység s halálfélelmek közt reszket a világ: ime megjelenik a testet öltött bűnvád, az élő lelkiismeret és szava dörg: „Térjete meg, mert elközelgett a mennyeknek országa!”

Térjete meg. Egy kemény ökölcsapás e szó a a szívekre. A lelkiismeret felébresztése, nem, — felkorbácsolása. Arcába vágja a világnak bűnét, hogy érezze a felelősséget, ébredjen öntudatára bűneinek. A névtelen sóvárgások, a ködös messiási remények, melyben lényes felhőfoltok úsztak: álmok a földi hatalomról, érzéki javokról, — változzanak át égő sóvárgássá a megváltás után. Nem a sors, az élet vádolása, hanem az önvád igaz s ez által János a szükségérzet, a lelki szegénység prófétája lesz.

Térjete meg. E szóban mennyi vád, mennyi ígéret. Mennyi büntetés, mennyi — kegyelem. Térjete meg, mert elközelgett a mennyeknek országa.

Itt van. Ez a bizonyosság, ez a határozott, ujjal való reámutatás az evangéliumi Keresztelő Jánosban. Hiszen, hogy eljő Isten országa, hogy eljő a Missiás — valaha, azt tudta minden zsidó és szent váradalmak közt sóhajtott utána. De most lelkébe dördült a megrázó bizonyosság, hogy itt van, az ajtó előtt áll. A miért te vágytál, az jött el neked.

Neked.

És itt a János kemény hangja elhallgat, hogy csengjen a tiszta, mennyei szó: Jőjete énhozzám. Ő felé fordul most minden arc, őt követi a nagy sokaság; — János pedig egyedül marad a pusztán, hol lelke szent háborgása elviharzott. A mint ott áll, sötét alakját mind inkább elnyeli a homály; ő, aki egyre kisebbedik, néz utánna annak, aki keresztel Szent Lélekkel és tűzzel, kitől árad kegyelem és üdvösség, aki Messiássá, az élő Isten Fiává magasztosul. E kép alá ird oda: Advent. Dr.

Az orsz. reform. lelkészegyesületről.

Mult számunkban megemlékeztünk arról a köríratról, melyet az Orsz. Ref. Lelkészegyesület elnöksége kiadott s lapunknak is megküldött. A körírat három részből áll. Egyik részét: „Az Országos Református Lelkészegyesület alapszabályai”-t, melyet a körírat egyik helyen „szentesített”-nek (!) nevez (nem tudjuk, hogy e furcsa kifejezés a belügyminiszteri jóváhagyást vagy a kongresszusi többség elfogadását jelenti-e?), — mai számunk egész terjedelmében hozza, hogy olvasóink megismerkedhessenek az egyesülettel. A két másik részt lapunk terjedelméhez mért részletességgel e sorok folyamán ismeretjük, kiemelve főleg azon részleteket, melyek az egyesület vezetésének szellemét láttatják s közben megtesszük a magunk refleksióit az egész mozgalomra, céljára, irányára és szellemére nézve. Elmondjuk a saját nézeteinket, amelyek ha lényeges kérdésekben eltérők a lelkészegyesületet alkotók és vezetők nézeteitől s nagyjában egyeznek kerületünk hivatalos vezetőinek s más előkelő vezérúriaink immár általánosan ismert nézeteivel: a „hivatalos lapra rákenni szokott mamelukság vádjával szemben legyen szabad igazolásul már előre arra utalnunk, hogy alább kifejtendő álláspontunknak egyfelől kifejezést adtunk már ez év szeptemberében a lelkesi kongresszus megtartása alkalmával írott cikkünkben, amikor még a vezető hivatalosok állásfoglalásáról senki sem tudott; másfelől arra, hogy erdélyi egyházkerületünk ugyanazon célok szolgálatát, melyeket most az Orsz. Reform. Lelkészegyesület maga elébe tűzött, valamennyire más uton és más szervezettel tartotta munkálandónak ezelőtt 7 évvel történt állásfoglalásával, melyet lapunk akkor is mint egyedül helyesét és célravezetőt sikerrel képviselt az Egyházi Értekezlet alakulásakor. Csak következetesek vagyunk hát, ha most is ugyanazt az álláspontot képviseljük.

Úgy az alapszabályok, mint a belépésre felhívó szózat a Lelkészegyesületnek azon vonását hangsúlyozza, hogy „egyházársadalmi és egyházpolitikai tényező” akar lenni.

Nos hát elfogadom, hogy ma öntudatos egyházársadalmi munkára és egyetemes, nagyszabású, a nemzeti és állami életre egyformán kiható egyházpolitikára van a legnagyobb szükség. Egyházársadalmi munkára az elhanyagolt és elernyedtt vallási és felekezeti öntudat felébresztésére és megerősítésére; egyházpolitikára, úgy az egyház vallás erkölcsi javai közkinccsé tételéhez szükséges anyagi eszközök és feltételek biztosítására, mint különösen e javaknak a nemzet egész életében való megfelelő szabad és harmonikus érvényesülésének biztosítására.

Am — joggal teszi kérdésbe a „Sárospataki

Református Lapok", hogy ezeknek eszközlésére nem maga „az egyház” hivatott a maga történetileg kifejlett szervezetében és eszközeivel? Hát mire való az egyház, ha nem azt csinálja? És nem csinálja azt?! És ha csinálja, de — némelyek szerint — nem jól csinálja: az az orvoslásnak a módja, hogy vele szemben „tőle függetlenül” más „tényező”-t állítsunk — egy egyesületben, népgyűlés jellegű kongresszusban? És pedig egy oly kongresszusban és egyesületben, amely *kizárólag lelkészekből áll?* Hát mióta lett a református egyház képviselőjévé *kizárólag* a lelkészség? Hisz még „hivatalos” egyházszervezetünkben is a lelkészek nem *kizárólagos* képviselői egyházunknak, amint-hogy az „egyetemes papság”-ról szóló dogmatikai álláspontunk folytán nem is lehetnek. Ép oly kevéssé, mint a „világiak” magukra. Mert mit szólna hozzá a „lelkészegyesület”, ha tetszene egy néhány lelkes világinak összeállani s egy *kizárólag* ref. vallásu *világiakból* álló kongresszuson megalakítanak az „Országos ref. világiak egyletét”, mint egyháztársadalmi és egyházpolitikai „tényezőt”, amely a hivatalos egyháztól *teljesen függetlenül működve* arra határozná el magát, hogy úgy az egyházpolitikában, mint a lelkészi fizetések dolgában a „lelkészegylet”-tel merőben ellenkező felfogást nyilvánítana és propagálna? A belügyminiszter bizonyára ép úgy „szentesítené” az ő alapszabályait is, mint a „lelkészegyletét” s akkor melyik lenne a magyar kálvinista egyház jogosultabb képviselője: a 2500 lelkészt képviselő „lelkészegyesület”-e vagy a 2,500.000 lelket képviselő „ref. világiak egylete”?

„Lelkészegyesület”-et alakítani egyháztársadalmi és egyházpolitikai tényezőként a legerősebb gondolat volt a lelkészek részéről s valóban csak a világiak megfontoló bölcs mérsékletének lesz köszönhető, ha meg nem alakul a „Ref. világiak egylete” is s így elkerültetik az a belső meghasonlás, amelyre az első lökés megadását ép úgy lehetne a lelkészegyesületre hárítani, amint most a katolikusokra hárítjuk az ő felekezet-társadalmi szervezkedésük miatt az ország felekezeti közti békéje megbontásáért.

Lelkészegyesület alakítása csak egyetlenegy célra ismerhető el jogosultnak: a tisztán lelkészek és *kizárólagos* lelkészi hivatáskörük ügyeinek tárgyalására. Az ígéhirdetés, a pásztoráció, a katekhezis, tudományos továbbképzés, fizetés, nyugdíj, szolgálati pragmatika stb. ezek tárgyai lehetnek egy tisztán papi egyesület tárgyalásainak, de honnan veszi magának a lelkészegylet, hogy az egyháztársadalmi és egyházpolitikai munkát magának foglalja le. Az *egyháztársadalmi* munka csak az *egyház összes tagjaival* együtt; az *egyházpolitika* csak a politikai élet, felekezeti különbséget kizáró tényezőivel együtt vethető fel és oldható meg, ha nem akarunk az első esetben egyházat csinálni az egyházban, a másodikban felekezeti politikai pártalakulást, — protestáns néppártot.

Ezért, hogy mi a lelkészi kongresszus alkalmából is figyelmeztettünk, hogy sem a világi elemet kizárni nem szabad, sem az egyházpolitikát egyházunk határain túl követni. Am a kongresszus mind a két hibát elkövette s így természetesen hivta ki maga ellen első sorban saját világi embereink, második sorban a politikai élet bírálóját, nem egy esetben roszalását.

Egy másik súlyos hiba, hogy ha már a hivatalos egyház mellett és egyházban *egyesületi* működés szükségét látták — amit talán a S. R. L.-al szemben célszerűségi szempontokkal igazolni is lehetne — akkor azt nem kellett volna belügyminiszteri, hanem egyházhatósági jóváhagyással szervezni. Mi a magunk részéről sem államjogi, sem egyházjogi szempontból nem tudjuk azt helyeselni, hogy az állam a bevett vallások szervezett egyházain belől is tovább dirigál, az illető egyház körén belől vallási egyesületeket engedélyez vagy nem engedélyez az illető

egyház hatóságának minden megkérdése nélkül s így autonómiájának sérelmével. Hiszen így az állam valósággal kijátsza azt a hangsúlylyal hirdetett elvét, hogy a bevett vallások történelmi egyházszervezetét respektálja s maga segíti elő azoknak disszolúcióját. S az egyház is soha sincs biztonságban az ellen, hogy a bomlasztó elemek egyenesen állami támogatás mellett nem akadályozzák életműködését. Az állam polgárainak felekezeti alapon való szervezkedése csak egy formában: a hitvallási és szervezeti alapon nyugvó egyházi alakulásban képzelhető. Ha az államtól ily szervezetük elismertett: az aztán az ő egyházi belkörü autonóm életükre tartozik, hogy ezt micsoda *felekezeti* egyesületekben tartják szükségesnek érvényesíteni. Mindaddig, míg az államilag jóváhagyott alapon és szervezeten túl nem mennek: az államnak az ilyeneket a felekezeti autonomia körében kellene hagynia vagy legalább is megkérdenie az ilyen felekezeti alapon való egytetalalulásoknál magát az illető egyházat, hogy mit szól hozzá: helyesli? nem helyesli? s mért? En, őszintén megvallva, a ref. lelkészeket ha belügyminiszter vagyok — arra ítasítom, hogy a ref. lelkészek ebben a minőségben az egyházhhoz tartozván, menjenek a maguk egyházi hatóságukhoz, egytetalalításukhoz engedélyt kérni. Így kikerülve lett volna az a képtelen helyzet, hogy a „ref. lelkészek egyesülete teljesen független az egyházi hatóságoktól” s az a lóhátról való beszélés, hogy az egyház szolgálai nagy kegyesen kilátásba helyezik, hogy a hivatalos egyházzal karöltve kívánnak eljárni és működni.

Végre a kilátásba helyezett „Orsz. Ref. Szövetség”, melynek megalkotása is ott szerepel a Lelkészegylet alapszabályszerű feladatai között. Mi lesz ez, melybe a világiakat is bevenni szándékoznak? A lelkészegylet direktiója alatt álló segédcsoport, mint a klérus számára készülő „kath. népszövetség”, mely hátvédül szolgáljon a lelkészegyesületnek? Nem hiszem, hogy a mi világiaink erre a szerepre vállalkozzanak. Vagy egy új egylet „a reform. világiak egylete”?

Nekünk ezek a dolgok mindenképpen galimátiasznak látszanak. Fog-e e chaotikus állapotból valami „teremtés” születni: nem tudjuk. De mi ezt csak az esetben merjük remélni, ha a lelkészegyesület egy új kongresszuson oly egyháztársadalmi alakulást hozhat létre, melyben a világiak is helyet foglalhatnak, s amely — nézetünk szerint — legtermészetesebben az egyházkerületi Értekezletek szövetségéből alakulhat kongresszusi alapon, ahol nem lesz külön papi és világi elem, hanem csak buzgó református magyar.

A Lelkészegyesület elnöksége azonban — úgy látszik — nem a békés megértés útját keresi. Ezt mutatja annak emlegetése, hogy „egyházunknak ideig-óráig tévedésbe esett vezető elemei hibájuknak belátásában” reménykedik, hogy az „egyetemes konvent merev elutasító magatartását a lelkészi nyugdíjintézet ügyében” sürgős tárgyalásul tűzi ki (holott a konvent a jogos felszólalásokat nem elutasította, — annál kevésbé „mereven” — hanem egyenesen messzemenőleg honorálta) s végre az, hogy ha az egyh. megyei lelkészegyesületek — a mennyiben vannak — előttük meg nem hódolnak, egyenesen közibük dobja a visszavonás üszkét, midőn arra hívja fel „ügyük barátait”, hogy alkossanak „külön lelkészegyesületet”. S mert vezérkedni szerető emberekben hiány bizonyára nem lesz, a „külön lelkészegyesületek” bizonyára burjánzani is fognak „az egytetértő munkásság” nagyobb dicsőségére. Hogy egyházunknak javára-e? — az már más kérdés.

Dr. Bartók György püspök évi jelentése.

(Folytatás és vége.)

Ez a kérdés, ismét hangsúlyozom, nem kizárólagos felekezeti, sőt inkább per eminentiam államjogi kérdés, mely nemzeti életünk egész organizmusába mélyen belevág. Ha a sekulárció nemzeti szükség: úgy a nemzet fejlődő és haladó élete maga fogja felvetni a kérdést és ilyen vagy olyan formában meg fogja adni reá a feleletet.

Ha vannak „gonosz tanok”, ezeket a protestáns egyházak körén kívül kell keresni, azoknál, akik az egyházat az állam fölébe helyezik.

A megoldás nekünk jogos kíváncsi, de várjunk, míg a haladó idő a megoldást, mint követelményt állítja a nemzeti élet elé. A lassú idő megőrli a szikla bérceket és megtermékenyíti a völgyeket. Várjuk meg az időt, míg a tavasz fésző virágait a nyárnak melege gyümölcsökké érleli. Miveljük szorgalommal, egyetértő munkával a nekünk adott és a mi gondjainkra bízott talajt, a többit pedig bízzuk az Úrra, kitől függ az időknak járása. Különbösen is: Ikarusi szárnyakkal nem lehet a napba repülni.

Az E. T. 114. §-ának A) pontja ekképen intézkedik:

„A legkisebb lelkészi javadalom, lakáson, kerten és egyházkerületileg megállapított stolán kívül 2400 korona *alapfizetés* és 6 ízben 200—200 korona ötödéves *korpótlék*. Míg az 1848. XX. t.-c. alapján erről gondoskodni lehetne, azon ideig a legkisebb lelkészi javadalom, szintén lakáson, kerten és egyházkerületileg megállapított stolán kívül 1600 korona.

Az E. T. e §-a megjelöli az irányt, a melyben sebeink orvoslását keresnünk kell. Ne a szekularizáció kérdésével emésszük tehát erőinket, hanem legyünk rajta, hogy lelkipásztoraink megkapják a 2400 koronás alapfizetést és a 200 koronás korpótlékozást. A miket a zsinati törvények kilátásba helyeznek, azokat igyekezzünk megvalósítani s vigyázzunk, hogy a tehetetlen elégtelenség rajtunk is erőt ne vegyen. Küzdjünk megvalósítható célokért. Csak így remélhetjük, hogy munkánkat Istennek áldása követi.

VI. Püspöki iroda. 1906 november 15-től 1907 november 1-ig.

1. Beérkezett ügyiratok száma.....1586

Ebből:

a) Egyházkerületi1239

b) Romániai..... 547

Ellátatlan november 1-én a beérkezett 1586 ügyszerűdarab 7 darab.

1. Fegyelmi ügy 23

Ebből:

a) Lelkész ellen 15

b) Tanító és kántortanító ellen 7

c) Világi 1

2. Közigazgatási bírósági ügy 5

A fegyelmi és közigazgatási ügyek közül ellátás alatt van..... 15

3. Anyakönyvi kiigazítási ügyszerűdarab 41.

Az összes ügyszerűdarabok közül egyházme-
gyénként jött:

1. Hunyadi esperestől..... 24

2. Gyulafehérvári esperestől 18

3. N.-Enyedi 32

4. Kalotaszegi 32

5. Kolozsvári 47

6. Sz. szolnoki 73

7. Deési 20

8. Széki 30

9. N.-Sajói 16

10. Görgényi 21

11. Marosi 43

12. Küküllői 47

13. N.-szebeni 25

14. Udvarhelyi 40

15. Erdővidéki 15

16. Sepsi 39

17. Orbai 19

18. Kézdi 14

Összesen. 555

Igazgatótanácstól 55

Közoktatásügyi minisztertől 41

Konvent és testvér ker. 33

Miniszterelnöktől 2

Összesen.. 131

Együtt.. 686

Jelentésemet végezve, munkánkra Isten áldását kérem.

Az Országos Református Lelkészegyesület alapszabályai.

I. Az egyesület címe és székhelye, célja és munkaköre.

1. §. Az egyesület címe: „Országos Református Lelkészegyesület”. Székhelye: Budapest.

2. §. Az Országos Ref. Lelkészegyesület célja: a magyarországi ref. lelkészeknek egy szerves testületté egyesítése és különösen az egyháztársadalmi munka felkarolása által a református egyházi élet vallás-erkölcsi és anyagi felvirágoztatása, a kálvinista öntudat ébresztése, fejlesztése és terjesztése, a protestáns egyházak összes tényezőinek bevonásával országos protestáns szövetség létesítése s ennek alapszabályszerű szervezetén belül az egyetemes felvilágosodás és nemzeti haladás nagy érdekének előmozdítása és végül a lelkészek különösen — úgy erkölcsi, mint anyagi érdekeinek előmozdítása.

3. §. E célok elérése végett az egyesület minden rendelkezésre álló eszközzel szorgalmazza az 1848: XX. t.-c. 2. és 3. §-ainak végrehajtását, évenként közgyűlést (kongresszust) tart, melyen főképen egyháztársadalmi és egyházpolitikai kérdésekben állást foglal, felolvasásokat, előadásokat, eszmecseréket rendez; általában a megjelölt célokat szolgáló indítványokat és a hivatalos egyházi hatóságokhoz intézendő előterjesztéseket tesz. A közgyűlésen kívül az egyesület egyházmegyei lelkész-egyesületek alakítása, emberbaráti intézmények létesítése, továbbá a sajtó és irodalom útján munkálja céljait, e végből egyesületi lapot vagy folyóiratot létesít, pályadíjakat tűz ki s általában felhasználja a toll és szó hatalmát kitűzött céljainak elérésére.

II, Az egyesület viszonya az egyházi hatóságokhoz és más rokon egyesületekhez.

4. §. Az egyesület az egyházi hatóságoktól teljesen független; munkálkodásában azonban szem előtt tartja az egyházi hatóságokkal való anyagi és erkölcsi kölcsönhatást.

A többi protestáns országos lelkészegyesületekkel a közös célok elérésére lehetőség szerint együtt működik.

III. Az egyesület tagjai.

5. §. Az egyesület tagja, erkölcsi kötelezés erejénél fogva, minden református lelkészjellegű egyén.

6. §. A tagok vagy alapító, vagy rendes tagok. Alapító tag az, aki egyszersmindenkorra 200, azaz kétszáz koronát az egyesület pénztárába befizet. Rendes tag az, aki tagsági díj fejében évenként hat (6) koronát fizet. E tagsági díjért kapják a tagok az egyesület lapját, vagy folyóiratát.

7. §. Az egyesület alapító és rendes tagjai a közgyűlésen tanácskozási és szavazati joggal bírnak; az egyesület egyéb kiadványaiban, a választmány határozata szerint részesülnek.

8. §. Tagsági jogait csak az gyakorolhatja, ki tagsági díjával az előző pénztári évről hátralékban nincs.

IV. Az egyesület jövedelmi forrásai és vagyona.

9. §. Az egyesület jövedelmét alkotják a befolyó tagsági díjak, a kiadványok jövedelme, az adományok és az esetleges hagyományok.

V. A közgyűlés.

10. §. A közgyűlést az egyesület tagjai alkotják; idejét és helyét a választmány határozza meg s ugyanaz készíti elő. Évenként rendszerint egyszer tartandó. Szükség esetén azonban, a választmány határozata alapján, vagy 50 tag kívánatára, az elnök által rendkívülieg is összehívandó.

11. §. Határozatok a közgyűlésen a jelenlevők többsége által, nyílt szavazás útján hozatnak. Titkos szavazásnak csak választásoknál, vagy tisztán személyes kérdések eldöntésénél van helye.

12. §. A közgyűlés tárgyai:

a) a jelentés az egyesület évi működéséről;

b) az évi számadások megvizsgálása és a költségvetés megállapítása;

c) minden három évben a tisztviselők és választmány újraválasztása s évenként az időközben megüresedett tisztviselői és választmányi tagsági helyek betöltése;

d) indítványok tárgyalása és a választmány által előterjesztett ügyek elbírálása;

e) az alapszabályok módosítása; ez azonban csak tiz tagnak a megelőző választmányi üléshez írásban beadott indítványára s a választmány előterjesztése mellett tárgyalható, a mi a meghívón megjelölendő;

f) felolvasások, előadások, eszmecserék.

A közgyűlés mindig istentisztelettel kezdődik és istentisztelettel végződik.

VI. Az egyesület tisztviselői.

13. §. Az egyesület tisztviselői: a) egy elnök, b) két alelnök, c) egy ügyvezető titkár, d) két jegyző, e) pénztárnok, kik az egyesület tagjai közül választatnak.

14. §. Az elnök a választmány határozata szerint összehívja és vezeti a közgyűlést; képviseli az egyesületet a hatóságok és mások irányában; joga van az egyesületi pénztárt bármikor megvizsgálni, a szükséghez képest a választmányt összehívja, a fizetéseket a költségvetés keretében utalványozza. Akadémizáltatása esetén az elnököt az alelnökök egyike helyettesíti.

15. §. Az ügyvezető titkár előkészíti a választmányi és közgyűlésnek tárgyait, az évi jelentést; folytatja a levelezéseket, általában az egyesület ügyviteli teendőit végzi.

16. §. A jegyzők vezetik a választmányi és a közgyűlés jegyzőkönyveit, felügyelnek az irattára.

17. §. A pénztárnok kezeli az egyesület pénztárát; a tagsági díjakat beszedi, a bevételekről és kiadásokról pontos számadást vezet, a pénztár állásáról és a pénztár kezeléséről a választmányi ülésen jelentést tesz, elkészíti a költségeloirányzat tervezetét és a részletes számadást; kifizeti a költségvetésben megállapított s az elnök által utalványozott összegeket. Az egyesület tagjainak névsorát szabályszerű törzskönyvben nyilvántartja.

18. §. Az itt felsorolt tisztviselőket három évi időtartamra, általános szavazattöbbséggel a közgyűlés választja.

VII. A választmány.

19. §. A választmány a tisztviselőkön kívül 112 tagból áll, kik közül 56-ot a közgyűlés választ,

56-ot pedig a szabályszerűen megalakított egyhml. lelkészegyesületek küldenek ki. Elnöke a közgyűlés elnöke, illetve alelnökeinek egyike, jegyzői pedig a közgyűlés jegyzői.

20. §. A választmányi gyűlést az elnök a közgyűlés előtt mindenestre, máskor a szükséghez képest, vagy tiz választmányi tagnak írásban kifejezett kívánatára összehívni jogosult, illetve köteles. A választmány igazgatja az egyesület ügyeit; megállapítja s a szükséghez képest megbíráltatja az egyesület kiadványait; gondoskodik az egyesület vagyonának lelkiismeretes kezeléséről. Az ügyvitel érdekében szükséges bizottságokat is a választmány választja (pénzügyi, bíráló, intéző stb. bizottság).

21. §. Határozathozatalra, az elnökön és jegyzőn kívül legalább tiz tag jelenléte szükséges.

22. §. A választmányi tagokat három évi időtartamra az egyesület tagjai közül viszonylagos szótöbbséggel a közgyűlés választja.

23. §. A választmány határozatai minden esetben a közgyűlés elé terjesztendők.

VIII. Az egyesület pecsétje.

24. §. A pecsét, közepén nyitott bibliával, a következő körirat: „Országos Református Lelkészegyesület“. A pecsét az elnök őrizete alatt áll.

IX. Az egyesület feloszlása.

25. §. Az egyesület feloszlását csak oly közgyűlés határozhatja el, mely egy havi előleges kihirdetés után egyenes e célból hívatott össze és melyen a jelenlevők kétharmada a feloszlás mellett van.

26. §. Feloszlás esetén az egyesület vagyona a tagok között semmi szín alatt fel nem osztható, hanem mind alaptökéje, mind egyéb vagyona egy, az országos ref. lelkészegyesület által felállítandó jótékony intézet támogatására szolgál.

27. §. Az egyesületi feloszlását, vagy alapszabályainak módosítását célzó határozatok, foganatosítás előtt, megerősítés végett a m. kir. belügyminiszter elé terjesztendők.

28. §. Ha az egyesület a jelen alapszabályokban kitűzött gyljától és működési körétől annyira eltérne, hogy működésének folytatása az állam vagy az egyesület tagjainak anyagi érdekét veszélyeztetné: működése a m. kir. alkotmányos kormány által felfüggesztetik s az erre elrendelendő vizsgálat eredményéhez képest az egyesület az alapszabályok pontos megtartására feloszlás terhe alatt utasítottatik, esetleg végleg fel is oszlattatik.

29. §. Ez alapszabályt minden belépő egyesületi tag aláírja s ez által magát annak megtartására és az általa választott tagság után illetékes tagsági díjnak 6 éven át leendő fizetésére kötelezi. A tagok aláírásával ellátott alapszabály példány az egyesület levéltárában megőrzendő.

Jelen megállapított alapszabályok megerősítés végett a m. kir. belügyminiszterhez felterjesztetnek.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, ami szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, bíráltatás ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Előfizetési felhívás.

A Református Egyházi Könyvtár kiadványai közt megjelenő művekre előfizetést nyitunk a következő feltételek mellett: 1. Az előfizetés évenként 10 K, mely összeg az első alkalommal a jelentkezéskor, azután pedig minden év március hó végéig, dr. Antal Géza bizottsági előadó (Pápa, Veszprémm.) címére küldendő. 3. A mennyiben a három éves ciklus utolsó évében oly munka jelennék meg, melynek a következő ciklusban egy vagy több kötete

még kiadásra vár, e kötetek megszerzése is kötelező, illetve az előfizető kellő időben nyilatkozni tartozik, hogy az első kötetre sem reflektál, mely esetben az előfizetési díj arányos része neki visszaküldetik. 4. A 10 K előfizetési díj ellenében minden előfizető évenként legalább 50—60 ív terjedelmű művet kap egy vagy két kötetben, erős, díszes vászonkötésben. Ha az ívszám valamely évben fenti számot nem érné el, a következő év illetménye megfelelőleg nagyobb ívszámban jelenik meg. Viszont, ha valamely év illetményének ívszáma meghaladná az 50—60 ívet, a bizottságnak jogában áll a következő évben annyival kevesebbet nyújtani. 5. A Református Egyházi Könyvtár 1907/8. évi könyvilletménye, Vargha Lajos: Keresztyén Egyháztörténelem, három kötetben (I. kötet 36, II. kötet 54, III. kötet cc. 46, összesen 136 ív terjedelemben). Az első évi díj beküldése után a mű első két kötete azonnal meg fog küldetni. Jelentkezni lehet az első évi illetmény (10 K) egyidejű beküldése mellett ez év dec. 15-ig dr. Antal Géza theol. akad. tanár, bizottsági előadónál, Pápa. — Kunszentmiklós—Budapest, 1907 szeptember hó. A ref. parochiális könyvtár-bizottság nevében az elnök: *Baksay Sándor, id. Puky Gyula.*

TÁRCA.

Kövendi János professor lemondása.

Koncz József, a marosvásárhelyi ev. ref. collegium történetében (177. l.) azt a véleményt fejezi ki, hogy Kövendi János „kibucszása a főconsistorium rendeletéből történhetett“. E következtetésre volt alapja, de a főconsistorium 1739. szept. 20-ról fölvelt jkve és leirata az ellenkezőről tesz tanúságot. E leirat fogalmazványa így szól: Vettük és fel is olvastuk kegyelmednek régtől fogva dicséretesen folytatott professori hivataláról való elbucszását követő apológiáját, melyből kegyelmed ratioit és arra régtől fogva nemcsak elkészített, hanem eltökélt, megmásolhatatlan szándékát kegyelmednek csudálva szemléltük; és abbeli hivatalának folytatása mind kedves, mind penig kívánatos volt volna, mindazáltal látván kegyelmednek attól való kedvetlenségét és rólla régtől fogva concipiált unalomból absolute lett lemondását, kellettett más subjectumról prospiciálnunk, nem tagadhatjuk, hogy azon collegiumnak ilyen elhagyatott állapotában esett kegyelmed elméjének változása és kegyelmedtől is elhagyattatása nehezen nem esett volna, mindazáltal eddig azon collegiumnál hosszas dajkálkodását, körülötte való szíves és nem gyümölcstelen fáradozását kegyelmednek igen szépen köszönjük, és érette ennek utána is kegyelmedhez és következő fatumihoz minden jó indulattal és illendő gratitudoval leszünk. Parancsoltunk is curator atyánkfiainak kegyelmed praetensioi iránt való consolálásáról, ha egyszersmind nem is, de per partes, restantiáról contentaltatni fogják; most is elsőben a mit lehet fizetnek, az hátravalokról is assecurálják kegyelmedet; de maga tudja kegyelmed, mely kevés beneficiumi légyenek azon collegiumnak és hogy az egyszersmind való kifizetés éppen lehetetlen“ stb.*

Török István.

KÜLÖNFÉLÉK.

Az országban megingott vallási béke és annak okai felől interpellálta meg a múlt hét végén a m. kir. kultuszminisztert Grf. Apponyi Albertet a képviselőházban *Bozóky* Árpád orsz. képviselő, reámutatva főként a protestánsok köréből sőt hivatalos testületeikből is felhangzó panaszokra. Apponyi grf. miniszter

* 13—1739. főcops. jkvi sz. 1710—1742.

ur egyelőre csak momentán megjegyzésekre szorított s mert súlyt fektet a kérdés tények által való részletes megvilágítására, részletes válaszát a jövő szerdára jelentette be. Nem kívánunk a részletes válasznak elébe vágni. Adatait majd akkor vesszük kritika alá. Most csak azt jegyezzük meg, hogy a tanterületi főigazgatóságokat felemlítve, Apponyi gróf jelezte, hogy a 12-ből eleitől kezdve *szerteszék* számára volt rezerválva — három. De azt már nem emlegette, hogy ő ezt minisztersége első félesztendeje alatt *négyre* emelte. A 48. XX. t.-c. 8. §-nak a a protestánsokra nézve alapítványszerű dotációval való megoldási tervét s egyben a kath. autonómia megoldását helyezve kilátásba a béke megszilárdításának — mert hiszen most is megvan az (hogyan?! Szerk.) — esz-közéül. Hogy a végén a tapsok nem hiányoztak, felesleges is említeni egy miniszter s pláne a „szépszavú“ Apponyi beszédénél. De megdöbbenő főleg a klerikális 48-asok (Ugron Gábor, Nagy Emil stb.) és a néppártiak közbeszólásait olvasni, melyek az elvadult fanatizmus minden ismérveivel tündököltek.

Az „*Alkotmány*“ „Felekezeti izgatás“ címén vezércikkre az esetről, ismétli diadalmasan Rakovszky szavait: „Nem 1896-ot írunk már, hanem 1907-et“. Valóban meglátszik a „néppárt“ 10 esztendő multja! — Mi pedig kutatva, hogy ki is az a *Bozóky* Árpád, kerestük a prot. pap és tanárképviselők sorában, kiknek egyrésze a protestáns érdekek országgyűlési szolgálata címén adta albérltetbe kathedráját, de úgy találtuk, hogy ezek az Apponyit éljenzők vagy lapulók sorában találtatának; *Bozóky* pedig becsületes róm. kath. honpolgár. Az „*Alkotmány*“ pedig be is sorozta mindjárt a katolikusok egy új csoportjának rovatába, az „*én is katolikus*“-ok közé. Am az ilyen katolikusok tényleg többet érnek egyházunk és hazánk érdekei szolgálatában, mint a mi palástosaink, kik a választáskor a prot. érdekek szolgálatáról szavalnak; ott fenn pedig ilyenkor — *lapulnak*. Kíváncsiak vagyunk ez urak szerdai szereplésére, ha ugyan — fájdalom — előre nem tudnók, hogy akkor is lapulni fognak, vagy pláne — tapsolnak Apponyinak.

Igazgató-tanácsi ülés tartatik e hó 28-án délután. Báró *Bánffy* Dezső főgondnok úr a megjelenésben akadályozva lévén, valószínűleg *Zeyk* Dániel főgondnok elnöklete alatt fog a gyűlés megtartatni.

Szacsavay Sándor újabb jótékony adománya. Szacsavay Sándor a Kolozsvár—monostori parochiális kör számára építendő új ref. templomra 20,000 koronát adományozott. Ez a nemes lelkéről, hitbuzgóságáról és áldozatkészségéről ismert főúr legutóbbi adománya méltó koronája annak a sok szép alapítványnak, melyet minden téren juttat egyházunknak és intézményeinek. A jó Isten áldja meg érte, mint áldani fogják a monostori híveink, kiknek régi vágyát most egy nagy lépéssel vitte közelebb a megvalósuláshoz.

Egy nagyjelentőségű határozat a lelkészi nyugdíj-intézeti ügyben. A tiszántúli egyh. ker. most lezajlott közgyűlésében nagyfontosságú és igen humánus határozatot hozott a lelkészek 23%-os belépési járulék befizetésében. Eleinte csak a 2500 K-án aluli javadalmasokra gondolt, később azonban kiterjesztette tervezetét az összes lelkészekre. Három pénztári csoport évi feleslegét jelölte ki e célra évi 15—18.000 K összeggel, melyből a 237.000 K-ra számított 23%-os befizetések egy részét maga fogja fizetni. Hogy az egyes lelkészek által fizetendő belépési járulékok egész összegének hány %-át fogja fedezni e kerületi segély, még nincs tisztázva. Némelyek szerint 20, mások szerint 40—50 %-ot fog ez kiadni. Beh jó dolog, lám, mikor a kerületnek tele pénztára van. Hej, hogy a miénknek — ki tudja, meddig? — üresnek kell lenni! A dunántúli kerület is kilátásba helyezte, hogy legalább a 4%-os egyszerű kamatokra fedezetet keres. Bizony nálunk is gondoskodni kellene valami könnyítésről legalább a nagy családú, sok gyermekes papokra nézve. A régi egyházmegyei és kerületi gyámintézeti alapok okos felhasználásával lehetne tán ez irányban valamit tenni. Magunk is gondolkozunk rajta s gondolkozzanak olvasóink is — fő-

leg a fedezetre nézve — hogy valami okosat kisüthessünk. Méltó a gondolkodásra!

A tiszántuli ref. egyházker. múlt heti közgyűlésén a következő szélesebb körökben érdeklődésre számítható események történtek: Gróf Dégenfeld József főgondnok elnöki megnyitójában helyeselte a 48. XX. t.-c. erélyesebb és teljes végrehajtását követelő mozgalmat s konstataulta közállapotainknak a klerikalizmus előnyére való eltolódását, melyet különösen a kultusz tárca kezelésének éles bírálatával többen kiegészítettek. A kormányt *Mezőssy* államtitkár vette — visszhangot nem keltett — védelembe. — A debreceni egyetemen két új bölcsészeti-kari tanszék felállítása és betöltése határozottat el. — A tanítóképzők állami segélyét súlyos feltételei miatt el nem fogadták, hanem a kerület fedezi a 3200 K évi szükségét.

A román. kath. tanáregyesület f. hó 18-án alakult meg *Mázy* Engelbert kassai tankerületi szerzetes főigazgató elnöke alatt, aki megnyitójában így állapítja meg az egyesület feladatát és céljait: „A Kath. Középiskolai Tanáregyesület az Egyház kiegyenlítő kulturmissziójának (?) jegyében született meg, a melyet másképp katolikus restaurációnak is mondhatunk. Feladata: az evangélium, a kereszt bevitele közgazdasági viszonyainkba, társadalmi és politikai életünkbe; a kereszt bevitele az egyetemekre és a művészet csarnokaiba: az egyház kiegyenlítő kulturmissziója! S a kereszt bevitele a középiskolai tanárok körébe s az ifjúság szívébe: ez a Kath. Középiskolai Tanáregyesület!” Büszkén jegyzi meg az Alkotmány erre, hogy nem ellensége ennek a hatalom sem, hisz az egyesület díszelnökévé — annak előzetes beleegyezésével — hazánk széplelkű kultuszminiszterét, a 48. XX. t.-c. genialis végrehajtóját, a sarkantus kálvinista papok házi szentjét: *Apponji Albert* választották meg. Más szóval: állami protektorátus alá helyezték a legarrogánsabb reakciót. A gyűlés tüntető rokonszenvvel üdvözölte *Barkóczy* Sándort, a kultuszminiszterium reakciós táborának vezérét, de csak immel-ámmal *Molnár* Viktor államtitkárt, aki véletlenül — protestáns.

A jézsovita okoskodás ugyan azzal fogja védeni az egyesület megalakulását, hogy hiszen ott van a Református Tanáregyesület is, annak pedig békét hagynak az emberek. Nem tesszünk fel protestáns emberről annyi korlátoltságot, hogy felüljön ennek a rabulisztikának. A Református Tanáregyesület a református egyház által fentartott felekezeti iskolák tanárainak a szervezkedése, míg a kath. tanáregyesületet a *katholikus vallásu* tanárok alkotják, tekintet nélkül arra, hogy milyen jellegű intézetben szolgálnak e kegyes lelkületű férfiak. Tehát az interconfessionalis állami tanintézetek esetleg többségben levő, katolikus vallású tanárai révén programszerűen fogják szolgálni a katolikus restauráció ügyét s viszik be a keresztet a tudományba, a politikába, az ifjúság szívébe. Ez az ifjúság pedig nemcsak a katolikus ifjúság, a melynek szívébe bevinni a keresztet elégséges föladata volna a jámbor tanároknak, de szükségképen más felekezetű ifjúság is értődik alatta. Tehát nem a kath. öntudat ébresztése a cél, hanem a térítés, a hódítás. Állami intézmények, melyeknek fenn tartási költségeit $\frac{2}{3}$ részben „a katolikusok“ fizetik, hivatalos eszközei lesznek az agresszív rekatolizálásnak — Magyarország kultuszminiszterének tudtával és beleegyezésével, sőt erkölcsi protektorátusa alatt.

Igy fest ez a „kiegyenlítő kulturmisszió“ amelyet a jézsvita dialektusból jó magyar beszédre fordítva, így mondhatnánk: misszió arra a célra, hogy kultura tekintetében a katolikusokkal *egyenlő* sötétek és tömjén-szaguak legyünk.

A középiskolai tanárok újabb fizetésemelési mozgalmá. Még minden fokon keresztül sem volt vihető a tanárok legutóbbi fizetésjavítása s a mozgalomban vezető középiskolai tanárság máris új fizetésemelésről tárgyal. Az „Orsz. középiskolai tanáregyesület“ igazgatója dec. 28—29-re kongresszusra hívta össze az összes (állami és nemállami) középiskolák tanárait Budapestre, hogy a fizetésrendezés, a pragmatika esetleg a tanári szolgálattal kapcsolatos egyéb sürgős ügyekben tanácskozzék és határozzon. A megjelenők küldöik nevében is

szavazhatnak, azok utasításai értelmében. Figyelemmel kísérjük.

Templomszentelés M.-Fodorházán. November 17-én szenteltük fel m.-fodorházai leányegyházközségünk 1906—7 években épített templomát. Épült e templom a egyházkerület. Ig.-Tanácsa által folyósított 4000 kor. kamatmentes kölcsönből, Szacsvey Sándor Öméltóságának, kinek neve nemcsak az ördögkeresztúri körlelkésség, hanem az erdélyi ref. anyaszentegyház, humanus intézményeink, legnemesebb alkotásaink, utolsó negyedszázados történetével a legszorosabban egybe van nőve, 2000 kor. adományából, az erdélyi bércek között eszközölt gyűjtés eredményeiből s a hiveknek buzgalma és áldozatkészségéből. Isten után Szacsvey Sándor öméltóságáé az érdem, hogy e kis leányegyházközségünk immár új hajlékban imádhathatja Istenét, öntheti ki szívének, lelkének legszentebb fölhevüléseit. A templomépítés összes költségei, egy új harang beszerzésével együtt, mely az ifj. egyület adománya, 8291 kor. 85 f. (nyolcezerkettőszázkilencvenegy korona 85 f.). Ez alkalommal ajándékozott ngos Ferenczy Lajosné, szül. nagyberivoi Boér Antonia egy díszes szőszéktakarót és kedves leánya Anna egy díszes úrasztalterítőt. Fogadják mindazok, kik szives adományaikkal és ajándékukkal az Úr előtt kedves dolgot cselekedtek, hiveim nevében is, leghálásabb köszönetemet. A templomszentelési aktuson jelen voltak főtiszt. és mélt. dr. Bartók György püspök úr vezetésével a papi karból: Tunyogi Béla, Bartók Béla, Bácsy Gyula, Székely Miklós és Biró Lajos lelkészek. Ördög-Keresztúr, 1907. nov. 20. Máthé Sándor, körlelkész.

Népművelés életvezélllyel. Vettük és adjuk a következő tudósítást: Nagytiszteletű Szerkesztő úr! F. évi november hó 17-én d. u. 5 $\frac{1}{2}$ órakor kezdődőleg népművelő felolvasást tartottunk a köv. — és a prot. lap. 47. számában is előre jelzett — programmal: 1. 92. dics. éneklő a gyülekezet. 2. Mit akarunk. Felolvasta Magyar Zoltán egrestői ref. pap. 3. A szesz italok ártalmi orvosi szempontból. Felolvassa Sámuel Aladár balavásári ref. pap. 4. A szesz italok ártalmi társadalmi szempontból. Felolvassa Sebestyén Endre nagykendi s.-pap. 5. Mámorosan (elbesz.). Felolvassa Magyar Zoltán. 6. A tanu (költ.) Szavalja Molnár József el. isk. tanuló. 7. Küzdelem az iszákosság ellen. Felolvassa Sebestyén Endre. 8. A menhelyek és mértékletességi egyletek szerepe az iszákosság elleni küzdelemben. Felolvassa Sámuel A. 9. Bezáró beszéd. Tartja Magyar Zoltán. 10. XV. dics. 3. vers. Éneklő a gyülekezet. A felolvasó estély szép rendben véget ért. S midőn a közönség a felolvasó helyiségéből kivonult, a közvetlen szomszéd házában lakó román. kath. lelkész, *Szigethy* István a szemben lévő ajtójában éjjeli pongyolában megjelentve, az épen akkor kilépő 3 paphoz ezen szavakat intézte: „*Ugyan mit csinálnak itten kolléga urak, hiszen becsületes ember ilgenkor alszik*“ — s aztán szavait végezve, *fegyverét reánk sűtötte*. Az óra pedig ekkor $\frac{1}{4}$ 8-at mutatott. Nagytiszteletű Szerkesztő úr! Mi a bűnvádi feljelentést megtettük s egyszersmind magát a tényt is közöljük nagytiszt. szerkesztő úrral, hogy sziveskedjék a közönség elé terjeszteni méltó elbírálás végett. Kommentárokat a dologhoz nem fűzünk, hanem nagytiszt. úr bölcs belátására bizzuk és kérjük is ennek megtételét. Nagytiszteletű szerkesztő úrnak maradtunk Egrestő, 1907 november 13-án. Alázatos szolgál: Magyar Zoltán, egrestői ref. pap. Sebestyén Endre, n.-kendi s.-pap. Sámuel Aladár, balavásári pap.

A tudósítás tartalmáért a felelősséget a három sajátkezü aláíró kollégára utaljuk. Kommentárt az esethez a felkérés dacára, magunk sem fűzünk. Beszél az eset magáért. Mi ugyan nem tudjuk felfogni, hogy ilyesmi hogyan történhetett, hiszen ez a program távol áll a kath. úgynevezett „missió“-k programjának jellegétől. Vagy talán az illető plebános úrnak épen az „alkohol-ellenes mozgalom“ volt bántására? Érdeklődéssel várjuk a dolog folytatását. A népművelő papok pedig csak bátran előre a jók rokonszenve kísérik őket!

A prot. denominációk egyesítési törekvése **Amerikában** mind jobban foglalkoztatja a lelkeket. A katolicizmus hódítását sokan az egységes római világpolitikai vezetésének tulajdonítják s valami efélére törekednek a protestánsok közt is. E törekvés szülte azt a kísérletet is, mely ott a német eredetű „Reformed Church“ és az angol-

skót eredetű „Presbyterian Church“ egyesítését próbálgatja, amelyek ugyanazon hittani alapon (Kálvini) s teljesen azonos egyházkormányzati rendszeren (presbitéri) állanak. Az ellenzők közt némelyik a faji eredet különbségére, mások a többség karakteristikusan különböző theol. irányára hivatkoznak. Ez utóbbira nézve a „Ref. Church Messenger“-ben egyik ref. lelkész a következőket írja: „A presbit. egyház a tanításon alapuló vallásos oktatást mellőzve, újabban az újjászületési (revival) módszert alkalmazmazzza, (midőn a hívek kijelentik, hogy a Szentlélek szállotta s térítette meg őket, a vallásos nevelést és oktatást mellőzik) s féltem a reformátusokat, kik büszkék voltak mindig katechizmusaikra, hogy a presbyteriánokkal oly házasságot kötnek, mely rövid idő múlva törvényszéki elválásban végződik.“ Ez a theol. irány magyarázza meg azt a különös szimpátiát is, mellyel nálunk némely körökben az amerikai presbiteriánusokat pártfogolják, a hazai egyház amerikai missziója sikerének nagy kárára.

Agglegények adója Argentiniában. A délamerikai Argentiniái köztársaság a házasságnak igen nagy pártfogój. Az agglegényekre kegyetlen fokozatos adót vet ki, ami persze nem a vagyoni progresszivitás, hanem a korbeli fokozatosság elvén alapszik. Nem házasodni nagy bűn Argentiniában. Még az özvegy embert is megadóztatják. A 20-ik évét betöltött fiatal ember évente körülbelül 25 korona agglegényadót köteles fizetni. A 30-ik évét meghaladott férfi már ötven korona nőtlenségi adó fizetésére van kötelezve. A betöltött 50-ik esztendő után 100 korona, 75-ik évét is átlépett agglegény évente 125 korona adót köteles fizetni. Özvegy emberek, akik élettársuk elhunytától számított 3 esztendő alatt újra meg nem nőülnek, ugyancsak az említett adóztatásnak vannak kitéve. Ez adó alól csak azok mentetnek föl, akik írással és tanukkal be tudják bizonyítani, hogy évente legalább három házassági ajánlatukat kosarasták ki Argentina szépei.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1158—1907.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi református egyházkerületben a széki egyházmegye területén fekvő szamosújvári kir. orsz. fegyintézeti református lelkészi állásra pályázat nyitattik.

Javadalom: 1. Évi 2000 (kettőezer) korona kezdő és magasabb fizetési osztályba való előléptetés esetén évi 3200 (háromezerkétszáz) koronáig emelkedhető fizetés a magyar állam pénztárából. 2. Természetbeni lakás, esetleg 420 kor. évi lakáspénz élvezete.

Pályázati határidő 1907. december 21.

Kellően felszerelt és a nagymélt. igazságügyi miniszter urhoz intézett, kérvénnyel ellátott folyamodványok az erdélyi református püspöki hivatalhoz küldendők.

Kolozsvár, 1907. nov. 25-én.

Dr. Bartók, püspök,

Sz. 1156—1907.

PÁLYÁZAT,

Az erdélyi ref. egyházkerületben a görgényi egyházmegyébe kebeleztetett *marossárpataki* rendes lelkészi állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalom: 5 szoba, konyha, nyári konyhából álló lakás, melléképületek, 186 ööl gyümölcsös és veteményes kert. 20 hold tagosított birtok haszonélvezete 203 K 96 f. A földek után az adókat és egyéb kincstári illetékeket az egyház pénztára fizeti. Kézpénz 1230 kor., melyből megváltatott 300 kor., mely az egyház pénztárából előleges negyedévi részletekben fizetetik; meg nem váltatott összeg 930 kor. A gróf Teleki Károly és gróf Teleki József uradalmától 80 kalongya gabona 376 kor., 6 ööl szinfa 96 kor. értékben. Munkabeli szolgáltatások pénzértéke 33 K 50 f. Stóla átlagos pénzértéke 20 K, összesen 1959 kor. 46 fillér.

Elválasztandó lelkész a kebli özvegy-árva gyámintézetnek jogos és a temetkezési egyletnek, valamint a könyvtárnak kötelezett tagja.

Állomás azonnal elfoglalandó. A II. t.-c. 16. §. szerinti megváltandó beruházás nincsen.

Oklevéllel és a pályázati hirdetés után kelt szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt folyamodványok nt. Csekme

Ferenc esperes aához (Gernyeszeg, Marostordam.) küldendők.

Pályázati határidő 1907. dec. 20.

Kolozsvár, 1907. nov. hó 25.

Dr. Bartók, erd. püspök.

Sz. 1155—1907.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a nagyenyedi egyházmegyébe kebeleztetett *marosludasi* egyházközség kántori állására pályázat hrdettetik

Dijlevél szerinti javadalom: 1. Lakás a szükséges melléképületekkel és kerttel. 2. Kézpénz 400 kor., melyből 360 kor. az egyház pénztárából fizetetik negyedévi előleges részletekben; 40 kor. stóla. 3. 8 kat. hold kincstári föld.

Kötelességek: minden kántori teendő végzése és hetenként 2 órán egyh. énektanítás.

Megjegyzendő, hogy amíg a kántori lakás felépül, a kántor 340 kor. évi lakbért kap.

Az állás a választás jogerőre emelkedése után azonnal elfoglalandó.

Pályázati határidő 1907. december 19.

Kellőképpen felszerelt folyamodványok Jancsó Lajos esperes aához küldendők Marosujvárra.

Kolozsvár, 1907. november 25.

Dr. Bartók, erd. püspök.

Sz. 1148—1907.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a hunyadi egyházmegyébe kebeleztetett *alggyői* e. község lelkészi állására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom az egyházhatalóságilag megerősített díjlevél szerint: Lakás 684 ööl kerttel. Kanonika porció 7 hold 120 ööl szántó 271 kor. 82 f. értékben; 2 hold rét és 500 ööl szőlőterület 76 kor. értékben; jogositványok címen 120 kor. 50 f. kézpénz; az egyház pénztárából félévi előleges részletekben 182 kor., alapítványi kamatokból 484 kor., terményjövdelem 403 kor. 92 f., összesen 1542 kor. 74 f., engedélyezett levonás 102 kor. 26 fillér, marad kiegészítendő 1440 kor. 48 f. kongrua 159 kor. 52 f. Az állami iskolában teljesítendő vallástanításért 60 kor.

Pályázati határidő 1907. december 20.

Kellőleg felszerelt kérvények János Albert, esperes afiához küldendők Hátszegre.

Kolozsvár, 1907. nov. 21.

Dr. Bartók, erd. püspök.

Sz. 683—1907.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegyéhez.

Felhivom a görgényi egyházmegye érdekelt iskolaszékeit, hogy az 1907. évi XXVII. t.-c. és az ehez kiadott miniszteri „Utastás“ (kapható a m. kir. egyetemi nyomdában, 1 kor. 20 f.) szerint a tanítók fizeteskiegészítéséért haladéktalanul folyamodni sziveskedjenek. A főhatósági engedélyt én fogom csatolni. A folyamodványok megszerkesztésénél használható segédkönyv dr. Pacséri „Az államszegélykérvények szerkesztése és felszerelése“ című füzetke, 1 kor. árban megrendelhető Sopron.

Gernyeszeg, 1907. november 16.

Csekme Ferenc,
görgényi esperes.

Sz. 632—1907.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegyéhez.

A III. t.-c. 4. §-hoz, a főtiszteletű Konvent által kiadott „Rovatos kimutatás“ és „Vagyonleltári“ iverk kitöltését és beküldését (lásd *hivataloslap idej 41. szám 1970—1907. sz. ig. tanácsi körlevél*) midőn megszorgalmazom, a kitöltésre nézve a következő utastásokat adom:

I. *Rovatos kimutatás.* A) I. Személyi kiadások. Ide szóról-szóra az illető díjlevelek tételei jönnek és pedig a kongrua (állami fizeteskiegészítés) tételénél az engedélyezett levonást nem számítva, úgy, hogy pl. a lelkészi fizetésnél kijő: kongruas egyházakban az 1600 kor. az enge-

délyezett levonás. Tanítói díjlevelekben ilyen tétel nincsen; ott ki kell jöjjön a díjlevél szerinti fizetés, az ötödéves korpótlék. Az egyes tételek az „Összesen“ rovatban összeggezendők.

B) *Dologi kiadások*. I. 10 évi átlagnak megfelelő általános tételeket kell beállítani.

II. *Kegyességi kiadások*. Különösebb utasítás ide nem kell. III. *Az adókönyvek* tételei az irányadók. Országos közalapnál az országos népszámlálás legutóbbi adatai szerint kell a 8 filléretet kiróni. A lelkészi nyugdíjintézetnél a kéznél levő törvény utasít. IV—V. *Adósságtörlesztés, Vegyesek* önként érthetők.

II. *Vagyonleltár*. I. Ingtalanok. a) Épületek. Ilyen sorban: 1. Templom (torony, harangláb). 2. Papilak (és melléképületei). 3. Iskola, tanítói lak, óvoda (és melléképületei). 4. Bérházak. 5. Taxás-házak. 6. Malom, téglagyár stb.

„Jövedelme“, igen természetesen templomnak, iskolának, papi, tanító lakásoknak nincsen, de más *bérházak, taxáslakások, malmok* stb. „jövedelme“ a tényleges állapotnak megfelelőleg kiteendő.

b) *Földek*. Csillag alatt itt vannak utasítások. Kanonikánál a „jövedelem“ rovatban teljesen a *díjlevél* megfelelő tételét kell beírni. Közbirtoknál a *haszonbér* jövedelmet.

II. *Ingóságok*. A meglevő régi vagyonleltár kivonata (tárgymutató) teher ez. Pl. felszerelések, butorok (papiháznál, iskolában, templomban stb.) kegyeszek, könyvtárak, vegyesek egy-egy tételben, melyeknek részletezése azonban meg van a mi *regi vagyonleltárunkban*. Igen természetes, hogy ezeknek „jövedelem“ nincsen.

III. *Az egyházközség tőkéi*. Itt is az egyes alapok *végeleményét* kell kitüntetni (közpénztár, kepealap stb.). A részletes adatokat magában foglalja a *„Tőkekönyv“*, csak hogy a végösszesítés azzal stimmoljon.

Altalan megjegyzem, hogy ez a *„Vagyonleltár“* nem *tette feleslegessé, a mi régi vagyonleltárunkat*, mert az részletesebb, körülményesebb s ez úgyszólván csak kivonata (tárgymutatója) annak.

IV. *Az egyházközség alapítványai*. Itt egyenként fel kell sorolni az alapítványokat a megfelelő rovatok pontos kitöltésével. E tárgyban — egyházkerületi utasításra — már korábbi időről megvannak elő-, illetve alapmunkálataink.

V. *Hasznos jogok*. Ez egyházanként változó. Vásárvám, legeltetési, erdőlési stb. jogok.

VI. *Teher*. Régi vagyonleltárunkhoz viszonyítva ez új pont, amennyiben a teher eddig az évi számadás mérlegében lett kimutatva. Kitöltésére az egyes rubrikák eléggé tájékoztatók.

VII. *Az előbbiek összesítése*.

VIII. *Az évi költségvetés végeredménye*.

IX. *Adókulcs* vagy a régi gyakorlat szerint: egész-, fél-, negyed-béres, vászinas, pátronus, vagy a III. t.-c. 13. §. szerint — amennyiben ez már, az adóteher csökkentéséért történt folyamodás rendjén — életbe lett léptetve.

Miután az idézett főhatósági rendelet szerint ezen munkálatot *jelen év december 15-ig* kell elkészítenünk, az adatokra nézve az 1906. évi december 31-ike az irányadó.

A kitűzött határidőre a pontos munkálzatokat elvárom. Gernyeszeg, 1907. november 24.

Csekme Ferenc,
görgényi esperes.

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

a *Református Agendáskönyv* ügyében.

A II. budapesti országos református Zsinat 890. jkvi sz. határozatával megállapította az *„Istentiszteleti rendtartást a magyarországi református egyházban“* s ez *„Istentiszteleti rendtartás...“*-nak megfelelő *„Református Agendáskönyv“* elkészítésével és kiadásával az Egyetemes Konventet bízta meg.

Az Egyetemes konvent liturgiai bizottsága előterjesztésének elfogadásával megállapította az Agendáskönyv *„Tartalomjegyzékét“* s egyben azon módozatokat is, amelyek alkalmazásával az Agendáskönyvet, illetőleg annak egyes darabjait beszerezni fogja. (Lásd 1907. ápril 9—13-iki konvent 37. jksz. Jegyzőkönyv 60—63. lap.)

E szerint:

1. Az Agendáskönyv anyaga pályázat útján szereztetik be és pedig a *„Tartalomjegyzék“*-ben felsorolt esetek mindenikére 3—3 mintadarab.

2. Az egyes, a *„Tartalomjegyzék“*-ben előszámlált esetekhez alkalmazott ágendák, lehetnek *teljesen eredetiek* vagy *bármely klasszikusnak ítélt*, — de pontosan megnevezett! — *régebbieknek egészben vagy részben való feldolgozásai* is — és ezekre különös figyelmet fordítani kérünk! —; de minden esetben oly *teljes* ágendák, amelyek a Zsinat által, említett 890. jksz. határozattal, megállapított *sorrendjét* az egyes szertartásoknak, *szigoruan szem előtt tartják*.

3. Az író keze nincs megkötve sem arra nézve, hogy a szertartás megállapított sorrendjének *mely pontjai* tekintessenek *kötött formuláknak*; sem arra nézve, hogy a kötöttnek vett ponton *maga a formula* minő, akár *regi*, akár *átdolgozott*, akár *egészen új* szövegben adassék. Ezekben is a szabad irodalmi verseny érvényesítésével fog az anyag gyűjtetni az utólag megállapítandó s akkor minden afajta mintadarabnál érvényesítendő kötélt pontokra és formulák szövegére nézve.

4. Minden darab *tisztán és olvasható kéziratban, jelíges levél kíséretében 1908. évi március 1-én déli 12 óráig* küldendő be *portómentesen* az Egyetemes Konvent liturgiai bizottsága előadóhoz: *„Nagy Károly ref. theol. tanár Kolozsvár, Bocskay-tér 1. sz.“* címre.

5. A bírálóbizottság (Baksay Sándor püspök elnöke alatt Czike Lajos, Széll Kálmán, Novák Lajos és Nagy Károly) írásbeli jelentése alapján fogja megállapítani a konventi liturgiai bizottság az Agendáskönyvbe felveendő, esetenként 3—3 minta ágendát s fogja honorálni az illető írókat nyomtatott ivenként 100 (egyszáz) koronával, illetőleg ennek arányában.

6. Az Agendáskönyvbe fel vett művek jelíges-levelei a bizottság színe előtt elégtetnek.

7. A pályázatban az eddig megjelent művek is részt vehetnek.

8. Kéziratok nem adatk vissza.

Midőn e pályázati felhívást, mely az érintett konventi jegyzőkönyv útján is minden érdekelt lelkésznek és lelkészjellegű egyének tudomására hozatott, most a nyilvánosság időszaki orgánumaiban: az egyházi lapokban és pedig **1908. évi márc. 1-i határidővel** felújítjuk: tesszük ezt azzal a reménnyel és szíves kéréssel, hogy egyházunk buzgó szakmunkásai idevágó jelesebb dolgozataikat a bizottságnak rendelkezésére bocsátani sziveskednek. Ismételjük, a bizottságnak már akkor kifejezett abbéli reményét, kérését, sőt várakozását, hogy, tekintve a nagy célt, melyet egyetemes egyházunk a *„Református Agendáskönyv“*-vel, minden kényszer mellőzésével, csupán a szellem erejével és hódításával elérni akar, t. i. a *liturgia egységesítésének gyakorlati előkészítését*: e nagy cél ihletni fogja egyházi irodalmunk és szellemi közéletünk minden hivatott munkását s köztük annak tisztelettel környezett fényes nevű vezéralakjait is, hogy nemes ambícióval maguk is tényleges munkások es lelkesült példaadók legyenek azon nemes feladat megvalósításán való közreműködésben, amelyet csak úgy közelíthetünk meg, ha készek vagyunk mindnyájan legjobb erőnket állítani a nagy cél szolgálatába.

Biztosan hisszük, hogy e várakozásban csalatkozni, e reménységben megszégyenülni nem fogunk.

Az Egyetemes Konvent megbízásából s a konventi liturgiai bizottság nevében

Kunszentmiklós—Kolozsvár, 1907. nov. 24-én.

Baksay Sándor,
püspök, elnök.

Nagy Károly,
theol. tanár, előadó.

FELHÍVÁS

a kolozsvári egyházmegeye lelkészeihez.

Hivatkozva az *„Erdélyi Protestáns Lap“* folyó évi 45-ik számában megjelent 5436—1907. számú ig. tanácsi *„Körözyény“* második felére, felhívom tiszt. lelkész fiait, hogy nyugtaikat december 5-ig terjesszék be esperesi hivatalomhoz.

Kolozsvár, 1907. november 20.

Herepei Gergely,
esperes.